

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı

TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN DIŞ TİCARETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Hatice SAYIM

Sivas

Eylül 2022

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı

**TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN DIŞ TİCARETLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hatice SAYIM

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Adem DOĞAN

Sivas

Eylül 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Hatice SAYIM

TEŐEKKÖR

Bu çalışmanın hazırlanmasında değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak desteğini hiç esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Sayın Prof. Dr. Adem DOğAN'a saygılarımı sunar, içtenlikle teőekkÖr ederim. Hayatımın her dÖneminde yanımda olan ve desteklerini, sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem ve canım babama, kardeşlerime, desteklerini ve sevgilerini her zaman hissettiğim ikinci bir ailem olan eşimin ailesine ve her konuda anlayış ve desteğinden ÖtÖrÖ sevgili eşim Ahmet Rasim SAYIM'a teőekkÖrÖ bir borç bilirim. Tez çalışmamda yazdıkları eserlerden ve çalışmalardan yararlandığım bÖtÖn yazarlara, kişi, kurum ve kuruluşlara katkılarından dolayı teőekkÖr ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1.TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ	3
1.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına Göre Düzey Bölgeleri	3
1.2. TR 71 Bölgesinin Makro Ekonomik Görünümü	7
1.2.1. TR 71 Bölgesinde Toplam ve Kişi Başına Üretim ve Üretimin Sektörel Dağılımı	9
1.2.2. TR 71 Bölgesinde İstihdam, İşsizlik ve İstihdamın Sektörel Dağılımı	11
1.2.3. TR 71 Bölgesinde Fiyatlar ve Enflasyon.....	13
1.2.4. TR 71 Bölgesinde İller Arası Rekabetçilik Endeksi.....	13
1.3. TR 72 Bölgesinin Makro Ekonomik Görünümü	14
1.3.1. TR 72 Bölgesinde Toplam ve Kişi Başına Üretim ve Üretimin Sektörel Dağılımı	16
1.3.2. TR 72 Bölgesinde İstihdam, İşsizlik ve İstihdamın Sektörel Dağılımı	19
1.3.3. TR 72 Bölgesinde Fiyatlar ve Enflasyon.....	21
1.3.4. TR 72 Bölgesinde İller Arası Rekabetçilik Endeksi.....	21
İKİNCİ BÖLÜM	23
2.TR 71 BÖLGESİNİN DIŞ TİCARETİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNDEKİ YERİ.....	23
2.1. TR 71 Bölgesinde İhracat.....	23

2.1.1. TR 71 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler ve İhracatın Sektörel Bileşimi	24
2.1.2. 2.1.2. TR 71 Bölgesinde En Çok İhracat Yapılan Ülkeler.....	35
2.2. TR 71 Bölgesinde İthalat	41
2.2.1. TR 71 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler ve İthalatın Sektörel Bileşimi	42
2.1.1. 2.2.2. TR 71 Bölgesinde En Çok İthalat Yapılan Ülkeler.....	52
2.3. TR 71 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi	56
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
3. TR 72 BÖLGESİNİN DIŞ TİCARETİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNDEKİ YERİ.....	59
3.1. TR 72 Bölgesinde İhracat	59
3.1.1. TR 72 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler ve İhracatın Sektörel Bileşimi	60
3.1.2. TR 72 Bölgesinde En Çok İhracat Yapılan Ülkeler.....	68
3.2. TR 72 Bölgesinde İthalat	72
3.2.1. TR 72 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler ve İthalatın Sektörel Bileşimi	73
3.2.2. TR 72 Bölgesinde En Çok İthalat Yapılan Ülkeler	80
3.3. TR 72 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi	83
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	85
4. TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN DIŞ TİCARETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI GÖRÜNÜMÜ	85
4.1. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Karşılaştırılması.....	85
4.1.1. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İhracat Rakamlarının Karşılaştırılması	85
4.1.2. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması	86

4.1.3. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması	89
4.1.4. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması	90
4.2. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Karşılaştırılması	92
4.2.1. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İthalat Rakamlarının Karşılaştırılması	92
4.2.2. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması	93
4.2.3. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması	96
4.2.4. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması	97
4.3. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin Dış Ticaret Dengelerinin ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranlarının Karşılaştırılması	99
SONUÇ	101
KAYNAKÇA	105
ÖZGEÇMİŞ	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Düzey 2 Bölgeleri Sınıflandırması.....	4
Tablo 2: Düzey 1 Bölgeleri Sınıflandırması.....	4
Tablo 3: İstatistiki Bölge Sınıflaması (İBBS)	5
Tablo 4: TR 71 Bölgesi'nde Üretim, Üretimin Sektörel Dağılımı, Kişi Başına Üretim ve Gayri Safi Katma Değer (GSKD)	9
Tablo 5: TR 71 Bölgesi İllerinin Üretimi ve Üretimin Sektörel Dağılımı	10
Tablo 6: TR 71 Bölgesinde İşsizlik, İstihdam ve İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	12
Tablo 7: TR 71 Bölgesi Enflasyon ve Fiyat Göstergeleri % (TÜFE-Yıllık Değişim).....	13
Tablo 8: TR 71 Bölgesinde Yıl Sonu İtibariyle 12 Aylık Ortalamalara Göre TÜFE Değişim Oranı (%) 2003=100: Genel	13
Tablo 9: TR 71 Bölgesi İller Arası Rekabetçilik Endeksi.....	14
Tablo 10: TR 72 Bölgesi'nde Üretim, Üretimin Sektörel Dağılımı, Kişi Başına Üretim ve GSKD.....	16
Tablo 11: TR 72 Bölgesi İllerinin 2019-2020 Yılı Üretimi ve Üretimin Sektörel Dağılımı	17
Tablo 12: TR 72 Bölgesi İşsizlik ve İstihdam Göstergeleri (%)	19
Tablo 13: TR 72 Bölgesi Enflasyon ve Fiyat Göstergeleri (TÜFE-Yıllık Değişim)	21
Tablo 14: Yıl Sonu İtibariyle 12 Aylık Ortalamalara Göre TÜFE Değişim Oranı (%) 2003=100: Genel.....	21
Tablo 15: TR 72 Bölgesi İllerinin Rekabetçilik Endeksi ve Endeks Sırası	22
Tablo 16: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 71 Bölgesinde İhracat (1000 \$): Genel Toplam (2017-2021).....	24
Tablo 17: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 71 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler (2020-2021, \$).....	25
Tablo 18: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 71 Bölgesi İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$).....	26
Tablo 19: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Aksaray İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	27

Tablo 20: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Aksaray İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	28
Tablo 21: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırıkkale İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	29
Tablo 22: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırıkkale İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	30
Tablo 23: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırşehir İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	31
Tablo 24: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırşehir İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2029-2021, \$)	32
Tablo 25: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Nevşehir İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	33
Tablo 26: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Nevşehir İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	33
Tablo 27: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Niğde İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	34
Tablo 28: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Niğde İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	35
Tablo 29: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 71 Bölgesinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	36
Tablo 30: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Aksaray İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	37
Tablo 31: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kırıkkale İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2019-2020, \$).....	38
Tablo 32: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kırşehir İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	39
Tablo 33: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Nevşehir İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	40
Tablo 34: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Niğde İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	41
Tablo 35: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev.4) İthalat (1000 \$): Genel Toplam	41

Tablo 36: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 71 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler (2020-2021, \$).....	42
Tablo 37: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 71 Bölgesi İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$).....	43
Tablo 38: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Aksaray İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	44
Tablo 39: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Aksaray İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	45
Tablo 40: ISIC, Rev4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırıkkale İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2019-2020, \$)	46
Tablo 41: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırıkkale İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	46
Tablo 42: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırşehir İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	47
Tablo 43: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırşehir İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021,\$)	48
Tablo 44: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Nevşehir İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	49
Tablo 45: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Nevşehir İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	50
Tablo 46: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Niğde İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	51
Tablo 47: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Niğde İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	52
Tablo 48: TR 71 Bölgesinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	53
Tablo 49: Aksaray İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	53
Tablo 50: Kırıkkale İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	54
Tablo 51: Kırşehir İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	55
Tablo 52: Nevşehir İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	55
Tablo 53: Niğde İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	56
Tablo 54: TR Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi (%).....	57

Tablo 55: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 72 Bölgesinde İhracat (1000 \$): Genel Toplam.....	60
Tablo 56: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 72 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler (2020-2021, \$).....	61
Tablo 57: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 72 Bölgesi İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$).....	62
Tablo 58: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kayseri İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2019-2020, \$)	63
Tablo 59: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kayseri İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	64
Tablo 60: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Sivas İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	65
Tablo 61: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Sivas İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	66
Tablo 62: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Yozgat İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	67
Tablo 63: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Yozgat İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	68
Tablo 64: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 72 Bölgesinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	69
Tablo 65: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kayseri İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	70
Tablo 66: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Sivas İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	71
Tablo 67: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Yozgat İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$).....	72
Tablo 68: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 72 Bölgesinde İthalat (1000 \$): Genel Toplam.....	72
Tablo 69: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 72 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler (2020-2021, \$).....	73
Tablo 70: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 72 Bölgesi İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$).....	74

Tablo 71: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kayseri İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	75
Tablo 72: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kayseri İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	76
Tablo 73: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Sivas İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	77
Tablo 74: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Sivas İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	78
Tablo 75: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Yozgat İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)	79
Tablo 76: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Yozgat İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)	80
Tablo 77: TR 72 Bölgesinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	81
Tablo 78: Kayseri İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	82
Tablo 79: Sivas İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	82
Tablo 80: Yozgat İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)	83
Tablo 81: TR 72 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi	84
Tablo 82: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İhracat Rakamlarının Karşılaştırılması (2017-2021, 1000\$)	86
Tablo 83: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)	87
Tablo 84: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021)	88
Tablo 85: TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması (2019-2021, \$)	90
Tablo 86: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)	91
Tablo 87: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2021)	92

Tablo 88: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İthalat Rakamlarının Karşılaştırılması (2017-2021, 1000\$).....	93
Tablo 89: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)	94
Tablo 90: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021)	95
Tablo 91: TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)	96
Tablo 92: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)	97
Tablo 93: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2021).....	98
Tablo 94: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin Dış Ticaret Dengelerinin ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranlarının Karşılaştırılması (2017-2021)	99

ÖZET

TR 71 bölgesi Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerini, TR 72 bölgesi ise Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsamaktadır. TR 71 bölgesinde Kırşehir, TR 72 bölgesinde ise Kayseri bölgenin dış ticaretinde oldukça belirleyicidir. Bölge illerinin dış ticaretinin Türk dış ticaretinden aldıkları pay fazla değildir. Kayseri ili 2021 yılında Türkiye ihracatının %1,6'sını, Türkiye ithalatının ise %0,6'sını oluşturmaktadır. TR 71 bölgesinin en çok ihraç ettiği ürünler kauçuk ve plastik ürünleri, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ve gıda ürünleri; en çok ithal ettiği ürünler ise bitkisel ve hayvansal üretim, kimyasallar ve kimyasal ürünler ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat olmuştur. TR 72 bölgesinin en çok ihraç ettiği ürünler ise mobilya, elektrikli teçhizat ve fabrikasyon metal ürünleri; en çok ithal ettiği ürünler ise ana metal sanayi, kimyasallar ve kimyasal ürünler ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizatıdır. Her iki bölgenin ithalat ve ihracatında imalat sanayi sektörü hakimdir. TR 71 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeler ABD, Almanya, Mısır, Irak ve Hollanda olurken, TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla ABD, Irak, Almanya, İtalya ve İngiltere olmuştur. TR 71 bölgesinin 2021 yılında en çok ithalat yaptığı ülkeler sırasıyla Tayland, Çin, Güney Kore, Almanya ve Mısır olurken, TR 72 bölgesinin en çok ithalat yaptığı ülkeler sırasıyla Rusya, Çin, Almanya, Güney Kore ve İtalya olmuştur. TR 71 ve TR 72 bölgelerinin ve bölge illerinin ihracatın ithalatı karşılama oranı ve dış ticaret dengesi incelendiğinde TR 71 bölgesi sadece 2018 yılında dış ticaret açığı verirken, TR 72 bölgesinin ise incelenen yıllar arasında sürekli dış ticaret fazlası vermiştir.

Anahtar Kelimeler: TR 71 Bölgesi, TR 72 Bölgesi, dış ticaret, ithalat ve ihracat

ABSTRACT

TR 71 region includes Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir and Niğde provinces, TR 72 region covers Kayseri, Sivas and Yozgat provinces. Kırşehir in the TR 71 region and Kayseri in the TR 72 region is quite decisive in the foreign trade of the region. The share of the foreign trade of the provinces of the region from the Turkish foreign trade is not high. Kayseri province constitutes 1.6% of Turkey's exports and 0.6% of Turkey's imports in 2021. The most exported products of the TR 71 region are rubber and plastic products, machinery and equipment not elsewhere classified, and food products; The most imported products were plant and animal production, chemicals and chemical products, and machinery and equipment not classified elsewhere. The most exported products of the TR 72 region are furniture, electrical equipment and fabricated metal products; The most imported products are the basic metal industry, chemicals and chemical products and machinery and equipment not classified elsewhere. The manufacturing industry sector dominates the import and export of both regions. While the TR 71 region exports the most to the USA, Germany, Egypt, Iraq and the Netherlands, the TR 72 region exports the most to the USA, Iraq, Germany, Italy and England, respectively. While the TR 71 region's top importing countries in 2021 were Thailand, China, South Korea, Germany and Egypt, the TR 72 region's top imports were Russia, China, Germany, South Korea and Italy, respectively. When the export-import coverage ratio and foreign trade balance of TR 71 and TR 72 regions and regional provinces are examined, TR 71 region has a foreign trade deficit only in 2018, while TR 72 region has a continuous foreign trade surplus between the years examined.

Keywords: TR 71 Region, TR 72 Region, foreign trade, import and export

GİRİŞ

Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikalarının Avrupa Birliği (AB) bölgesel kalkınma politikalarına uyum sağlayabilmesi asıl amaç olmakla birlikte; bölgesel tabanlı olmak kaydıyla istatistikleri toplamak, sosyo-ekonomik analizler yapmak vb. amaçlarla 2002 Bakanlar Kurulu kararı ile ülke çapında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) adı verilen bir kodlama sistemi kurulmuştur. Bu sistemde “Düzy-1” olarak 12 bölge, “Düzy-2” olarak 26 bölge ve “Düzy-3” olarak 81 bölge tespit edilmiştir. Düzy-3 kapsamındaki istatistiki bölge birimleri 81 adet olup Türkiye illerinin tamamını kapsamaktadır. Düzy-2 istatistiki bölge birimleri Düzy-3 grubundaki komşu illerin gruplandırılmasıyla oluşturulmuş olup 26 adettir. Düzy-1 istatistiki bölge birimleri se Düzy-2 istatistiki bölge birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup toplamda 12 adettir (Doğan 2015: 128).

Düzy-1'e göre 12 bölgeden birisi olan Orta Anadolu Bölgesi Kayseri Alt Bölgesi ve Kırıkkale Alt Bölgesi olarak 2'ye ayrılmıştır. Kırıkkale Alt Bölgesi olarak adlandırılan TR 71 bölgesi Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerini kapsamaktadır. TR 71 bölgesi TR 71 Bölgesi 31.823 km²'lik yüzölçümüyle 783.562 km²'lik Türkiye yüzölçümünün %4,1'ini oluşturmaktadır (AHİKA TR 71 Bölge Planı, 2014-2023: 15). 2021 TÜİK verilerine göre TR 71 Bölgesi 1.619.709 kişilik nüfusu ile 84.680.273 kişilik Türkiye nüfusunun %1,91'ini oluşturmaktadır.

Kayseri Alt Bölgesi olarak adlandırılan TR 72 bölgesi 59.886 km²'lik bir yüz ölçüme sahiptir. Bu yüz ölçümü ile Düzy 2 bölgeleri arasında en büyük yüz ölçüme sahip olan bölgedir (ORAN, TR 72 Bölgesi Tarım Raporu: 3). TR 72 bölgesi bu yüz ölçümü ile Türkiye yüz ölçümünün %7,6'sına sahipken, 2.488.978 olan nüfusu ile de Türkiye nüfusunun %2,94'üne sahiptir (TÜİK 2022). Ayrıca km²'ye 41 kişi düşmektedir ve bölge bu rakamla km²'ye 109 insan düşen Türkiye'nin gerisinde kalmaktadır.

TR 71 bölgesi hizmet sektörünün 2020 yılında GSYH içindeki oranı %43,8 iken tarım ve sanayi sektörlerinin payı daha düşüktür. Genel itibariyle bölge illerinin hepsinin de üretim içinde hizmet sektörünün payı en fazladır. Aynı şekilde TR 71 bölgesinde hizmet/istihdam oranı 2021 yılında %51 iken işsizlik oranı %13'tür. En

son yayınlanan TÜİK verilerine göre bölgenin 2022 Nisan ayı enflasyon oranı %75,6'dır. TR 71 Bölgesi illerinin rekabetçilik endeksleri incelendiğinde ise bölgenin en rekabetçi ili 2016-2017 yılında 22. sıra ile Kırşehir olurken; 2018-2019 yılında ise 35. sıra ile Nevşehir olmuştur.

TR 72 bölgesinin üretiminde ve istihdamında da hizmet sektörü önemli rol oynamaktadır. 2020 yılında bölgenin GSYH/hizmet oranı %46,9'dur. Bölge illerinin de üretimden hizmet sektörüne ayırdıkları pay en fazladır. Benzer şekilde 2021 yılında bölgede istihdam edilenlerin %52,3'ü hizmet sektöründe yer alırken bölgenin 2021 yılında yayınlanan işsizlik oranı %11,7'dir. TÜİK verilerine göre bölgenin 2022 Nisan ayı enflasyon oranı %75'tir. TR 72 bölgesinin en rekabetçi ili Kayseri 2018-2019 yılında Türkiye'nin en rekabetçi 18. ili, Sivas 39. ve Yozgat 64. ili olmuştur.

Bu çalışmada TR 71 ve TR 72 bölgelerinin dış ticaret yapılarının ortaya konulup karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma 4 ana başlık etrafında şekillenmektedir. İlk başlıkta TR 71 ve TR 72 bölgelerinin makro ekonomik görünümü anlatılmak amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda bölgelerin toplam ve kişi başına üretimine, üretimin sektörel dağılımına, istihdam, işsizlik ve istihdamın sektörel dağılımına, fiyatlar ve enflasyon göstergelerine ve son olarak bölge illerinin iller arası rekabetçilik endeks değerlerine yönelik açıklamalar yapılmaktadır. 2. ve 3. ana başlıkta TR 71 ve TR 72 bölgelerinin dış ticaretlerinin genel görünümünün açıklanması amacıyla bölgelerin ve bölge illerinin ihracat rakamları, en çok ihraç edilen ürünler ve ihracatın sektörel bileşimi, en çok ihracat yapılan ülkeler ve ihracatın ithalatı karşılama oranları ve dış ticaret dengeleri yayınlanan en güncel rakamlarla açıklanmıştır. İhracat başlığı altında açıklanan tüm konular ithalat başlığı altında da açıklanmıştır. 4. ana başlıkta ise TR71 ve TR 72 bölgelerinin dış ticaretlerinin karşılaştırılması hedefi doğrultusunda tüm dış ticaret verileri tablolar oluşturularak karşılaştırılmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler çoğunlukla TÜİK ve Ticaret Bakanlığı veri tabanından elde edilmiş ve bir kısmı da yayınlanan veriler doğrultusunda çalışmanın yazarı tarafından hesaplanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin makro ekonomik göstergelerinin ele alındığı bu bölümde öncelikle düzey bölgeleri sınıflandırmasına ve bu sınıflandırmanın hangi kriterlere göre yapıldığına; ardından önce TR 71, daha sonra TR 72 bölgesinin üretimi ve üretiminin sektörel dağılımına, iştiham-işsizlik göstergelerine, enflasyon-fiyat yapısına ve son olarak da bölgelerin rekabetçilik endeks değerlerine yer verilmiştir.

1.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına Göre Düzey Bölgeleri

Türkiye Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinde yerine getirmesi gereken birçok yükümlülükle karşı karşıyadır. *İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)* da bu yükümlülüklerden biridir. Avrupa'da 1970'li yıllarda başlayan, Türkiye'de ise 22 Eylül 2002 Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konan bu sistemin asıl amacı "bölgelerin sosyo-ekonomik analizinin yapılması, bölgesel tabanlı olacak şekilde politika kapsamının belirlenmesi, bölgesel istatistiklerinin toplanıp geliştirilmesi ve Avrupa sistemiyle karşılaştırılabilir düzeyde istatistiki verilerin elde edilmesi"dir (Özçağlar 2003: 11).

İBBS'ye göre sadece iller Düzey 3, ekonomik, sosyal, coğrafi yönden birbiri ile benzerlik gösteren komşu iller Düzey 2 ve Düzey 1 bölgeleri şeklinde sınıflandırılmıştır. Düzey 1 ve Düzey 2 bölgeleri belirlenirken illerin nüfus büyüklükleri ve bölgesel kalkınma planları dikkate alınmıştır (Özçağlar 2003: 11).

AB ülkelerindeki sisteme benzer bu sınıflandırma (İBBS), Türkiye'yi Düzey 1'de 12, Düzey 2'de 26 ve Düzey 3'de 81 bölgeye ayırmıştır. Yani Türkiye'de 3 aşamadan oluşan bir bölge sistemi oluşturulmuştur (Taş 2006: 191).

Düzey 3 bölgesi Türkiye'nin en büyük mülki idare alanı olan illeri kapsar (Taş, 2006:19) ve her ilin idari sahası içindeki alan bir "İstatistiki Bölge Birimi" olarak kabul edilmiştir (Özçağlar 2003: 11).

Düzey 2 bölgesi oluşturulurken öncelikle merkez bir il seçilir, seçilen ilin adı altında birbiri ile komşu olan değişik sayıda il gruplanır. Yani Düzey 3 illerinden komşu illerin gruplanmasıyla oluşur ve bu bölgeler "Alt İstatistik Bölgeler" şeklinde adlandırılır. Bu gruplandırmaya göre Türkiye 26 Düzey alt bölgeye ayrılmıştır (Özçağlar 2003: 13). Bu 26 bölge aşağıda yer alan Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Düzey 2 Bölgeleri Sınıflandırması

1. İstanbul	6. Manisa	11. Antalya	16. Zonguldak	21. Ağrı	26. Mardin
2. Tekirdağ	7. Bursa	12. Adana	17. Kastamonu	22. Malatya	
3. Balıkesir	8. Kocaeli	13. Hatay	18. Samsun	23. Van	
4. İzmir	9. Ankara	14. Kırıkkale	19. Trabzon	24. Gaziantep	
5. Aydın	10. Konya	15. Kayseri	20. Erzurum	25. Şanlıurfa	

Kaynak: Özçağlar 2003: 13

Düzey 1 bölgesi ise Düzey 2 bölgesinin yani alt istatistik bölgelerinin gruplandırılması sonucu oluşturulmuştur ve 12 bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgeler ise "Büyük İstatistik Bölgeler" olarak adlandırılmıştır (Özçağlar 2003: 11). Bu bölgeler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Düzey 1 Bölgeleri Sınıflandırması

1. İstanbul	5. Batı Anadolu	9. Doğu Karadeniz
2. Batı Marmara	6. Akdeniz	10. Kuzeydoğu Anadolu
3. Ege	7. Orta Anadolu	11. Ortadoğu Anadolu
4. Doğu Marmara	8. Batı Karadeniz	12. Güneydoğu Anadolu

Kaynak: Özçağlar, 2003: 11

Aşağıdaki tabloda İBBS'ye göre oluşturulan Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 bölgeleri verilmiştir.

Tablo 3: İstatistiki Bölge Sınıflaması (İBBS)

	1. Düzey (Büyük İstatistiki Bölge)	2. Düzey (Alt İstatistik Bölge)	3. Düzey (Alt İstatistik Bölge)
TR 1	İSTANBUL	TR 10 İstanbul	TR 100 İstanbul
TR 2	BATI MARMARA	TR 21 Tekirdağ Edirne	TR 211 Tekirdağ TR 212 Edirne
		TR 22 Kırklareli Balıkesir Çanakkale	TR 213 Kırklareli TR 221 Balıkesir TR 222 Çanakkale
TR 3	EGE	TR 31 İzmir Aydın	TR 310 İzmir TR 321 Aydın
		TR 32 Denizli Muğla	TR 322 Denizli TR 323 Muğla
		TR 33 Manisa Afyon Kütahya Uşak	TR 331 Manisa TR 333 Afyon TR 334 Kütahya TR 335 Uşak
TR 4	DOĞU MARMARA	TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik	TR 411 Bursa TR 412 Eskişehir TR 413 Bilecik
		TR 42 Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova	TR 421 Kocaeli TR 422 Sakarya TR 423 Düzce TR 424 Bolu TR 425 Yalova
TR 5	BATI ANADOLU	TR 51 Ankara Konya	TR 510 Ankara TR 521 Konya
		TR 52 Karaman	TR 522 Karaman
TR 6	AKDENİZ	TR 61 Antalya Isparta Burdur	TR 611 Antalya TR 612 Isparta TR 613 Burdur
		TR 62 Adana Mersin	TR 621 Adana TR 622 Mersin
		TR 63 Hatay K. Maraş Osmaniye	TR 631 Hatay TR 632 K. Maraş TR 633 Osmaniye
TR 7	ORTA ANADOLU	TR 71 <i>Kırıkkale Aksaray Niğde Nevşehir Kırşehir</i>	TR 711 <i>Kırıkkale</i> TR 712 <i>Aksaray</i> TR 713 <i>Niğde</i> TR 714 <i>Nevşehir</i> TR 715 <i>Kırşehir</i>
		TR 72 <i>Kayseri Sivas Yozgat</i>	TR 721 <i>Kayseri</i> TR 722 <i>Sivas</i> TR 723 <i>Yozgat</i>
TR 8	BATI KARADENİZ	TR 81 Zonduldak Karabük Bartın	TR 811 Zonduldak TR 812 Karabük TR 813 Bartın
		TR 82 Kastamonu Çankırı Sinop	TR 821 Kastamonu TR 822 Çankırı TR 823 Sinop
		TR 83 Samsun Tokat Çorum Amasya	TR 831 Samsun TR 832 Tokat TR 833 Çorum TR 834 Amasya

Tablo 3: (Devamı) İstatistiki Bölge Sınıflaması (İBBS)

TR 9	DOĞU KARADENİZ	TR 90 Trabzon Ordu Giresun Rize Artvin Gümüşhane	TR 901 Trabzon TR 902 Ordu TR 903 Giresun TR 904 Rize TR 905 Artvin TR 906 Gümüşhane
TR A	KUZEYDOĞU ANADOLU	TR A1 Erzurum Erzincan Bayburt	TR A11 Erzurum TR A12 Erzincan TR A13 Bayburt
		TR A2 Ağrı Kars Iğdır Ardahan	TR A21 Ağrı TR A22 Kars TR A23 Iğdır TR A24 Ardahan
TR B	ORTADOĞU ANADOLU	TR B1 Malatya Elazığ Bingöl Tunceli	TR B11 Malatya TR B12 Elazığ TR B13 Bingöl TR B14 Tunceli
		TR B2 Van Muş Bitlis Hakkari	TR B21 Van TR B22 Muş TR B23 Bitlis TR B24 Hakkari
TR C	GÜNEYDOĞU ANADOLU	TR C1 Gaziantep Adıyaman Kilis	TR C11 Gaziantep TR C12 Adıyaman TR C13 Kilis
		TR C2 Şanlıurfa Diyarbakır	TR C21 Şanlıurfa TR C22 Diyarbakır
		TR C3 Mardin Batman Şırnak Siirt	TR C31 Mardin TR C32 Batman TR C33 Şırnak TR C34 Siirt

Kaynak: TÜİK <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

İBBS bölge sistemi son şeklini almış değildir. Bölge ayrımı konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanacak olduğunda bölge sınırları tekrardan düzenlenebilecektir. Türkiye'nin AB'ye tam üye olması durumunda bu sistem son halini almış olacaktır (Taş 2006: 192).

Türkiye'de İBBS bölgeleri oluşturulurken mevcut coğrafi bölgeleri dikkate almak yerine çok daha farklı kriterlere göre bölge sınırları oluşturulmuştur. Bu kriterlerin başında nüfus miktarı gelmektedir. Ayrıca illerin gelişmişlik düzeyleri ve kültürel yapıları da dikkate alınmıştır. İlave olarak illerin idari bütünlüğünün korunmasına özen gösterilmiş ve bölge sınırları idari alanlara göre belirlenmiştir (Taş 2006: 193).

Yukarıdaki paragrafta belirtildiği üzere İBBS ile Düzey 2 bölgeleri oluşturulurken farklı kriterlerin dikkate alınmış olması (nüfus yoğunluğu, kentleşme oranı, tarımsal üretim değeri, kişi başına GSYH vb.) kendi içinde bazı tutarsızlıklar

sergilemekte¹ ve AB ülkelerinde olduğu gibi belirli ortak kriterlerin kullanılıp kullanılmadığı sorusunu akıllara getirmektedir (Taş 2006:192).

1.2. TR 71 Bölgesinin Makro Ekonomik Görünümü

Düzy 1'e göre gruplandırılan 12 bölgeden biri olan *Orta Anadolu Bölgesi*, Düzy 2'ye göre iki alt bölgeye ayrılmıştır:

1. Kayseri Alt Bölgesi (TR 72 Bölgesi)
2. Kırıkkale Alt Bölgesi (TR 71 Bölgesi)

Coğrafi konum olarak Türkiye'nin ortasında ve geçiş yolları üzerinde görünüm sergileyen Orta Anadolu Bölgesi büyük kentlere yakın olması sebebiyle ulaşım ve pazarlama yönünden büyük bir avantaj elde etmektedir (Efeoğlu 2017: 346-347).

Orta Anadolu Bölgesi'nin (TR 71 ve TR 72) sahip olduğu karasal iklim sebebiyle yazları oldukça sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir (Efeoğlu 2017: 347).

TR 71 Bölgesi 31.823 km²'lik yüzölçümüyle 783. 562 km²'lik Türkiye yüzölçümünün %4.1'ini kapsamaktadır (AHİKA, TR 71 Bölge Planı, 2014-2023: 15). Ayrıca 2021 TÜİK verilerine göre TR 71 Bölgesi 1.619.709 kişilik nüfusu ile 84.680.273 kişilik Türkiye nüfusunun %1,91'ini oluşturmaktadır. Bölgede km² başına 50 kişi düşmektedir ve bölge km² başına 108 kişi düşen Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. 2021 yılı itibarıyla bölgenin en fazla nüfusa sahip ili 429.069 kişi ile Aksaray, en düşük nüfusa sahip ili 242.944 kişi ile Kırşehir'dir (TÜİK, 2021, CİP). TR 71 bölge nüfusunun %35,6'sı kırsal bölgede yaşamaktadır. Bölge bu oran ile kırsal kesimde yaşayan nüfus oranı %22,72 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir (AHİKA, TR 71 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023: 35).

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2017)"na göre TR 71 Bölgesi 26 Düzy 2 Bölgesi içinde 3. derece gelişmiş bölge olarak yer alırken; bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ise 18'dir. Bölge illerinden

¹ <https://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri> (Erişim Tarihi: 09.01.2021)

Kırıkkale 3. derece, Kırşehir, Nevşehir ve Aksaray 4. derece, Niğde ise 5. derece gelişmiş iller arasında yer almaktadır. 2017 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre Kırıkkale 33, Nevşehir 40, Kırşehir 43, Aksaray 51 ve Niğde 57. sırada bulunmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, SEGE 2017: 46-69). Görüldüğü üzere sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından bölgenin en gelişmiş ili Kırıkkale iken, Niğde bu açıdan en son sırada yer almaktadır.

TR 71 Bölgesi Türkiye’de ve hatta dünyada sahip olduğu çeşitli kültürel varlıkları ve bol turist çeken tabiatıyla önemli bir konuma sahiptir (AHİKA, TR 71 Bölgesi Stratejik Planı 2014-2023: 14). Bölge illerinden Nevşehir sahip olduğu Kapadokya bölgesi ile Türkiye ve dünyada cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu sayede ilde turizm faaliyetleri gelişmiş, il Türkiye’nin turistik merkezlerinden biri olmuştur. TR 71 bölgesi turizm göstergelerinin neredeyse tamamı Nevşehir ilinin turizm potansiyeline bağlı hale gelirken; il, bölgeyi turizm anlamında öne çıkaran il statüsüne de ulaşmıştır (AHİKA, TR 71 Bölgesi Turizm Araştırma ve Analiz Raporu 2013: 1-2).

Bölge illeri çevresinde birçok açıdan (ekonomik, sosyal) kendilerinden daha gelişmiş iller bulundurması sebebiyle İstanbul, Ankara ve Kayseri Alt Bölgeleri’ne göç vermektedir.

TR 71 Düzey 2 Bölgesi’nde (Aksaray, Kırıkkale, Nevşehir, Kırşehir, Niğde) faaliyet göstermek üzere faaliyete başlayan ve Türkiye’deki 26 kalkınma ajansından biri olan “Ahiler Kalkınma Ajansı” 14 Temmuz 2009 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur. Ajansın öncelikli misyonu bölge içi ve bölgeler arası gelişme farklarını azaltmaya çalışmak, bölgesel ve ulusal hedeflere ulaşmak için destek vermektir. Ayrıca bölge için yapılan plan ve programların uygulanmasını sağlayan projelere destek vermek, bölgenin kırsal alanda bulunan illeri için kapasite geliştirmeyi sağlamak, bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmek ve buna yönelik fonları uygun alanlarda kullanmak/kullandırmak da ajansın görevleri arasında sayılabilir (AHİLER, 2019 Yılı Faaliyet Raporu: 11-12).

1.2.1. TR 71 Bölgesinde Toplam ve Kişi Başına Üretim ve Üretimin Sektörel Dağılımı

Aşağıdaki tabloda TR 71 bölgesinin 2017-2020 yılları arasında toplam ve kişi başına üretim ile üretimin sektörlere göre dağılım göstergeleri verilmiştir.

Tablo 4: TR 71 Bölgesi'nde Üretim, Üretimin Sektörel Dağılımı, Kişi Başına Üretim ve Gayri Safi Katma Değer (GSKD)

	Kişi Başına GSYH (\$)	GSYH (Cari Fiyatlarla, 1000 ₺)	Tarım/GSYH (%)	Sanayi/GSYH (%)	Hizmet/GSYH (%)	GSKD (Cari Fiyatlarla, 1000 ₺)
2017	7.541	42.745.071	18,2	25,8	44,6	37.917.792
2018	6.873	51.268.703	19,2	25,6	44,8	45.960.460
2019	6.334	58.679.169	21,4	22,2	46,4	52.837.289
2020	6.162	69.841.587	21,8	23,4	43,8	69.841.587

Kaynak: TÜİK 2020; CİP (08.06.2022)

TR 71 bölgesi üretiminin ₺ cinsinden karşılığı yıllar itibariyle artış gösterirken, kişi başına GSYH'nın \$ cinsinden değerinde sürekli düşüş gözlemlenmektedir. 2017 yılında 7.541 \$ olan kişi başına GSYH, 2020 yılına gelindiğinde 6.162 \$'a düşmüştür. Bölgenin 4 yıllık süreçte yarattığı gayri safi katma değerde de yine artan bir eğilim vardır. Bölgenin cari fiyatlarla verildiği GSYH rakamlarında da yıllar itibariyle artış gözlenmiştir.

GSYH göstergesi kadar önemli bir diğer gösterge de Gayri Safi Katma Değer (GSKD)'dir. Bir bölgede yer alan, yerleşmiş ekonomik birimlerin söz konusu bölgede gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler sonucu ürettikleri mal ve hizmetlerin değerinden; yapılacak üretimi gerçekleştirebilmek için kullanılan mal ve hizmetler değerinin çıkarılmasıyla GSKD elde edilir.² 2015 yılında Türkiye GSKD'nin %1,37'sini üreten TR 71 bölgesi 2018 yılına gelindiğinde bu oran %1,35'e gerilemiştir (TÜİK 2020).

² <https://bebka.org.tr/haber/bolgesel-gayri-safi-katma-deger-istatistikleri-yayimlandi-103> (Erişim Tarihi:19.11.2021).

Bölge üretiminin sektörlere göre dağılımına bakıldığında 2020 yılında tarım sektörünün üretimdeki payının %21,8 ile 3. sırada, sanayi sektörünün %23,4 ile 2. sırada ve hizmet sektörünün %43,8 ile 1. sırada yer aldığı görülmektedir. Yıllar itibariyle tarım sektörünün GSYH içindeki oranı hep artış göstermiş ancak diğer sektörlerde düşüşler yaşanmıştır. Tabloda verilen yıllar aralığında hizmetler sektörünün üretimden aldığı pay tarım ve sanayi sektörlerinden hep daha fazladır. Hizmetler sektörü GSYH'dan %46'luk oranla en fazla payı 2019 yılında almıştır.

Aşağıdaki tabloda TR 71 bölgesi illerinin üretimi ve üretimin sektörlere göre dağılımı verilmiştir:

Tablo 5: TR 71 Bölgesi İllerinin Üretimi ve Üretimin Sektörel Dağılımı

	GSYH (Cari Fiyatlarla, 1000 TL)	Tarım/GSYH (%)	Sanayi/GSYH (%)	Hizmet/GSYH (%)	Kişi Başına GSYH (\$)
Aksaray (2019)	15.306.713	24,1	24,2	41,7	6.507
Kırıkkale (2019)	11.161.169	9,5	48	67,9	6.901
Kırşehir (2019)	8.191.063	20,2	22,3	47,6	5.951
Nevşehir (2019)	11.002.901	19,3	12,8	57,9	7.082
Niğde (2019)	13.017.322	31,2	18,8	40,1	6.444
Aksaray (2020)	20.360.347	24,2	27,4	37,4	6.891
Kırıkkale (2020)	12.151.882	8,9	30,9	49,1	6.146
Kırşehir (2020)	10.420.551	22,7	22,5	43,7	6.092
Nevşehir (2020)	11.974.699	20,7	14,8	53,3	6.447
Niğde (2020)	14.934.107	29,2	19,2	40,5	5.596

Kaynak: TÜİK 2022 (08.06.2022)

TR 71 Bölgesi illerinin 2019 ve 2020 yıllarında toplam GSYH rakamları incelendiğinde 2018 yılında Aksaray ili 1. sırada yer alırken, Kırşehir ili son sırada yer almaktadır. Bu durum 2020 yılı GSYH rakamları içinde geçerlidir. Kişi başına GSYH (\$) rakamlarına bakıldığında bu sefer 1. sırayı 2018 yılında 7.082\$ Nevşehir'in, son sırayı ise 5.951\$ ile Kırşehir ilinin aldığı görülmektedir. 2020 yılında ise ilk sırayı Aksaray, son sırayı Niğde almaktadır. Bir önceki yıla göre kişi

başı GSYH rakamları artan iller Aksaray ve Kırşehir olurken; Nevşehir, Kırıkkale ve Niğde illerinin kişi başı GSYH rakamlarında bir önceki yıla göre azalma yaşanmıştır.

Bölge illeri sektörlerinin üretimden aldıkları paylar incelendiğinde, hizmet sektörü her 2 yılda da tarım ve sanayi sektörünün önündedir. Kırıkkale ili hizmet/GSYH oranı %67,9 ile en yüksek payı alırken; her iki yılda da milli gelirden tarım sektörüne ayrılan pay en azdır. Ayrıca sanayi sektörünün GSYH içindeki payı en yüksek olan il her 2 yılda da Kırıkkale olmuştur. Bunun sebebi Orta Anadolu Bölgesi'nin petrol ihtiyacını karşılamak için kurulan Orta Anadolu Petrol Rafinerisi'nin (TÜPRAŞ) Kırıkkale ilinde hizmet vermesidir.

TR 71 bölgesinde tarımsal üretim değerleri incelendiğinde, hayvansal üretim bakımından Aksaray ili 1. sırada yer alırken bu ili Niğde, Kırşehir, Nevşehir ve Kırıkkale illeri izlemektedir. Keza bitkisel üretimde ise Niğde ili ilk sırada yer alırken bu ili Nevşehir, Aksaray, Kırşehir ve Kırıkkale illeri takip etmektedir (TÜİK 2020). Aksaray ili için üretimde daha çok otomotiv ve yan sanayi, süt ve süt ürünleri ve metal işleme sektörleri öne çıkarken, Kırıkkale için savunma sanayi, petrol ürünleri ve mobilya sektörleri ilk sıradadır. Bölge illerinden bir diğeri olan Kırşehir için üretimde önemli olan sektörler süt ve süt ürünleri ve mobilya sektörü, Nevşehir için tarım makineleri ve doğal depolama sektörleri, son olarak Niğde ili için de tekstil, süt ve süt ürünleri, meyve suyu ve kimya sanayi sektörleri öne çıkmaktadır (AHİKA, TR 71 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023: 43,46,50).

1.2.2. TR 71 Bölgesinde İstihdam, İşsizlik ve İstihdamın Sektörel Dağılımı

Tablo 4'te TR 71 bölgesinin 2018-2021 yıllarını kapsayan istihdam ve işsizlik göstergeleri ile istihdam edilenlerin sektörel dağılımı verilmiştir:

Tablo 6: TR 71 Bölgesinde İşsizlik, İstihdam ve İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

	İstihdam Oranı	Tarım/İstihdam	Sanayi/İstihdam	Hizmet/İstihdam	İşsizlik Oranı	İşgücüne Katılma Oranı
2018	45,9	28,6	20,4	51,1	10,9	51,6
2019	44,5	25	19,4	55,6	13,3	51,4
2020	41,9	27	21,1	51,9	12	47,6
2021	43,7	28,9	20	51	13	50,2

Kaynak: TÜİK 2022 (09.06.2022)

Bölgedeki işsizlik oranı 2018 yılında %10,9 iken son 3 yılda yükselerek %13'lere ulaşmıştır. Bu dönemde TR 71 bölgesinin işsizlik oranı Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında 2021 yılında Türkiye’de işsizlik oranı %12 iken (TÜİK, 2022) bölgenin işsizlik oranı da ülke geneli ile yakın seyretmektedir (%13).

Bölgenin istihdam oranı ortalama %44 civarında seyrederken 2018 yılında %45,9 ile en yüksek orana ulaşmıştır. 2020 yılına kadar bölgenin istihdam oranında düşüş gözlenirken, 2021 yılında artış yaşanmıştır. Bölgenin işgücüne katılma oranı ise yıllar itibariyle hep %50’nin üzerinde seyretmiş ve bölge 2018 yılında en yüksek işgücüne katılma oranına ulaşmıştır (%51,6). Burada istihdam oranı ve işgücüne katılım oranı arasındaki farka dikkat çekmekte fayda vardır. İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranına istihdam oranı denirken, işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranına da işgücüne katılım oranı denmektedir (TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi İstihdam Ve İşgücü Piyasası Raporu 2018).

TR 71 Bölgesi’nde 15 yaş ve üzerinde sektörlere göre istihdam oranlarına bakıldığında tarım ve sanayi sektörünün istihdamdaki payının birbirine yakın oranlarda olduğu, hizmet sektöründe istihdam edilenlerin ise pastadan en büyük dilimi aldığı görülmektedir. İncelenen dönemde hizmet sektöründe istihdam edilenlerin oranı hep %50’nin üzerindedir. Hizmet sektöründe çalışanların oranı 2019 yılında %55,6’ya ulaşmıştır. Görüldüğü üzere TR 71 bölgesinde istihdam edilenlerin yarısından fazlası hizmetler sektöründe yer almaktadır.

1.2.3. TR 71 Bölgesinde Fiyatlar ve Enflasyon

Aşağıda verilen tablolarda TR 71 Bölgesinde enflasyon ve fiyat göstergeleri aylık olarak verilmiştir:

Tablo 7: TR 71 Bölgesi Enflasyon ve Fiyat Göstergeleri % (TÜFE-Yıllık Değişim)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	15,30	15,93	16,69	17,79	17,06	18,50	20,43	21,56	22,11	23,82	25,42	39,41
2022	52,61	59,01	66,37	75,60								

Kaynak: TÜİK CİP, 2022 (09.06.2022)

Bölgenin aylık enflasyon oranları tabloda görüldüğü üzere katlanarak artmaktadır. Özellikle 2022 yılının ilk 4 ayında oldukça yüksek oranlar göze çarpmaktadır. 2021 yılının Ocak ayında %15,30 olan TÜFE, 2022 yılının aynı ayında %344 artarak %52,61 seviyesine ulaşmıştır. Aynı şekilde 2021 in Nisan ayında %17,79 olan TÜFE, 2022'nin aynı ayında %75,60 gibi çok yüksek bir orana yükselmiştir. Bunun sebebi şüphesiz ki Türkiye'nin son 2 yıldır oldukça zor dönemden geçmesinden kaynaklanmaktadır. Meydana gelen koronavirüs salgını tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye ekonomisini de oldukça ciddi derecede sarsmıştır.

Tablo 8: TR 71 Bölgesinde Yıl Sonu İtibariyle 12 Aylık Ortalamalara Göre TÜFE Değişim Oranı (%) 2003=100: Genel

2018	2019	2020	2021
15,76	16,12	12,44	21,39

Kaynak: TÜİK 2022 (09.06.2022)

Bölgenin 2016-2019 yılları arasında ortalama TÜFE rakamlarına bakıldığında ortalama enflasyon oranları sürekli artış göstermiş ve 2018 yılında en düşük enflasyon oranına sahip olan TR 71 Bölgesi (%15,76), 2021 yılına gelindiğinde bu oran %73,68 artarak %21,39'a ulaşmıştır.

1.2.4. TR 71 Bölgesinde İller Arası Rekabetçilik Endeksi

İller arası rekabetçilik endeksi oluşturulurken kullanılan 4 ana başlık beşeri sermaye, yenilikçilik, üretim ile ticaret ve yaşanabilirlik endeksidir (URAK, İller Arası Rekabetçilik Endeksi, 2018: 16). Bu 4 ana başlığa göre oluşturulan TR 71

Bölgesinde yer alan illerin rekabetçilik endeksi ve endeks sırası aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 9: TR 71 Bölgesi İller Arası Rekabetçilik Endeksi

2015-2016		2016-2017		2018-2019	
	Endeks Değeri	Endeks Sırası	Endeks Değeri	Endeks Sırası	Endeks Sırası
Aksaray	9,84	65	10,61	67	23,38
Kırıkkale	13,78	34	15,01	34	24,49
Kırşehir	16,11	21	17,10	22	24,28
Nevşehir	13,32	40	13,69	47	25,28
Niğde	11,65	55	12,52	55	22,76

Kaynak: URAK, İller Arası Rekabetçilik Endeksi 2018: 30-31 (13.11.2020); İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi 2020: 4-5 (13.11.2020)

Yıllar itibarıyla TR 71 Bölgesi illerinin rekabetçilik endeksleri incelendiğinde, Niğde ili ele alınan 3 dönemde de istikrarını koruyup 55. sırada yer alırken, rekabetçilik düzeylerinde ilerleme kat eden 2 il Aksaray ve Nevşehir olmuştur. Kırıkkale ili ilk 2 dönemde 34. sıradayken 2018-2019 yılında 8 sıra gerileyerek 42. sırada yerini almıştır. Bölgenin en rekabetçi ili 2016-2017 yılında Kırşehir olurken; 2018-2019 yılında ise 35. sıra ile Nevşehir olmuştur.

1.3. TR 72 Bölgesinin Makro Ekonomik Görünümü

Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsayan TR 72 Düzey 2 Bölgesi de yine Düzey 1'e göre gruplandırılan 12 bölgeden Orta Anadolu Bölgesi'nin kapsamındadır.

Bölgede yer alan Kayseri, Sivas ve Yozgat illeri birçok açıdan farklı potansiyellere sahiptir. Bunların başında tüketim alışkanlıkları, sermaye ve beşeri sermaye birikimi, yeraltı zenginlikleri, konut ihtiyaçları, esaslı sanayi geçmişleri, ulaşım olanakları vb. gelmektedir (ORAN, TR 72 Yapı Sektörü Raporu 2013-2014: 12).

Bölge 59.886 km²'lik bir yüz ölçüme sahiptir. Bu yüz ölçümü ile Düzey 2 bölgeleri arasında en büyük yüz ölçüme sahip olan bölgedir (ORAN, TR 72 Bölgesi Tarım Raporu: 3). TR 72 bölgesi bu yüz ölçümü ile Türkiye yüz ölçümünün %7,6'sına sahipken, 2.488.978 olan nüfusu ile de Türkiye nüfusunun %2,94'üne

sahiptir (TÜİK 2022). Ayrıca km²'ye 41 kişi düşmektedir ve bölge bu rakamla km²'ye 109 insan düşen Türkiye'nin gerisinde kalmaktadır.

Bölgenin 2019 yılındaki nüfusu 2.467.565 iken 2020 yılında bu rakam 2.476.439'a yükselmiş ve 2021 yılında 2.488.978 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu nüfusun 1.434.357'si Kayseri'ye, 636.121'i Sivas'a ve 418.500 kişisi de Yozgat'a aittir (TÜİK 2022). 2018 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 'ne göre TR 72 bölgesi Türkiye nüfusu içinde %3'lük bir pay almaktadır. 26 Düzey 2 bölgesi içinde 2.461.269'luk nüfusuyla 2018 yılında 15. sırada yer almıştır. Yıllar itibariyle bölgenin nüfusu sürekli artış göstermiş ancak bölgenin nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızının altında seyretmiştir (ORAN, Stratejik Plan 2020-2024: 16).

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2017)"na göre TR 72 bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 2. derece gelişmiş bölge olarak yer alırken; bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ise 14'dür. Bölge illerinden Kayseri 2., Sivas 4., ve Yozgat 4. derece gelişmiş iller arasında yer almaktadır. 2017 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre Kayseri 17., Sivas 45., ve Yozgat 63. sırada bulunmaktadır (T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, SEGE 2017: 46,69). Görüldüğü üzere sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından bölgenin en gelişmiş ili Kayseri iken, Yozgat bu açıdan son sırada yer almaktadır.

TR 72 bölgesi illerini kapsayan ve bölgede faaliyet gösteren Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN) 25 Temmuz 2009 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile Kalkınma Bakanlığı tarafından kurulmuştur. Ajansın öncelikli amacı kaynakların doğru ve etkin kullanımını sağlamak, bölgesel gelişmeyi kolaylaştırmak, bölge içi ve dışında oluşan gelişmişlik farklarını azaltmaktır (Çetinkaya ve Ateş 2017: 6). Türkiye'deki 26 kalkınma ajansından biri olan ORAN aynı zamanda bölge için tahsis edilen kaynakları bölgenin plan ve programlarına uygun olarak kullanmakla, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırıp rekabet gücünü artırmakla, bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmakla ve üretim, yönetim, finansman, pazarlama gibi konularda küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemekle yükümlüdür (ORAN, oran.org.tr/kurumsal/biz-kimiz).

1.3.1. TR 72 Bölgesinde Toplam ve Kişi Başına Üretim ve Üretimin Sektörel Dağılımı

Aşağıdaki tabloda TR 72 bölgesinin 2017-2020 yılları arasında GSYH ve kişi başına GSYH rakamları yer almaktadır.

Tablo 10: TR 72 Bölgesi'nde Üretim, Üretimin Sektörel Dağılımı, Kişi Başına Üretim ve GSKD

	GSYH (Cari Fiyatlarla, Bin ₺)	Tarım/ GSYH (%)	Sanayi/ GSYH (%)	Hizmet/ GSYH (%)	Kişi Başına GSYH (\$)	GSKD (Cari Fiyatlarla, Bin ₺)
2017	71.600.980	10	30,3	48,4	8.148	63.514.952
2018	83.709.027	9,9	30,4	49,3	7.279	75.041.989
2019	96.356.207	10,3	29,4	50,3	6.885	86.763.340
2020	116.910.812	10,7	31,3	46,9	6.718	103.933.164

Kaynak: TÜİK, cip.tuik.gov.tr/# (09.06.2022)

TR 72 bölgesinde üretimin sektörel dağılımının verildiği Tablo 10'da üretimdeki ağırlığın hizmet sektöründe olduğu görülmektedir. Yıllar itibariyle 3 sektörün de payında inişler çıkışlar olmakla birlikte bölgenin milli gelirinin neredeyse yarısı hizmet sektörüne ayrılmaktadır. Hizmet/GSYH oranının en yüksek olduğu 2019 yılında hizmet sektörünün üretimdeki payı %50,3'e ulaşmıştır. TR 71 bölgesinde tarım ve sanayi sektörünün üretimdeki payları yakın seyrederken, TR 72 bölgesinde GSYH'dan sanayi sektörüne ayrılan pay tarım sektöründen açık ara önedir. Özellikle 2018 yılında tarımın milli gelir içindeki oranı en düşüktür (%9,9).

TR 72 Bölgesi için yukarıdaki tablo değerleri incelendiğinde, GSYH değerlerinde artan bir eğilim görülürken kişi başına GSYH'nın \$ cinsinden değerinde azalan bir trend gözlenmektedir. 2015 yılında Türkiye GSKD'nin %2,34'ünü üreten TR 72 bölgesi 2018 yılına gelindiğinde bu oran % 2,23'e gerilemiştir (TÜİK, 2020).

Bölgenin imalat sanayi üretiminde gıda ürünleri işleme sanayi önemli yere bir sahiptir. Alt sektör olan gıda sektörü büyüklük açısından işyeri sayısına göre ilk sırada yer almaktadır. Bölge gıda sektörü ülkede yer alan işyerlerinin %5,4'ünü, istihdamın %3,3'ünü ve cironun %2'sini oluşturmaktadır (ORAN, TR 72 Bölgesi Stratejik Sektörler Analizi: 17).

Bölgede işyeri sayısına göre öne çıkan sektörler mobilya imalatı, elektrikli teçhizat imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörleridir. Gıda ürünleri imalatı, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri imalatına yönelik sektörler de yine diğer sektörlerle kıyasla öne çıkmaktadır (ORAN, TR 72 Bölgesinde Öne Çıkan Sektörler: 38).

TR 72 bölgesi imalat sanayisinin büyüklüğü Türkiye geneli ile kıyaslandığında *orta kategoride* olduğu görülmektedir. 2010 yılında Türkiye geneli imalat sanayi kapsamındaki işyerlerinin %2,8'ini TR 72 bölgesi kendi bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca sektördeki istihdamın %3'ünü ve cironun %2'sini oluşturmaktadır. İşyeri açısından da tüm Düzey 2 bölgeleri arasında 14. sırada yer almaktadır (ORAN, TR 72 Bölgesi Savunma Sanayine Yönelik İmalat Sanayi Raporu: 81).

Tarım nüfusunun toplam istihdamdan ve GSKD içerisinde tarımın aldığı pay göz önüne alındığında tarım sektörünün TR 72 bölgesi için önemli bir faaliyet kolu olduğu görülmektedir. Tarım sektörü bölgenin dış ticaret kaleminde büyük bir pay almaktadır. Ancak bu durumu bölgede üretilen tarım ürünlerinin katma değerinin düşük olması, üretimin sektör değiştirerek zamanla sanayi ve hizmet sektörüne kayması, tarıma bağlı sanayi sektörünün geliştirilmesi vb. faktörler etkilemektedir (ORAN, TR 72 Bölgesi Tarım Raporu: 30).

Aşağıdaki tabloda TR 72 bölgesi illerinin üretim göstergeleri verilmiştir.

Tablo 11: TR 72 Bölgesi İllerinin 2019-2020 Yılı Üretimi ve Üretimin Sektörel Dağılımı

	GSYH (Cari Fiyatlarla, Bin ₺)	Kişi Başına GSYH (\$)	Tarım/ GSYH (%)	Sanayi/ GSYH (%)	Hizmet/GSYH (%)
Kayseri (2019)	61.694.005	7.768	6,9	34,1	49
Sivas (2019)	22.531.279	6.173	14	24,1	51,9
Yozgat (2019)	12.130.923	5.049	20,8	15,6	53,7
Kayseri (2020)	75.471.991	7.579	6,5	37	45,5
Sivas (2020)	26.514.851	5.909	16,5	23	49,4
Yozgat (2020)	14.923.969	5.046	22	17,2	49,7

Kaynak: TÜİK,

<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do>

(09.06.2022)

Bölge illerinin 2019-2020 yılı üretim göstergeleri incelendiğinde gerek GSYH gerekse GSYH'nın sektörlere göre dağılımı açısından en yüksek rakam iki yılda da Kayseri'ye aittir. Bir önceki yıla göre Kayseri'nin GSYH'sı en çok artışı göstermiştir. Bölge illerinin hepsinde de kişi başına GSYH rakamları 2020 yılında düşüş göstermiştir.

Tabloya göre üç ilde de GSYH içindeki en yüksek pay hizmetler sektörüne aittir. 2019 yılında %53,7 ile hizmet/GSYH oranı en yüksek olan il Yozgat olurken, tarımsal üretimin GSYH içindeki payının en fazla olduğu il de yine Yozgat olmuştur. 3 ilin üretiminde de hizmet sektörü ağırlığını korurken, Yozgat ve Sivas Hizmet/GSYH oranında iki yılda da Kayseri'nin önüne geçmiştir. Kayseri Tarım/GSYH oranında %6,5'luk payla en düşük orana sahip olmakla birlikte, sanayisinin gelişmiş olmasının etkisiyle üretiminin sanayiden aldığı pay da Sivas ve Yozgat'a göre daha fazladır.

Kayseri ilinin imalat sanayiinde ise 2016 yılı için net satış rakamlarına göre %23,4 ile ilk sırayı mobilya imalatı, %13,7 ile 2. sırayı fabrikasyon metal ürünleri imalatı ve %12,6 ile 3. sırayı elektrikli teçhizat imalatı almaktadır (ORAN, Kayseri İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması: 5). Ayrıca ilin imalat sanayisinin gelişmesindeki en önemli faktör yapılan kamu yatırımlarıdır (ORAN, Kayseri Yatırım Rehberi 2017: 27).

Sivas ilinde sanayi sektörü açısından ön planda olan başlıca sektörler vardır. Bunlardan bazıları gıda ürünleri imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, mineral ürün imalatı, kauçuk ve plastik ürünleri imalatı, mobilya imalatı vb. dir (ORAN, Sivas Yatırım Rehberi 2017: 16).

Bölge illerinden Yozgat ekonomisinde tarım ve hayvancılık ön plandadır. İlde sanayi yeterince gelişmemiştir. Bunun sebepleri arasında ilin coğrafi konumu, yetersiz sermaye birikimi, ticaret alanlarına uzaklık, devlet teşvik ve yatırımlarından fazla yararlanamamak sayılabilir (ORAN, Yozgat İli İmalat Sanayi Raporu 2013: 13).

Yozgat ilinde ağırlıklı üretim alanları gıda, konfeksiyon, metal işleme, tuğla ve hazır beton sektörleridir (ORAN, Yozgat Yatırım Rehberi 2017: 15).

Kayseri sanayisi Türkiye'deki toplam sanayi işletmesi içinde %3'lük paya sahiptir. Bu sayede Kayseri sanayisi yönünden Türkiye'nin en gelişmiş 6. ilidir. İlde öne çıkan önemli sektörler mobilya, çelik kapı, gıda, yapı malzemeleri, plastik eşya, makine, tekstil, metal sanayi ve madenciliktir. Mobilya sektörünün her alanında üretim yapan Kayseri, Türkiye'de mobilya imalatında cazibe merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Türkiye'deki 20 büyük mobilya üreticisinden 11 tanesi Kayseri'de yer almaktadır (ORAN, Kayseri Yatırım Rehberi 2017: 47-50). Mobilya sektörü Kayseri için oldukça önemlidir. Türkiye mobilya cirosunun %19'unu Kayseri'den sağlamaktadır Sektörün ildeki toplam cirosu içindeki payı ise %22 civarındadır. Kayseri imalat sanayi istihdamının %30'unu mobilya sektöründe gerçekleştirmek ve ilin en büyük firmaları da bu sektörde yer almaktadır (ORAN, Kayseri Mobilya Sektörü Stratejik Eylem Planı 2017-2023: 11).

Kayseri'de hizmetler sektörünün GSYH içindeki payı vergi ve sübvansiyonlar dahil %47,4'tür. Ancak Kayseri gelişmiş bir il olması sebebiyle hizmetler sektörü oransal olarak belli bir büyüklüğe erişmiş ve artık durağanlaşmıştır. 1. sırada yer alan hizmet sektörü perakende ticaret iken, 2. sırada bina inşaatı, 3. sırada ise binalar ve çevre düzenlemesi faaliyetleri yer almaktadır (ORAN, Kayseri İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması: 6-7).

1.3.2. TR 72 Bölgesinde İstihdam, İşsizlik ve İstihdamın Sektörel Dağılımı

Aşağıdaki tabloda TR 72 bölgesinin 2018-2021 yılları arası işsizlik ve istihdam göstergeleri verilmiştir.

Tablo 12: TR 72 Bölgesi İşsizlik ve İstihdam Göstergeleri (%)

	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	Tarım /İstihdam	Sanayi/ İstihdam	Hizmet/ İstihdam	İşgücüne Katılma Oranı
2018	13,2	41,6	22,7	28,3	49	47,9
2019	14,5	40,6	21,6	27,2	51,3	47,5
2020	12,8	39,2	22,6	26,1	51,3	44,9
2021	11,7	42,8	20,4	27,4	52,3	48,4

Kaynak: TÜİK, cip.tuik.gov.tr/# (09.06.2022)

TR 72 bölgesi işsizlik ve istihdam göstergeleri incelendiğinde işsizlik oranı 2019 yılında 14,5'e yükselmiş, izleyen yıllarda %11,7'ye gerilemiştir. Bunun doğal sonucu olarak istihdam oranını da 2021 yılında en yüksek seviyesine (%42,8) ulaşmıştır. Bölgenin istihdam oranı ise ortalama %40 civarındadır.

Bölgenin 2018-2021 yılları arasındaki işsizlik oranı Türkiye ile kıyaslandığında 2021 yılında %11,7 olan TR 72 bölgesi işsizlik oranı %12 olan Türkiye ortalamasıyla neredeyse aynıdır. Ancak sonraki yıllarda bölgenin işsizlik oranları sürekli Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Aradaki farkın en fazla olduğu yıl ise 2020 yılıdır. Bu dönemde bölgenin %12,8 olan işsizlik oranı Türkiye ortalamasından %1,3 puan fazladır (TÜİK 2022).

Bölgenin işgücüne katılma oranında belirgin bir değişiklik olmamış ve ortalama %47 bandında seyretmiştir. En yüksek katılımın sağlandığı 2021 yılını (%48,4) 2018 yılı takip etmiş (%47,9) ve en düşük katılım oranı %44,9 ile 2020 yılında gerçekleşmiştir.

Bölgenin 2019-2021 yılları arasında istihdam edilenlerin sektörel dağılımına bakıldığında yıllar itibariyle tarım sektöründe çalışan oranı azalmış, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışanların oranı ise artış göstermiştir. Hizmet sektöründe çalışanlar hem oransal olarak artmış hem de tarım ve sanayi sektörüne göre de yüksek orana sahiptir. 2018 yılında hizmet sektörü istihdam edilenlerin neredeyse yarısını (%49), 2021 yılında ise yarısından fazlasını bünyesinde toplayarak %52,3'e ulaşmıştır.

Kayseri ilinde 2016 yılı itibariyle tarımda çalışanların toplam istihdama oranı %0,68, sanayide çalışanların toplam istihdama oranı %36,9, hizmet sektöründe çalışanların toplam istihdama oranı %62,41'dir (ORAN, Kayseri İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması: 14-15). TÜİK verilerine göre ise bölgede 2018 yılında 15 yaş ve üzeri toplam 28.738.000 kişi çalışmaktadır. Çalışanların %54,9'u hizmet, %26,7'si sanayi ve %18,4'ü tarım alanında çalışmaktadır. Son yıllarda hemen hemen tüm sektörlerin istihdam sayısında artış yaşanırken bu artış daha çok sanayi ve tarım alanında olmaktadır (ORAN, Stratejik Plan 2020-2024: 17).

Sivas için işgücünün sektörel dağılımı incelendiğinde, tarım ve hayvancılığın il ekonomisine katkısının azımsanamayacak düzeyde olduğu görülür. Tarım nüfusu il nüfusunun %66,5'ini oluşturmaktadır (ORAN, Sivas Yatırım Rehberi, 2017: 8).

1.3.3. TR 72 Bölgesinde Fiyatlar ve Enflasyon

Aşağıdaki tabloda TR 72 bölgesi 2021 ve 2022 yılı için enflasyon ve fiyat göstergeleri verilmiştir.

Tablo 13: TR 72 Bölgesi Enflasyon ve Fiyat Göstergeleri (TÜFE-Yıllık Değişim)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	14,59	14,91	15,76	17,32	17,01	18,36	20,27	19,88	20,52	21,43	23,66	38,89
2022	52,50	59	66,75	75,08								

Kaynak: TÜİK, cip.tuik.gov.tr/#

Bölgenin 2021 yılı için 12 aylık, 2020 yılı için 4 aylık enflasyon göstergeleri incelendiğinde rakamların çift haneyi geçip, özellikle 2022 yılı için neredeyse 3 haneli rakamlara ulaşacağı gözlemlenmektedir. 2021 yılının enflasyon rekortmeni %38,89'la Aralık ayı olmuştur. 2022 yılının ilk 4 ayında rakamlar oldukça yükselmiş ve Nisan ayı için TÜFE %75,08 ile ilk sıradadır. 2021'in Nisan ayında %17,32 olan TÜFE, 2020'nin aynı ayında %333 artarak %75,08'e yükselmiştir.

Aşağıdaki tabloda TR 72 bölgesi için 2018-2021 yılları arasında ortalama enflasyon değerleri verilmiştir.

Tablo 14: Yıl Sonu İtibariyle 12 Aylık Ortalamalara Göre TÜFE Değişim Oranı (%)
2003=100: Genel

2018	2019	2020	2021
16,51	15,73	12,5	20,42

Kaynak: TÜİK 2022

Bölgenin 4 yıllık ortalama TÜFE rakamları incelendiğinde 2018-2020 yılları arasında gerileme gözlemlenirken, 2021 %61,2 oranında bir artışla %20,42'ye yükselmiştir.

1.3.4. TR 72 Bölgesinde İller Arası Rekabetçilik Endeksi

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) her yıl illerarası rekabetçilik endeksi oluşturmaktadır. Bu endeks oluşturulurken illerin üretim

potansiyeli, ticaret yapısı, markalaşma durumu ve yenilikçilik düzeyi, beşeri sermaye ve hayat kalitesi dikkate alınır (Doğan 2015: 131).

Tablo 15’de TR 72 Bölgesi illerinin rekabetçilik endeks değeri ve sıralaması verilmiştir.

Tablo 15: TR 72 Bölgesi İllerinin Rekabetçilik Endeksi ve Endeks Sırası

2015-2016			2016-2017		2018-2019	
	Endeks Değeri	Endeks Sırası	Endeks Değeri	Endeks Sırası	Endeks Değeri	Endeks Sırası
Kayseri	16,99	16	17,94	17	29,20	18
Sivas	13,61	36	13,90	45	24,77	39
Yozgat	10,81	58	12,68	54	20,99	64

Kaynak: URAK, İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2018: 29-30 (05.11.2020)

İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2020: 4-5 (05.11.2020)

2015-2016 yılına göre 2016-2017 yılında Kayseri ve Sivas’ın rekabetçilik düzeylerinde gerileme, Yozgat’ın rekabetçilik düzeyinde ilerleme gerçekleşmiştir. 2018-2019 yılına gelindiğinde ise 2016-2017 yılına göre Kayseri ve Yozgat’ın rekabetçilik düzeyinde gerileme, Sivas’ın rekabetçilik düzeyinde ilerleme gözlemlenmektedir. Tabloya göre TR 72 bölgesinin en rekabetçi ili Kayseri 2018-2019 yılında Türkiye’nin en rekabetçi 18. ili, Sivas 39. ve Yozgat 64. ili olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TR 71 BÖLGESİNİN DIŞ TİCARETİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNDEKİ YERİ

TR 71 bölgesinin dış ticaretinin ayrıntılı olarak ele alınıp dış ticaret yapısının incelendiği bu bölümde TR 71 bölgesi illerinin yıllar itibariyle ihracat rakamları, ihracatın sektörel bileşimi, en çok ihraç edilen ürünler ve bu ürünlerin hangi ülkelere ihraç edildiğine değinilmiştir. Ardından aynı başlıklar ithalat için de ele alınmıştır. Ayrıca illerin tüm ihracat/ithalat göstergelerinin Türkiye ihracatı ve ithalatı içerisindeki payları analiz edilmiştir.

2.1. TR 71 Bölgesinde İhracat

TR 71 bölgesinde ve bölge illerinde yapılan ihracat rakamları Tablo 16’da verilmiştir. Bu rakamlara göre son 5 yılda Türkiye ihracatının ortalama %0,27’si TR 71 bölgesine aittir. Bölge illerinden Kırşehir ihracatı Türkiye ihracatı içerisinde en yüksek paya sahipken, Kırıkkale %0,01 ile oldukça düşük bir pay almaktadır. Genel olarak bölge illerinde 2020 yılına gelene kadar ihracat rakamlarında artış yaşanırken, 2020 yılında tüm illerin ihracatında düşüş gerçekleşmiştir. TR 71 bölgesinin ihracatı 2018-2021 yılında toplamda %13 artış gösterirken, 2020 yılında düşüş göstermiş ve 2021 yılında %49,8 gibi ciddi bir oranda artmıştır. İncelenen bu dönemde Türkiye ihracatı 2019 yılına kadar %10 artarken, 2021 yılında %25 oranında artmıştır. Görüldüğü üzere bölgenin ihracat oranındaki artış Türkiye genelinden fazladır. Bölge illerinin ihracat rakamları incelendiğinde, en yüksek ihracatın Kırşehir iline, en düşük ihracatın ise Kırıkkale iline ait olduğu görülmektedir. Kırıkkale ilinin ihracat rakamlarına bakıldığında, ülke genelinden oldukça gerilerde olduğu görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri ilin metal sektörü firmalarının çoğunun ihracat yapmasına rağmen bu ihracatı kendi bünyelerinde değil de başta Ankara olmak üzere diğer illerdeki aracı dış ticaret firmaları üzerinden yapmalarıdır (Kırıkkale İli Sektör Analizleri Raporu 2014: 61). Bir diğer sebep ise Kırıkkale ilinin ekonomisine büyük katkısı olan TÜPRAŞ rafinerisi ve MKEK fabrikalarının merkezleri Kırıkkale’de

olmadığı için Kırıkkale'nin ihracat performansı olduğundan daha düşük görünmektedir (Kırıkkale Yatırım Destek Ofisi Ekonomik Göstergeler 2014: 7).

Bu çerçevede şu konuya da dikkat çekmekte fayda vardır; dış ticaret istatistiklerinin kayıtları üretime göre değil ihracat işleminin yapıldığı adrese göre tutulmaktadır. Bu yüzden bu rakamlar illerde yapılan üretimin ihracatı konusunda gerçeği çok şeffaf yansıtmamaktadır. Petlas'ın Kırşehir'de kayıtlı olması, Kırşehir'de TÜPRAŞ'ın, Aksaray'da Mercedes'in farklı şehirlerde kayıtlı olması karşılaştırma yapmayı zorlaştırırsa da firmaların adres kayıtlarının yıllar içinde aynı kaldığı varsayımı ile karşılaştırma yapılabilir (TR 71 Bölgesi Sanayi Sektörü Durum Analizi, 2013: 28).

Tablo 16: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 71 Bölgesinde İhracat (1000 \$): Genel Toplam (2017-2021)

İl		2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye		164.494.619	177.168.756	180.832.722	169.637.755	225.219.237
Aksaray		99.344	113.748	119.912	112.029	171.782
Kırıkkale		10.472	11.124	12.731	11.037	14.460
Kırşehir		189.169	225.213	222.932	203.441	311.203
Nevşehir		61.227	54.539	69.545	51.185	85.968
Niğde		61.202	59.106	58.414	62.899	76.866
TR 71		421.414	463.730	483.534	440.491	660.280
Ülke İhracatındaki Payı (%)	TR 71	0,26	0,26	0,27	0,26	0,29
	Aksaray	0,06	0,06	0,07	0,07	0,08
	Kırıkkale	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
	Kırşehir	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14
	Nevşehir	0,04	0,03	0,04	0,03	0,04
	Niğde	0,04	0,03	0,03	0,04	0,03

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (09.06.2022).

2.1.1. TR 71 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler ve İhracatın Sektörel Bileşimi

TR 71 bölgesinde en çok ihraç edilen ürünlerin kauçuk ve plastik ürünleri, makine ve teçhizat ve gıda ürünleri olduğu görülmektedir. 2021 yılında bölge ihracatının %45'ini kauçuk ve plastik ürünleri ihracatı oluşturmaktadır. Ayrıca bu ürünlerin ihracatının her iki yılda da ilk sırada olması Kırşehir ilinde yer alan PETLAS lastik fabrikası sayesinde. 2020-2021 yılında yapılan kauçuk ve plastik

ürünleri ihracatının neredeyse tamamı (%95'i) Kırşehir iline aittir. 2. sırada yer alan başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatında ise ağırlığı Aksaray ili almaktadır. Gıda ürünleri imalatında ise Niğde diğer iller arasında açık ara öndedir. Bölgenin gıda ürünleri üretiminin 2019 yılında %38,65 'ini üreten Niğde, 2020 yılında bu oranı %45,64'e yükseltmiştir. Tabloya göre ihraç ürünlerinin hepsinin ihracatında artış yaşanırken, sadece bitkisel ve hayvansal ürünlerin ihracatında %20 oranında bir azalma yaşanmıştır. Ayrıca ihracat oranında en fazla artış yaşanan ürün %163 ile tekstil ürünleri ve %101 ile motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork ürünleri olmuştur. Ürünlerin Türkiye ihracatı içinde kauçuk ve plastik ürün ihracatı %2,83 ile ilk sırada yer alırken, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ihracatının payı ise %0,73 ile onu takip etmektedir (Tablo 17). Bölgenin kauçuk ve plastik ürünleri ihracatının Türkiye kauçuk ve plastik ürünleri ihracatından neredeyse %3'lük bir dilim alması, bu ihracatın büyük kısmının da Kırıkkale ili vasıtasıyla gerçekleşiyor olması aslında oranın Kırıkkale için hiç de göz ardı edilemeyecek bir düzeyde olduğunun göstergesidir.

Tablo 17: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 71 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında Bölgenin Payı
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	185.096.176	293.596.929	58,62	10.374.003.415	%2,83
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	75.424.240	123.334.687	63,52	13.565.560.175	%0,91
10	Gıda ürünleri	14.122.152	20.374.763	44,28	17.297.906.886	%0,12
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	37.710.455	54.947.399	45,71	12.016.242.091	%0,46
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	32.414.335	33.660.408	3,84	13.514.293.491	%0,25
24	Ana metal sanayi	30.360.595	30.635.020	0,90	28.902.042.347	%0,11
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	22.311.745	44.853.706	101,03	26.770.509.194	%0,17
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	13.474.891	10.719.795	-20,45	6.479.449.401	%0,17
14	Giyim eşyaları	5.401.084	6.898.437	27,72	18.599.092.034	%0,04
13	Tekstil ürünleri	3.171.140	8.348.410	163,26	14.802.853.676	%0,06
	TOPLAM	419.486.813	627.369.554	49,56	162.321.952.710	%0,39

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

TR 71 bölgesi ihracatının sektörel bileşimi Tablo 18’de verilmiştir. Tabloya göre bölge ihracatının ortalama %98’ini imalat sanayi oluşturmaktadır. İmalat sanayi sektörü ihracatında ise Kırşehir ve Aksaray ilk 2 sırada yer almaktadır. Bölgenin imalat sanayi sektörü ihracatının Türkiye imalat sanayi sektörü ihracatından aldığı pay %0,30 olmakla birlikte sektör ihracatı 2019-2020 yılında 465,8 milyon dolardan 422,9 milyon dolara düşerek %9,2 azalış göstermiş ancak 2020-2021 yılında %65,6 artarak 644,7 milyon dolara yükselmiştir.

Tablo 18: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 71 Bölgesi İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında Bölgenin Payı (2020)
İmalat Sanayi	465.822.981	422.950.677	644.772.469	212.813.793.922	%0,30
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	12.690.175	13.477.565	10.753.450	7.156.042.519	%0,15
Madencilik ve Taşocakçılığı	4.157.317	4.054.248	4.574.027	459.658.560	%0,9
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	36.752	3.350	173.939	780.841.125	%0,02
Bilgi ve İletişim	7.990	5.627	5.407	148.489.250	%0,003
TOPLAM	482.715.215	440.491.467	660.279.292	221.358.825.376	%0,29

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

Aksaray

Dış ticaret istatistiklerine göre Aksaray 2021 yılında bölgenin toplam ihracatının %26,02’ini, ülke ihracatının %0,08’ini gerçekleştirmiştir. 2021 yılı için Aksaray verilerine bakıldığında ISIC Rev. 4 kategorisine göre başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri ve kimyasal ürünler ilin başlıca ihraç ürünü olmakla birlikte, Türkiye ihracatında başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünleri ihracatının oranı da en yüksektir (%0,72). Bu ürünü %0,10 ile fabrikasyon metal ürünleri (makine ve teçhizat hariç) takip etmektedir. Gıda ürünleri ve kauçuk ve plastik ürünleri ihracatı da %0,08 ile ilin Türkiye ihracatı içinde en yüksek paya sahip olduğu diğer ürünlerdir. Ayrıca Tablo 19’a göre 2020-2021 yılı ihracatında en çok artış %420,5 ile gıda ürünlerinde olurken, onu %105,7 ile motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork ürünleri ihracatı

takip etmiştir. En yüksek oranda azalma %34,7 ile bitkisel ve hayvansal ürünlerin ihracatında yaşanmıştır.

Tablo 19: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Aksaray İlinin En Çok İhraç Ettığı Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2020)	Ülke İhracatında İlin Payı (2020)
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	58.533.878	97.744.461	67	13.565.560.175	%0,72
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	15.889.468	12.078.132	-24	12.016.242.091	%0,10
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	5.271.825	4.513.255	-14,4	13.514.293.491	%0,03
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	5.150.408	8.017.095	55,7	10.374.003.415	%0,08
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	3.585.859	2.340.267	-34,7	6.479.449.401	%0,04
10	Gıda ürünleri	3.062.964	15.942.217	420,5	17.297.906.886	%0,09
27	Elektrikli teçhizat	2.974.048	4.835.523	62,6	14.657.634.408	%0,03
30	Diğer ulaşım araçları	2.918.388	3.213.908	10,1	4.443.499.216	%0,07
13	Tekstil ürünleri	2.026.631	3.947.848	94,8	14.802.853.676	%0,03
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	1.594.429	3.917.067	145,7	26.770.509.194	%0,01
	TOPLAM	101.007.898	156.549.773	55	116.624.045.067	%0,12

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> . (10.06.2022).

Aksaray ili ihracatının sektörel dağılımı Tablo 20’de verilmiştir. İmalat sanayi sektörü 3 yılda da ilk sırada yer alırken 2021 yılında sektörün ihracatı Türkiye ihracatı içindeki payı düşüktür. Ayrıca imalat sanayinin il ihracatındaki payı diğer sektörlere göre de oldukça yüksektir. Söz konusu sektörden yapılan ihracat 2020 yılında %4,67 azalırken, 2020 yılında imalat sanayi sektöründen yapılan ihracat %56,9 artarak 168.1 milyon \$ a yükselmiştir. İmalat sanayi sektörünü tarım, ormancılık ve balıkçılık ve madencilik ve taş ocakçılığı sektörleri takip etmektedir. 2019-2021 yılları arasında sektörlerin 2020 yılı ihracat rakamları genelde düşüş göstermiştir.

Tablo 20: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Aksaray İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	112.155.306	107.147.188	168.128.918	212.813.793.922	%0,08
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	6.001.508	3.585.859	2.363.286	7.156.042.519	%0,03
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	934.863	1.293.775	1.281.726	459.658.560	%0,28
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	-	658	4.546	780.841.125	%0,001
Bilgi ve İletişim	613	1.660	3.124	148.489.250	%0,002
TOPLAM	119.092.290	112.029.140	171.781.600	221.358.825.376	%0,08

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

Aksaray hem otomotiv hem de imalat sanayi açısından önemli bir konuma sahiptir. Özellikle Mersin limanına yakın olması ilin ihracatını olumlu yönde etkilemiştir (Aksaray Otomotiv Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Fizibilite Raporu, 2016: 19). İlin sanayisinin en büyük ihracat kalemi olan ağır vasıtanın fabrikası Aksaray’da ancak merkezi İstanbul’da olan Mercedes Benz tarafından ihraç edildiği bilinmektedir. Bu faktör gözönüne alınmakla birlikte il içinden ihraç edilen ürünlerde Aksaray’ın Türkiye geneline oranla ihmal edilebilir düzeyde ihracat yaptığı gözlenmektedir (TR 71 Bölgesi Sanayi Sektörü Durum Analizi Raporu 2013: 32).

Kırıkkale

Dış ticaret istatistiklerine göre Kırıkkale 2021 yılında TR 71 bölgesinin toplam ihracatının %2,2’sini gerçekleştirirken, ülke ihracatının ise sadece %0,01’ine sahiptir. Tablo 21’de Kırıkkale ilinin en çok ihraç ettiği ürünler verilmiştir. İlk üç sırayı başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri ve gıda ürünlerinin ihracatı almaktadır. 2020-2021 yılları arasında ürün ihracatındaki en fazla artış %819,7 ile tekstil ürünleri ihracatında olmuştur. Tekstil ürünleri 2021 yılında 2.525 milyon dolarlık ihracat ile 3. sırada yerini alırken, en fazla azalış da %88,6 bitkisel ve hayvansal ürün ihracatında olmuştur. İlin ihraç ettiği ürünlerin Türkiye içindeki payları da oldukça düşüktür.

Tablo 21: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırıkkale İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	3.276.908	4.083.486	24,6	13.565.560.175	%0,03
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	2.372.425	2.989.262	26	12.016.242.091	%0,02
10	Gıda ürünleri	1.668.136	1.686.527	1,1	17.297.906.886	%0,01
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	683.168	623.644	-8,7	4.443.499.216	%0,001
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	386.905	204.791	-47,1	26.770.509.194	%0,01
13	Tekstil ürünleri	274.571	2.525.234	819,7	14.802.853.676	%0,01
14	Giyim eşyaları	179.932	61.371	-65,9	18.599.092.034	%0,0003
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	60.664	6.886	-88,6	6.479.449.401	%0,0001
24	Ana metal sanayi	46.784	311.541	565,9	28.902.042.347	%0,001
	TOPLAM	8.949.493	12.492.742	39,6	142.877.155.020	%0,009

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

Kırıkkale ili ihracatının sektörel bileşimi Tablo 22’de verilmiştir. Kırıkkale ihracatının neredeyse tamamını (%99,9) oluşturan imalat sanayinin Türkiye ihracatındaki payı ise yalnızca %0,007’dir. Kırıkkale’nin sanayi üretiminin büyük bir kısmını oluşturan petrol ürünleri ve savunma sanayinin merkezi Kırıkkale dışında olan firmalar tarafından yapılmakta ve dış ticaret istatistiklerinde de Kırıkkale kayıtlarına geçmediğini daha önce de vurgulamıştık. Ancak diğer sektörlerle de bakıldığında doğrudan Kırıkkale’den yapılan ihracat rakamları ve Türkiye ihracatındaki payı ihmal edilebilir düzeydedir (TR 71 Bölgesi Sanayi Sektörü Durum Analizi Raporu 2013: 33).

Tablo 22: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırıkkale İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	12.888.153	10.983.878	14.452.058	212.813.793.922	%0,007
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	242.411	50.664	-	7.156.042.519	-
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	-	2.692	-	780.841.125	-
Bilgi ve İletişim	321	2	840	148.489.250	%0,001
TOPLAM	13.130.885	11.037.236	14.452.898	220.899.166.816	%0,007

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

Kırşehir

TÜİK'in dış ticaret istatistiklerine göre Kırşehir'in 2021 yılında gerçekleştirdiği ihracat bölgenin toplam ihracatının yaklaşık yarısını (%47,1) ve ülke genelinin %2,72'sini oluşturmaktadır. Tablo 23'te Kırşehir ilinin en çok ihraç ettiği ilk on ürün verilmiştir. 2021 yılı verilerine bakıldığında plastik ve kauçuk ürünleri, makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri ve gıda ürünleri ilk sıralarda gelmektedir. Ürünlerin çoğunun ihracatında artış yaşanırken en fazla oranda artış %59,3 ile ilin birinci ihraç kalemi olan ile kauçuk ve plastik ürünleri ihracatında olmuştur. Onu %40 oranında artış ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat diğer metalik olmayan mineral ürünler takip etmektedir. Kimyasal ürünlerin ihracat oranında da yarı yarıya bir düşüş gözlemlenirken, ürünlerin Türkiye ihracatı içindeki payında da yine ilk sırayı kauçuk ve plastik ürünleri almaktadır. 2021 yılında Türkiye'nin toplam 10.374 milyar dolarlık kauçuk ve plastik ürünleri ihracatının %2,72'si Kırşehir ili tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kırşehir ili ihracatının her iki yılda da büyük oranını kauçuk ve plastik ürünleri oluşturmaktadır. Bunun nedeni ilde büyük ölçekli ve uluslararası lastik firması olan PETLAS'ın bulunmasıdır. Bu sayede il önemli ihracat rakamlarına ulaşmaktadır (Kırşehir Kobilerinin İhracat Kapasitesi Araştırma Raporu 2014: 5).

Tablo 23: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırşehir İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	177.208.334	282.220.726	59,3	10.374.003.415	%2,72
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	11.681.751	14.466.120	23,8	12.016.242.091	%0,12
10	Gıda ürünleri	8.451.520	8.529.417	0,9	17.297.906.886	%0,05
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	2.603.226	1.734.955	-33,4	6.479.449.401	%0,03
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	1.385.395	1.944.740	40,4	13.565.560.175	%0,01
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	562.961	632.971	12,4	26.770.509.194	%0,002
27	Elektrikli teçhizat	491.799	602.977	22,6	14.657.634.408	%0,004
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	397.083	198.594	-50	4.443.499.216	%0,004
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	371.625	521.066	40,2	6.373.219.965	%0,01
	TOPLAM	203.153.694	310.851.566	53	111.978.024.751	%0,28

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

TR 71 bölgesinin 3. ili olan Kırşehir'in ihracatının sektörel bileşimi aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tabloya göre ilin ihracatının %99,4'ü imalat sanayi sektörüne aittir. Sektörün 2019-2021 yılı ihracat rakamlarında fazla değişiklik olmazken, 2021 yılında imalat sanayi sektörüne ait ihracat 200,8 milyon dolardan 309,3 milyon dolara yükselerek %54,1 artmıştır. Ayrıca imalat sanayi sektörünün Türkiye imalat sanayi ihracatı içindeki oranı da %0,1'dir. İlin ihracatında yer alan bir diğer sektör olan tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ise ilin ihracatında sadece %2,3'lük bir paya sahipken Türkiye ihracatındaki payı da yine %0,02 gibi düşük bir orandır (Tablo 24).

Tablo 24: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırşehir İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	221.482.183	200.806.601	309.347.168	212.813.793.922	%0,1
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.410.201	2.605.900	1.734.955	7.156.042.519	%0,02
Madencilik ve Taşocakçılığı	27.545	25.009	116.224	459.658.560	%0,02
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	8.282	-	3.788	780.841.125	%0,0005
Bilgi ve İletişim	4.260	3.551	1.307	148.489.250	%0,001
TOPLAM	222.932.471	203.441.061	311.203.442	221.358.825.376	%0,1

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

Nevşehir

TÜİK 2021 verilerine göre TR 71 bölgesi ihracatının %13,02'sine, Türkiye ihracatının ise %0,13'lük kısmına sahip olan Nevşehir'in en çok ihraç ettiği ürünler Tablo 25'te yer almaktadır. 2021 yılında ilk sırayı 36,5 milyon dolarla ana metal sanayi ürünleri alırken başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürün ihracatı 17,4 milyon dolarla onu takip etmekte ve gıda ürünleri ihracatı ise 11,3 milyon dolarla en çok ihraç edilen 3. ürün olarak tabloda yerini almaktadır. 2020-2021 yılları arasında en çok ihraç edilen bu 10 üründen sadece giyim eşyaları, bitkisel ve hayvansal ürünler ve kauçuk ve plastik ürünleri ihracatında azalma yaşanırken, en yüksek oranda artış da %177 ile tekstil ürünlerinde, ilin 1. ihraç kaleminde gerçekleşen %134 oranında artış da ana metal sanayi ürünleri ihracatında gerçekleşmiştir. İlin ihraç ettiği ürünlerin Türkiye ihracatındaki paylarına bakıldığında çok yüksek oranlar göze çarpmamakla birlikte en yüksek oran %0,13 ile ana metal sanayi ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatına aittir (Tablo 25).

Tablo 25: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Nevşehir İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
24	Ana metal sanayi	15.611.270	36.541.330	134,1	28.902.042.347	0,13
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	10.700.304	17.473.027	63,3	13.565.560.175	0,13
10	Gıda ürünleri	8.396.997	11.315.189	34,8	17.297.906.886	0,07
14	Giyim eşyaları	4.183.577	4.031.401	-3,6	18.599.092.034	0,02
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	2.548.013	2.496.595	-2	6.479.449.401	0,04
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	1.910.187	1.375.836	-28	10.374.003.415	0,01
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	1.734.253	3.879.588	123,7	12.016.242.091	0,03
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünleri	1.255.642	1.928.716	53,6	6.373.219.965	0,03
27	Elektrikli teçhizat	1.182.442	1.963.333	66	14.657.634.408	0,01
13	Tekstil ürünleri	452.192	1.256.536	177,9	14.802.853.676	0,01
	TOPLAM	49.974.877	82.261.551	71,5	143.068.004.398	0,06

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

TÜİK verilerine göre Nevşehir ihracatının sektörlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Verilere göre imalat sanayi 3 yılda da ilk sırada yer alırken 2021 yılında toplam ihracatın %95,9'u de imalat sanayi sektörüne aittir. Ancak sektörün Türkiye ihracatı içindeki payı oldukça düşüktür (%0,04). İmalat sanayi sektörünün ihracatında 2020 yılında düşüş yaşanırken 2021 yılında %71,1 oranında artışla 48,1 milyon dolardan 82,4 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 26).

Tablo 26: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Nevşehir İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	66.730.043	48.169.548	82.422.808	212.813.793.922	%0,04
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2.229.541	2.548.013	2.507.231	7.156.042.519	%0,04
Madencilik ve Taşocakçılığı	554.361	366.853	872.359	459.658.560	%0,19
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	28.470	-	165.605	780.841.125	%0,02
Bilgi ve İletişim	2.796	205	65	148.489.250	%0,00004
TOPLAM	69.545.211	51.084.619	85.968.068	221.358.825.376	%0,04

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

Niğde

TR 71 bölgesinin son ili olan, 2021 yılında bölge ihracatının %11,6'sına ve Türkiye ihracatının ise sadece %0,03'üne sahip olan Niğde'nin ISIC sınıflamasına göre en fazla ihraç ettiği 10 ürün Tablo 27'de verilmiştir. Tabloya göre kimyasallar ve kimyasal ürünler, gıda ürünleri ve motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork ürünleri ihracatı ilk 3 sırayı almaktadır. 2021 yılında en çok ihraç edilen kimyasal ürünlerin ilin toplam ihracatı içindeki payı %32,1 iken aynı ürünün Türkiye kimyasal ürünler ihracatı içindeki payı %0,5'tir. 2021 yılında %89,1'lik azalma gösteren gıda ürünleri ihracatı, yine de 2021 yılında en çok ihraç edilen 2. ürün olmuştur. Ürün ihracatında oldukça yüksek oranda artış gösteren ürün ise kauçuk ve plastik ürünleri olmuştur. 2020 yılında 320.264\$ değerinde ihracat yapılan ürünün ihracat oranında %1297,7 artış yaşanarak 2021 yılında 4.476 milyon dolara yükselmiştir. Ürün ilin 2020 yılında en çok ihraç ettiği ürünler arasında son sırada yer alırken, 2021 yılında en çok ihraç ettiği 3. ürün olmuştur. Ayrıca tabloya göre ilin en çok ihraç ettiği ürünlerin toplamında da %65 oranında bir düşüş söz konusudur.

Tablo 27: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Niğde İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	23.155.948	24.670.641	6,5	4.443.499.216	0,5
10	Gıda ürünleri	160.130.838	17.474.049	-89,1	17.297.906.886	0,10
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	10.854.115	14.474.934	33,4	26.770.509.194	0,05
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	4.687.123	4.141.092	-11,6	6.479.449.401	0,06
08	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	2.368.611	2.303.312	-2,8	1.886.334.330	0,1
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	1.527.755	2.088.613	36,7	13.565.560.175	0,02
11	İçecek ürünleri	729.021	1.269.812	74,2	396.494.226	0,03
13	Tekstil ürünleri	353.353	529.032	49,7	14.802.853.676	0,004
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	320.264	4.476.199	1297,7	10.374.003.415	0,4
	TOPLAM	204.128.028	71.427.684	-65	96.124.809.827	0,7

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (14.06.2022).

Niğde ili ihracatının sektörel bileşimi Tablo 28’de verilmiştir. 2021 yılı ihracatının %91,6’lık kısmını oluşturan imalat sanayi sektörünü %5,4 ile tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü takip etmektedir. Niğde ili ihracatının büyük kısmına sahip olan imalat sanayinin Türkiye ihracatı içindeki payı oldukça düşüktür (%0,03) ve 2021 yılında sektörden yapılan ihracat 2019-2021 yılları arasında toplamda %32,95 artmıştır. Diğer sektörlerden de tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründen yapılan ihracat oranı ise 2020 yılında %67 oranında artarak 4.687 milyon dolara yükselmiş, 2021 yılında biraz düşüş göstermiştir (Tablo 28).

Tablo 28: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Niğde İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	52.967.296	55.843.462	70.421.490	212.813.793.922	0,03
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2.806.514	4.687.129	4.141.092	7.156.042.519	0,05
Madencilik ve Taşocakçılığı	2.640.548	2.368.611	2.303.312	459.658.560	0,5
Bilgi ve İletişim	-	209	71	780.841.125	0,00001
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	-	-	-	148.489.250	-
TOPLAM	54.414.358	62.899.411	76.865.965	221.358.825.376	0,03

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022).

2.1.2. 2.1.2. TR 71 Bölgesinde En Çok İhracat Yapılan Ülkeler

TR 71 bölgesinin ihracatçı firmaların kanuni merkezleri bazında en çok ürün ihracat yaptığı ülkeler Tablo 29’da sıralanmıştır. Tabloya göre ABD, Almanya, Irak, İtalya, Mısır ve Hollanda her iki yılda da ilk sıralarda yer alan ülkelerdir. ABD’ye 2020 yılında yapılan 30.4 milyon dolarlık ihracat 2021 yılında %74,4 artarak 53 milyon dolara yükselmiştir ve bölgenin en çok ihracat yaptığı ülke olmuştur. ABD’yi %70,6 oranında artışla Hollanda takip etmiştir. Genel itibariyle ülkelere yapılan ihracat miktarları hep artmış, sadece Cezayir’e yapılan ihracat oranında %16,8 oranında bir düşüş gözlenmiştir. TR 71 bölgesinin Tabloda verilen ülkelere yaptığı ihracatın Türkiye’nin aynı ülkelere yaptığı ihracat içerisindeki oranları yüksek olmamakla birlikte, en yüksek oranı %1,1 ile Gürcistan almıştır. Türkiye’nin

Gürcistan'a yaptığı 1.703 milyar dolarlık ihracatın %1,1'ini TR 71 bölgesi gerçekleştirmektedir.

Tablo 29: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 71 Bölgesinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
ABD	30.427.165	53.011.149	72,4	14.721.089.882	%0,4
Almanya	27.007.264	37.889.593	40,3	19.311.226.078	%0,2
Mısır	19.750.483	29.745.386	50,6	4.513.689.792	%0,7
Irak	19.470.149	21.259.686	9,2	11.127.366.882	%0,2
Hollanda	18.353.776	27.005.478	47,1	6.767.104.183	%0,4
İtalya	17.535.688	29.908.900	70,6	11.473.783.675	%0,3
Fas	14.939.792	18.737.422	25,4	2.976.890.685	%0,6
Romanya	13.517.476	19.098.384	41,3	5.175.978.096	%0,4
Cezayir	11.531.561	9.592.219	-16,8	1.698.255.962	%0,6
Gürcistan	10.915.035	18.149.046	66,3	1.703.745.967	%1,1
TOPLAM	183.448.389	264.397.263	44,1	79.469.131.202	%0,3

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (17.01.2021).

Aksaray

Aşağıdaki Tablo 30'da Aksaray ilinin en fazla ihracat yaptığı ilk 10 ülke verilmiştir. İlin 2020 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler arasında Kazakistan, Bulgaristan ve Irak ilk sıralarda yer alırken, 2021 yılında bu sıralama Kazakistan, Hindistan ve İtalya olarak değişmiştir. Kazakistan hem iki yılda da ilin ihracatında en yüksek rakama sahip, hem de %0,9'luk oran ile Türkiye'nin Kazakistan'a yaptığı ihracat içerisinde en yüksek orana ulaşan ülke olmuştur. Kazakistan'ı %0,7 ile Hindistan takip ederek, Türkiye'nin aynı ülkelere olan ihracatı içindeki en yüksek 2. orana ulaşmıştır. Ülkelerden sadece Ukrayna ve Fas'a yapılan ihracat oranında düşüş yaşanmıştır. Hindistan ve İtalya'ya yapılan ihracat oranlarında ciddi artışlar göze çarpmaktadır. Hindistan'a yapılan ihracat oranında %128,7, Irak'a yapılan ihracat oranında %118,2 artış yaşanmıştır.

Tablo 30: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Aksaray İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Kazakistan	9.408.409	11.167.432	18,7	1.288.440.682	%0,9
Bulgaristan	6.578.106	7.910.819	20,3	3.953.795.215	%0,2
Irak	4.846.183	7.329.894	51,3	11.127.366.882	%0,1
Ukrayna	4.561.993	4.081.167	-10,5	2.900.521.668	%0,1
Hindistan	4.255.678	9.731.085	128,7	1.304.823.268	%0,7
İtalya	3.712.496	8.101.137	118,2	11.473.783.675	%0,1
Azerbaycan	3.585.105	4.864.262	35,7	2.342.791.721	%0,2
Rusya	3.463.733	6.805.973	96,5	5.774.702.795	%0,01
Fas	3.260.755	2.670.100	-18,1	2.976.890.685	%0,1
Güney Afrika	3.146.320	3.542.932	12,6	861.262.568	%0,4
TOPLAM	46.818.778	66.204.801	41,4	44.004.379.159	%0,2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (17.01.2021).

Kırıkkale

TÜİK verilerine göre Kırıkkale'nin 2020-2021 yılında en fazla ihracat yaptığı 10 ülke Tablo 31'de verilmiştir. Tabloya göre 2020 yılında en çok ihracat yapılan ülke Türkmenistan olurken, 2021 yılında Brezilya 1. sırayı almıştır. 2020 yılında en çok ihracat yapılan ülke olan Türkmenistan'ı Brezilya, İran ve Irak takip etmiştir. İhracat oranında en çok azalma %90,6 ile Özbekistan ihracatında gözlenirken, diğer ülkelere yapılan ihracat oranlarında genel itibariyle artış yaşanmıştır. En yüksek oranda artış %85,1 ile Ukrayna'ya yapılan ihracatta yaşanmıştır. Kırıkkale'nin tablodaki ülkelere yaptığı ihracatın Türkiye'nin aynı ülkelerle olan ihracatı içindeki payları yüksek değildir.

Tablo 31: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kırıkkale İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2019-2020, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Türkmenistan	2.330.017	2.401.817	3,1	984.446.065	%0,2
Brezilya	2.269.216	2.870.294	26,5	1.025.368.957	%0,2
İran	864.535	1.081.889	25,1	2.770.873.802	%0,04
Irak	778.491	580.280	-25,5	11.127.366.882	%0,01
Polonya	399.417	410.734	2,8	4.673.917.151	%0,01
İtalya	362.926	450.783	24,2	11.473.783.675	%0,004
Özbekistan	327.962	30.774	-90,6	1.841.710.423	%0,002
Ukrayna	324.697	601.019	85,1	2.900.521.668	%0,02
Almanya	315.929	341.398	8,1	19.311.226.078	%0,002
Rusya	311.768	202.583	-35	5.774.702.795	%0,004
TOPLAM	8.284.958	8.971.571	8,3	61.883.917.496	%0,01

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (17.01.2021).

Kırşehir

TR 71 bölgesi illerinden bir diğeri olan Kırşehir'in 2020 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler başlıca Mısır, Almanya, ABD ve İtalya olurken, 2021 yılında sıralama ABD, Almanya, Mısır ve İtalya olarak değişmiştir. ABD'ye yapılan ihracat 2021 yılında 13,4 milyon dolardan 28.4 milyon dolara yükselerek %112,2 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Irak ve Afganistan'a yapılan ihracat oranlarında da düşüş yaşansa da 2021 yılında Türkiye'nin Afganistan'a yaptığı ihracatın %1,1'i Kırşehir iline aittir. (Tablo 32).

Kırşehir ilinin en çok ihracat yaptığı ülkeler ile TR 71 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkelerin birçoğu aynıdır (Bkz: Tablo:29). Bu durum TR 71 bölgesi dış ticaretinde Kırşehir'in belirleyici olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 32: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kırşehir İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Mısır	16.826.645	19.327.480	14,9	4.513.689.792	%0,4
Almanya	15.711.828	19.952.285	27	19.311.226.078	%0,1
ABD	13.413.336	28.467.742	112,2	14.721.089.882	%0,2
İtalya	12.039.879	19.008.738	57,9	11.473.783.675	%0,2
Hollanda	11.198.996	17.800.443	58,9	6.767.104.183	%0,3
Romanya	10.281.570	16.472.587	60,2	5.175.978.096	%0,3
Fas	10.069.252	14.818.526	47,2	2.976.890.685	%0,5
Irak	7.326.767	5.798.781	-20,9	11.127.366.882	%0,1
Afganistan	6.078.417	2.847.744	-53,1	258.637.068	%1,1
Polonya	5.371.498	9.053.602	68,5	4.673.917.151	%0,2
TOPLAM	108.318.188	153.547.928	41,8	80.999.683.492	%0,2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (17.01.2021).

Nevşehir

Tablo 33'te verilen Nevşehir ilinin en çok ihracat yaptığı ülkeler içinde 2020 yılında ilk 3 sırayı Gürcistan, İsrail ve Irak almaktadır. 2021 yılında Gürcistan yine ilk sırayı alırken, İngiltere 2., İsrail 3. en çok ihracat yapılan ülke olmuştur. Tablo'ya göre genel itibariyle ihracat oranları artmış, sadece Azerbaycan ve Suriye'ye yapılan ihracat oranları azalmıştır. İngiltere'ye yapılan ihracat oranındaki %463,9'luk artış dikkat çekerken, yine Gürcistan ve Almanya'ya yapılan ihracat oranlarında da ciddi artışlar yaşanmıştır. Söz konusu ülkelere Türkiye'nin yaptığı toplam ihracatta Nevşehir'in payı oldukça düşük düzeylerde. Nevşehir ili Türkiye'nin Gürcistan'a yaptığı ihracatın sadece %0,7'sini karşılamaktadır.

Tablo 33: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Nevşehir İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Gürcistan	6.163.998	13.063.935	119,9	1.703.745.967	%0,7
İsrail	5.890.822	9.638.558	63,6	6.355.790.076	%0,1
Irak	4.911.611	6.399.090	30,3	11.127.366.882	%0,06
Hollanda	4.454.082	4.710.371	5,8	6.767.104.183	%0,07
Almanya	3.980.554	8.115.151	109,3	19.311.226.078	%0,04
Brezilya	2.755.076	3.755.716	36,3	1.025.368.957	%0,3
Birleşik Krallık	1.899.687	10.712.473	463,9	13.703.736.089	%0,08
Azerbaycan	1.831.329	731.597	-60,1	2.342.791.721	%0,03
ABD	1.652.269	2.490.774	50,7	14.721.089.882	%0,02
Suriye	1.554.453	998.921	-35,5	2.108.416.314	%0,05
TOPLAM	35.093.881	60.616.586	72,7	79.166.636.149	%0,08

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (17.01.2021).

Niğde

TR 71 bölgesinin 5. ve son ili olan Niğde'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler TÜİK verilerine göre sıralanmıştır. Buna göre her 2 yılda da ilk 3 sırayı ABD, Rusya ve Almanya almıştır. Rusya hariç ABD ve Almanya ihracatında artış yaşanırken, Cezayir'e yapılan ihracat oranı yarı yarıya düşmüştür. Suudi Arabistan'a 2020 yılında 2.162 milyon dolar ihracat yapılırken, 2021 yılında hiç ihracat yapılmaması da tabloda dikkat çekmektedir. Verilen bu 10 ülke ile yapılan ihracat rakamları toplamında ise %5,2 oranında artış kaydedilmiştir. İlin söz konusu ülkelere yaptığı ihracatta Türkiye'nin de aynı ülkelere yaptığı ihracat içerisindeki oranları da düşük düzeydedir (Tablo 34).

Tablo 34: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Niğde İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
ABD	13.495.978	18.673.100	38,4	14.721.089.882	%0,1
Rusya	6.696.588	6.565.118	-2	5.774.702.795	%0,1
Almanya	4.803.659	6.346.570	32,1	19.311.226.078	%0,03
Cezayir	4.889.956	2.464.271	-49,6	1.698.255.962	%0,1
İran	2.694.798	2.999.847	11,3	2.770.744.984	%0,1
Suudi Arabistan	2.162.290	-	-	265.399.542	-
Irak	1.606.097	1.151.641	-28,3	11.127.366.882	%0,01
Fas	1.482.764	774.712	-47,8	2.976.890.685	%0,03
Çin	1.469.429	1.852.194	26	3.662.752.099	%0,1
İsrail	1.373.444	1.971.704	43,6	6.355.790.076	%0,03
TOPLAM	40.675.003	42.733.157	5,2	68.664.218.985	%0,1

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (17.01.2021).

2.2. TR 71 Bölgesinde İthalat

TR 71 bölgesinin iller bazında ithalatı Tablo 35’te verilmiştir. Tabloya göre Türkiye ithalatının çok küçük bir kısmı TR 71 bölgesinden yapılmaktadır. Bölge illerinin Türkiye ithalatı içerisindeki payları incelendiğinde yine düşük oranlar göze çarpmaktadır. Bölgenin ihracat rakamlarında olduğu gibi yine ithalatı en fazla olan il Kırşehir iken, ithalatı en düşük olan il Kırıkkale olmuştur. Bölgenin ithalatı incelenen yıllar aralığında inişli çıkışlı bir yol izlemiştir. 2018 yılında %25,3 artış gösteren bölge ithalatı 2020 yılında %28,4 oranında azalmış, 2021 yılında yine %35,4 oranında artmış ve 524 milyon dolara ulaşmıştır. Bölge illerinden ise Niğde ve Kırıkkale ithalatında genel olarak artan seyir gözlenmektedir.

Tablo 35: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev.4) İthalat (1000 \$): Genel Toplam

İl	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye	238.715.128	231.152.483	210.345.203	219.516.807	271.422.954
Aksaray	49.271	73.734	36.420	39.703	59.009
Kırıkkale	5.958	11.924	20.824	11.072	19.165
Kırşehir	279.245	326.462	281.822	252.088	358.109
Nevşehir	33.762	47.942	40.664	23.325	28.394
Niğde	28.425	36.839	45.578	60.877	59.375
TR 71	396.662	496.902	425.308	387.064	524.053
Ülke İthalatındaki Payı (%)	TR 71	0,02	0,03	0,01	0,01
	Aksaray	0,002	0,005	0,01	0,005
	Kırıkkale	0,1	0,1	0,1	0,1
	Kırşehir	0,01	0,02	0,01	0,01
	Nevşehir	0,02	0,01	0,01	0,02
	Niğde	0,1	0,2	0,2	0,1

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022).

2.2.1. TR 71 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler ve İthalatın Sektörel Bileşimi

TR 71 bölgesinin en çok ithal ettiği ürünler Tablo 36’da sıralanmıştır. Tabloya göre bölge ithalatının 2020 yılında %34,9’unu, 2021 yılında ise %25,8’ini oluşturan bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri her iki yılda da bölge ithalatında ilk sırada yer almaktadır. Söz konusu ürün bölgenin, ülkenin bitkisel ve hayvansal ürün ithalatında en yüksek paya (%1,4) sahip olduğu ürün grubudur. TR 71 bölgesinin en çok ithal ettiği 2. sırada yer alan ürün ise kimyasallar ve kimyasal ürünlerdir. Ürünün ithalatında gerçekleşen %54,7 oranında artışı %43,5 ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürün ithalatı takip etmektedir. Bölgenin ithal ettiği başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, ana metal sanayi, atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı gibi ürünler ve faaliyetler de bölge ithalatında ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 36: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 71 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında Bölgenin Payı (2021)
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	135.010.471	168.617.520	24,9	12.003.491.785	%1,4
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	108.840.191	168.378.982	54,7	39.184.318.971	%0,4
24	Ana metal sanayi	27.985.444	37.768.975	35	36.011.719.489	%0,07
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	33.833.372	48.536.233	43,5	22.545.134.216	%0,1
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	23.264.320	28.846.395	24	13.019.422.197	%0,2
13	Tekstil ürünleri	20.862.157	19.345.192	-7,3	4.690.665.099	%0,4
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	9.751.253	9.621.269	-1,3	39.184.318.971	%0,02
10	Gıda ürünleri	9.033.150	8.731.435	-3,3	4.613.459.649	%0,2
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	4.207.286	5.985.632	42,3	5.814.004.043	%0,1
27	Elektrikli, teçhizat	3.398.703	1.869.297	-45	11.404.744.687	%0,02
	TOPLAM	376.186.347	497.700.970	32,3	188.471.279.107	%0,3

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022).

TÜİK dış ticaret verilerine göre TR 71 bölgesi ithalatının sektörel bileşimi Tablo 37’de sıralanmıştır. İmalat sanayi bölge ithalatının 2019 yılında %50,1’ini,

2020 yılında %59'unu ve 2021 yılında ise %62,3'ünü oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere bölge ithalatının büyük kısmı imalat sanayi sektörüne aittir. Bölge ithalatında önemi olan 2. sektör ise tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüdür. 2021 yılında TR 71 bölgesi ithalatının %32,2'si tarım sektöründen yapılmaktadır. Ayrıca söz konusu sektörün, Türkiye'nin tarım sektöründen yaptığı ithalat oranı içerisindeki payı da diğer sektörlerden fazladır (%1,4). Tabloda yer alan sektörlerden yapılan ithalat miktarları incelenen yıllar aralığında genellikle artış göstermiştir. Bölge ithalatında belirleyici olan imalat sektörü ithalatı 2019-2021 yılları arasında toplamda %53,2 oranında artış göstermiştir.

Tablo 37: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 71 Bölgesi İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında Bölgenin Payı (2021)
İmalat Sanayi	213.079.957	228.359.432	326.428.394	205.981.351.611	%0,2
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	193.740.850	135.015.598	168.604.478	12.082.079.255	%1,4
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	17.954.219	23.264.230	28.846.395	13.019.756.551	%0,2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	514.635	381.162	149.577	40.086.450.730	%0,0004
Bilgi ve İletişim	18.515	43.154	6.533	183.244.014	%0,004
TOPLAM	425.308.176	387.063.576	524.035.377	271.352.882.161	%0,2

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022).

Aksaray

TÜİK istatistiklerine göre Aksaray için ithalatı en çok yapılan ürünler Tablo 38'de sıralanmıştır. 2020 yılı için 19,2 milyon dolarla ana metal sanayi ilk sırada yer alırken, onu başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ve elektrikli teçhizat ithalatı takip etmektedir. 2021 yılı için de benzer sıralama söz konusudur. Ancak kimyasal ürünler ithalatında gerçekleşen %212 oranındaki yüksek artışla ürün ithalatı yaklaşık 3 milyon dolardan 9,5 milyon dolara yükselmiş ve ilin 2021 yılında en çok ithal ettiği 3. ürün olmuştur. Elektrikli teçhizat ürünleri ithalatında yaşanan %45 oranındaki düşüş de söz konusu ürünü 2021 yılında listenin geri sıralarına düşürmüştür. İlin ihraç ettiği ürünlerle ithal ettiği ürünler arasında benzerlik göze

çarpmakta ve Aksaray ilinin ithal ettiği ürünlerin Türkiye'nin söz konusu ürünlere olan ithalatı içerisindeki payları ise oldukça düşük kalmaktadır.

Tablo 38: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Aksaray İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
24	Ana metal sanayi	19.214.407	18.019.155	-6,2	36.011.719.489	%0,05
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	7.602.378	18.016.131	137	22.545.134.216	%0,08
27	Elektrikli teçhizat	3.398.703	1.869.297	-45	11.404.744.687	%0,02
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	3.091.621	9.644.729	212	39.184.318.971	%0,02
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetler, maddelerin geri kazanımı	2.044.058	3.265.711	59,8	13.019.422.197	%0,03
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1.515.141	2.525.620	66,7	12.003.491.785	%0,02
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	1.145.384	638.620	-44,2	14.868.680.732	%0,004
13	Tekstil ürünleri	353.148	960.862	172,1	4.690.665.099	%0,02
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	267.655	727.313	171,7	4.613.549.649	%0,02
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	49.380	248.098	402,4	5.814.004.043	%0,004
	TOPLAM	38.681.875	55.915.536	44,6	151.136.308.671	%0,03

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022).

Aksaray ili ithalatının sektörel bileşimi Tablo 39'da verilmiştir. İlin ithalatının büyük çoğunluğunu imalat sanayi ve tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörleri oluşturmaktadır. İmalat sanayi sektöründe yapılan ithalat oranı artış gösterirken, ilin toplam ithalatının %90,2'sini imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe ise ciddi azalış yaşanmıştır. 2019 yılında tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründen 12,1 milyon dolarlık ithalat yapılırken 2020 yılında ithalat oranı %87,6 azalarak 1,5 milyon dolara gerilemiştir. Madencilik ve taş ocaklığı sektöründe 2019 ve 2020 yıllarında hiç ithalat yapılmamıştır.

Tablo 39: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Aksaray İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	22.889.508	36.108.689	53.214.193	205.981.351.611	%0,03
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	12.190.724	1.515.141	2.525.620	12.082.079.255	%0,02
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1.333.420	2.044.058	3.265.711	13.019.756.551	%0,03
Madencilik ve Taşocakçılığı	--	-	94	40.086.450.730	-
Bilgi ve İletişim	6.524	34.673	3.811	183.244.014	%0,002
TOPLAM	36.420.176	39.702.561	59.009.429	271.352.882.161	%0,02

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022).

Kırıkkale

TR 71 bölgesi illerinden Kırıkkale'nin ithalat yaptığı ürünler Tablo 40'ta sıralanmıştır. 2020 yılında tekstil ürünleri, bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünlerinin ithalatı ilk sıralarda yer almaktadır. 2020 yılında 4 milyon dolar ithalatla ilk sırada yer alan tekstil ürünleri ithalatı 2021 yılında yerini başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ithalatına bırakmıştır. 2021 yılında ithalat oranında %88,2 düşüş yaşanan tekstil ürünleri 2021 yılında ilin en çok ithal ettiği ürünler arasında oldukça gerilemiştir. İthalat oranında oldukça yüksek oranda artış (%248,2) yaşanan başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünlerinin toplam ithalat rakamı da 2021 yılında 8,7 milyon dolara ulaşmıştır. TR 71 bölgesi ithalat ve ihracatında da gerilerde olan Kırıkkale'nin en çok ithal ettiği ürünlerin Türkiye ithalatı içindeki payı da göz ardı edilebilecek düzeydedir.

Tablo 40: ISIC, Rev4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırıkkale İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2019-2020, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
13	Tekstil ürünleri	4.042.832	475.908	-88,2	4.690.665.099	%0,01
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	2.549.286	2.903.890	13,9	12.003.491.785	%0,02
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	2.512.516	8.749.814	248,2	22.545.134.216	%0,03
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	722.168	443.515	-38,6	39.184.318.971	%0,001
32	Diğer imalatlar	314.716	401.828	27,7	3.372.896.473	%0,01
21	Temel eczacılık ürünleri ve eczacılığa ait malzemeler	289.277	605.006	109,1	7.174.593.134	%0,008
10	Gıda ürünleri	276.168	443.515	60,6	7.366.943.692	%0,01
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünler	65.309	314.007	380,8	4.613.549.649	%0,007
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	6.001	100.976	1582,7	14.868.680.732	%0,001
	TOPLAM	10.778.273	14.438.459	34	108.462.061.494	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022).

2021 yılında imalat sanayi sektöründen yapılan ithalat Kırıkkale ilinin toplam ithalatının %84,8'ini, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründen yapılan ithalat ise %15,2'sini oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere Kırıkkale ili ithalatının neredeyse tamamını bu iki sektör oluşturmaktadır. Bölgeye katkısı diğer illere göre daha az olan Kırıkkale ithalatının Türkiye ithalatından aldığı pay da yine oldukça düşüktür.

Tablo 41: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırıkkale İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	9.631.618	8.158.100	16.261.332	205.981.351.611	%0,01
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	11.189.115	2.549.286	2.903.890	12.082.079.255	%0,02
Madencilik ve Taşocakçılığı	257	--	--	40.086.450.730	--
Bilgi ve İletişim	3.098	4.653	96	183.244.014	%0,0001
TOPLAM	20.824.088	10.712.039	19.165.318	258.333.125.610	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022).

Kırşehir

Kırşehir ili ithalatının ürün bazında dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. 2021 yılında il ithalatının %40,5'ini, Türkiye bitkisel ürün ithalatının ise %1,2'sini oluşturan bitkisel ve hayvancılık üretim ile avcılık faaliyetleri il ithalatında ilk sırada yer almaktadır. Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin, tekstil ürünlerinin ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı da yine ilk sıralarda yer alan ithalatı en çok yapılan diğer ürünlerdir. Her iki yılda da en çok ithal edilen ilk 5 ürünün sıralaması değişmemiştir. Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin ithalatında yaşanan %9,3 oranındaki azalma dışında diğer tüm ürünlerin ithalatında artış yaşanırken; en yüksek oranda artış %80,9 ile ana metal sanayi ürünlerinde gerçekleşmiştir. TR 71 bölgesinin diğer illerine kıyasla Türkiye ithalatından daha fazla pay alan Kırşehir'in ülke ithalatından en yüksek pay aldığı ürün bitkisel ve hayvansal üretimle ilgili yapılan ürün grubu ithalatı olmuştur (%1,2) (Tablo 42).

Tablo 42: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kırşehir İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	106.621.336	145.193.619	36,2	12.003.491.785	%1,2
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	98.287.064	151.189.156	53,8	39.184.318.971	%0,3
13	Tekstil ürünleri	13.970.856	15.485.189	10,8	4.690.665.099	%0,3
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	12.270.067	12.335.347	0,5	22.545.134.216	%0,05
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünler	9.110.133	8.265.942	-9,3	4.613.549.649	%0,18
24	Ana metal sanayi	4.347.604	7.864.345	80,9	36.011.719.489	%0,02
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	2.774.481	3.199.889	15,3	5.814.004.043	%0,06
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri	1.102.100	1.847.171	67,6	13.187.299.889	%0,01
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	400.820	721.436	80	2.199.031.733	%0,03
38	Atığın toplanması, islahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	832.711	1.471.886	76,8	13.019.422.197	%0,01
	TOPLAM	249.717.172	347.573.980	39,2	153.268.637.071	%0,2

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-d4ubb95ba7h7478?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fecd....> (19.06.2022).

TR 71 bölgesi ihracat ve ithalatının büyük kısmını oluşturan Kırşehir ili ithalatının sektörel dağılımı Tablo 43'te verilmiştir. Tabloya göre 2021 yılında Kırşehir ithalatının %59'unu imalat sanayi, %40,5'ini ise tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü oluşturmaktadır. 2019-2021 yılları arasında Kırşehir ithalatında belirleyici olan bu iki sektörden yapılan ithalat oranları artış göstermiştir. 2021 yılında imalat sektöründen yapılan ithalat oranı %46,2, tarım sektöründen yapılan ithalat oranı ise %36,2 oranında artmıştır. Ayrıca sektörlerin Türkiye ithalatından aldıkları pay da en yüksek oran %1,2 ile tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe gözlemlenmektedir.

Tablo 43: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kırşehir İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021,\$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	137.319.679	144.567.815	211.390.062	205.981.351.611	%0,1
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	143.571.606	106.626.463	145.193.619	12.082.079.255	%1,2
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	897.245	832.711	1.471.886	13.019.756.551	%0,01
Madencilik ve Taşocakçılığı	31.349	57.256	52.043	40.086.450.730	%0,0001
Bilgi ve İletişim	2.398	3.487	1.317	183.244.014	%0,001
TOPLAM	281.822.277	252.087.732	358.108.927	271.352.882.161	%0,1

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (22.06.2022).

Nevşehir

Tablo 44'te Nevşehir ilinin en çok ithal ettiği ürünler sıralanmıştır. Tabloya göre 2020 yılında bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı ve ana metal sanayi ürünlerinin ithalatı ilk 3 sırada yer alırken, 2021 yılında ana metal sanayi ürünlerinin ithalatı 9.3 milyon dolarla ilk sıraya yükselmiştir. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı, bitkisel ve hayvansal üretim ithalatı yine ilin en çok ithal ettiği 2. ve 3. ürün kategorisindedir. Ürün ithalatında en yüksek oranda artış %338,4 ile ana metal sanayi ürünleri ithalatında dikkat çekerken, en yüksek oranda azalma

ise %98,4 ile kimyasal ürünlerin ithalatında yaşanmıştır. Nevşehir ilinin en çok ithal ettiği ürünlerin, Türkiye'nin aynı ürün ithalatındaki oranları ise oldukça düşük düzeyde kalmıştır.

Tablo 44: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Nevşehir İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	7.567.924	5.007.173	-33,8	12.003.491.785	%0,04
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	6.097.769	6.578.421	7,9	22.545.134.216	%0,03
24	Ana metal sanayi	2.125.946	9.320.730	338,4	36.011.719.489	%0,03
30	Diğer ulaşım araçları	1.691.602	931.688	-44,9	5.163.914.762	%0,02
13	Tekstil ürünleri	1.654.089	1.653.785	-0,02	4.690.665.099	%0,04
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	1.136.150	17.648	-98,4	39.184.318.971	%0,00005
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	728.957	1.039.996	42,7	14.868.680.732	%0,01
22	Kauçuk ve plastik ürünler	717.902	869.106	21,1	5.814.004.043	%0,01
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	425.615	1.042.095	144,8	13.019.422.197	%0,01
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri	209.552	62.362	-70,2	466.629.058	%0,01
	TOPLAM	23.355.506	26.523.004	18,6	153.767.980.352	%0,02

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (22.06.2022).

Nevşehir ili ithalatının sektörlere göre dağılımı Tablo 45'te ele alınmıştır. İlin ithalatının %78,7'sini imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Söz konusu sektörden yapılan ithalat oranı 2021 yılında %45,8 artış gösterirken, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründen yapılan ithalat oranı ise incelenen yıllar aralığında azalmıştır. Nevşehir'in Tabloda verilen sektörlerden yapılan ithalat miktarının Türkiye'nin aynı sektörlerden yaptığı ithalat içindeki payları oldukça düşük oranda seyretmektedir (Tablo 45).

Tablo 45: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Nevşehir İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	25.760.303	15.318.740	22.338.983	205.981.351.611	%0,01
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	14.650.579	7.567.924	5.010.131	12.082.079.255	%0,04
Madencilik ve Taşocakçılığı	--	12.188	132	183.244.014	%0,0001
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	246.736	425.615	1.042.095	13.019.756.551	%0,01
Bilgi ve İletişim	6.495	341	1.309	40.086.450.730	%0,000003
TOPLAM	40.664.113	23.324.808	28.392.650	271.352.882.161	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (22.06.2022).

Niğde

Niğde ili ithalatında öne çıkan ürünler Tablo 46’da sıralanmıştır. Diğer 4 ilin ithalatında ilk sırada yer alan bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri yerini atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı, maddelerin geri kazanımı faaliyetleri ile ilgili ithalata bırakmıştır. Söz konusu sektör ile ilgili yapılan ithalat oranında 2021 yılında %15,6 oranında artış yaşanmıştır. Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri, gıda ürünlerinin, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin ithalatı da ilin en çok ithalat yaptığı diğer ürünlerdir. Ürünlerin ithalat oranındaki en fazla artış kauçuk ve plastik ürünleri ile elektrikli teçhizat ürünlerinin ithalatında sektöründe yaşanmıştır.

Tablo 46: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Niğde İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	19.961.936	23.066.703	15,6	13.019.422.197	%0,2
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	16.756.784	12.987.218	-22,5	12.003.491.785	%0,1
10	Gıda ürünleri	8.602.279	7.883.103	-8,4	7.366.943.692	%0,1
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	5.602.988	6.523.526	16,4	39.184.318.971	%0,02
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	5.350.642	8.856.520	65,5	22.545.134.216	%0,04
24	Ana metal sanayi	2.155.990	2.409.811	11,8	36.011.719.489	%0,01
13	Tekstil ürünleri	841.232	769.448	-8,5	4.690.665.099	%0,02
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	623.146	1.312.085	110,6	5.814.004.043	%0,02
08	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	311.718	97.308	-68,8	504.693.534	%0,02
27	Elektrikli teçhizat	4.200	16.132	284,1	11.404.744.687	%0,0001
	TOPLAM	60.210.915	63.921.854	6,2	152.545.137.713	%0,04

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022).

TR 71 bölgesinin diğer illerine göre su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri Niğde ili ithalatından büyük pay almaktadır. Niğde'nin 2021 yılı ithalatının %38,8'inin su temini, atık, kanalizasyon ve iyileştirme faaliyetleri, %39,1'ini de imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Ayrıca 2021 yılı için sadece su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörüne yapılan ithalat miktarı artarken diğer sektörlere yapılan ithalat miktarlarında düşüş gözlemlenmektedir (Tablo 47).

Tablo 47: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Niğde İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	17.478.849	23.486.088	23.223.824	205.981.351.611	%0,01
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	12.138.826	16.756.784	12.987.218	12.082.079.255	%0,1
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	15.476.818	19.961.936	23.066.703	13.019.756.551	%0,1
Madencilik ve Taşocakçılığı	483.029	311.718	97.308	183.244.014	%0,05
TOPLAM	45.577.522	60.516.526	59.375.053	231.266.431.431	%0,03

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022).

2.2.2. TR 71 Bölgesinde En Çok İthalat Yapılan Ülkeler

TR 71 bölgesinin en çok ithalat yaptığı 10 ülke Tablo 48’de sıralanmıştır. Tabloya göre 2020 ve 2021 yılında Tayland, Çin, Güney Kore, Almanya ve Mısır ilk 5 sırayı paylaşmıştır. 2020 yılında Tayland ile yapılan ithalat 48,1 milyon dolardan 75,4 milyon dolara yükselerek %56,9, Çin ile yapılan ithalat 36,8 milyon dolardan 53,6 milyon dolara yükselerek %45,5 artış göstermiştir. Bunun dışında İran ithalatında da yine yüksek oranda artış (%60,6) yaşanmıştır. Macaristan ithalatında ise %60,3 oranında bir düşüş gözlenmektedir. TR 71 bölgesinin ülke ithalatındaki payının en yüksek olduğu ülke %5,1 ile Uruguay olurken, bu ülkeyi %4,6 ile Tayland izlemektedir. Türkiye’nin Uruguay’dan yaptığı ithalatın %5,1’ini, Tayland’dan yaptığı ithalatın ise %4,6’sı TR 71 bölgesi illeri tarafından yapılmaktadır.

Tablo 48: TR 71 Bölgesinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Bölgenin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
Tayland	48.131.824	75.495.636	56,9	1.644.712.334	%4,6
Çin	36.891.143	53.687.582	45,5	32.239.350.472	%0,2
Güney Kore	32.466.996	36.908.281	13,7	7.597.083.628	%0,5
Almanya	31.173.978	23.428.523	-24,8	21.726.141.892	%0,1
Mısır	18.491.094	29.316.526	58,5	2.211.759.893	%1,3
İran	15.822.434	25.413.830	60,6	2.823.680.432	%0,9
Çekya	14.241.686	18.661.035	31	2.713.596.785	%0,7
Macaristan	14.426.956	5.727.621	-60,3	1.645.220.979	%0,3
Vietnam	13.810.926	22.358.830	61,9	1.573.070.829	%1,4
Uruguay	7.958.725	12.392.087	55,7	243.934.008	%5,1
TOPLAM	233.415.762	303.389.951	30	74.418.551.252	%0,4

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022)

Tablo 49’da Aksaray ili ithalatında öne çıkan ülkeler sıralanmıştır. Almanya, Çin, İtalya, Macaristan ve Fransa ilin 2020 yılında en çok ithalat yaptığı ülkeler olmuştur. 2021 yılında ise bu sıralama Çin, İtalya, Almanya, ABD ve Macaristan olarak değişmiştir. Çin’den yapılan ithalat 6,7 milyon dolardan 22,2 milyon dolara yükselmiş ve %229,2 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Genel itibariyle tabloda verilen ülkelerden yapılan ithalat miktarlarında azalma görülmektedir. Özellikle Almanya, Fransa ve Belçika’dan yapılan ithalat oranlarında %100’e yakın bir düşüş söz konusudur. Aksaray ilinin yabancı ülkelere yapılan ithalatın Türkiye’nin bu ülkelere yaptığı ithalat içerisindeki payı ise oldukça düşüktür.

Tablo 49: Aksaray İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Bölgenin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
Almanya	11.426.763	2.665.367	-76,7	21.726.141.892	%0,01
Çin	6.760.126	22.257.178	229,2	32.239.350.472	%0,07
İtalya	5.266.225	9.711.207	84,4	11.561.839.944	%0,08
Macaristan	2.969.666	1.201.351	-59,5	1.645.220.979	%0,07
Fransa	2.848.646	109.852	-96,1	7.931.525.732	%0,001
Belçika	2.059.874	108.227	-94,7	5.628.382.244	%0,002
ABD	915.939	1.453.605	58,7	13.147.608.572	%0,01
Danimarka	711.439	763.580	7,3	1.086.773.695	%0,07
Slovenya	486.708	888.964	82,6	453.144.718	%0,2
Avusturya	436.818	224.936	-48,5	1.829.570.036	%0,01
TOPLAM	32.882.204	39.384.267	16,2	97.249.558.284	%0,04

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022)

Kırıkkale ili ihracatında önemli yeri olan Türkmenistan'ın ilin ithalatı içindeki payının da 2020 yılında oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Ancak Ülkeden yapılan ithalatın 2021 yılında %83,7 oranında düştüğü görülmektedir (Tablo 50). İtalya ve Çin ilin en çok ithalat yaptığı diğer ülkelerdir. Söz konusu ülkelere yapılan ithalat oranları 2021 yılında %100'den fazla artış göstermiştir. Tabloda göze çarpan bir diğer ülke ise Cezayir'dir. 2020 yılında Cezayir'den yapılan ithalat 16.558 \$ iken, 2021 yılında %14519,7 gibi çok yüksek bir oranda artarak 2,4 milyon dolara yükselmiş ve Cezayir, Kırıkkale'nin 2021 yılında en çok ithalat yaptığı 3. ülke olmuştur.

Tablo 50: Kırıkkale İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	İlin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
Türkmenistan	4.038.998	512.771	-87,3	710.865.116	%0,07
İtalya	2.091.568	5.338.816	155,3	11.561.839.944	%0,05
Çin	1.240.899	2.937.607	136,7	32.239.350.472	%0,01
Uruguay	709.975	330.015	-53,5	243.934.008	%0,1
Çekya	632.002	1.628.808	157,7	2.713.596.785	%0,06
Macaristan	320.538	727.165	126,9	1.645.220.979	%0,04
Fransa	141.654	180.594	27,5	7.931.525.732	%0,002
İspanya	60.823	91.736	50,8	6.311.608.230	%0,001
Cezayir	16.558	2.420.725	14519,7	1.194.879.747	%0,2
TOPLAM	9.253.015	14.168.237	53,1	64.552.821.013	%0,2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (28.06.2022)

TR 71 bölgesi ithalatının yüksek oranda belirleyicisi olan Kırşehir ilinin en çok ithalat yaptığı 10 ülke Tablo 51'de verilmiştir. Tabloya göre Tayland, Güney Kore, Çin ve Mısır 2020 yılında ilin en çok ithalat yaptığı ülkeler olurken, 2021 yılında da Tayland, Güney Kore ve Mısır ilin en çok ithalat yaptığı 3 ülke olmuştur. 2021 yılında Tayland, Mısır ve Vietnam'dan yapılan ithalat miktarlarında belirgin artışlar gözlemlenirken, Macaristan ve Çin'den yapılan ithalat miktarları da düşüş göstermiştir. Türkiye'nin Tayland'dan yaptığı ithalatın %4,6'sını, Uruguay'dan yapılan ithalatın ise %3,9'unu Kırşehir ithalatı oluşturmaktadır.

Tablo 51: Kırşehir İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	İlin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
Tayland	47.933.423	75.362.771	57,2	1.644.712.334	%4,6
Güney Kore	31.648.546	36.348.247	14,8	7.597.083.628	%0,5
Çin	23.156.559	20.123.130	-13,1	32.239.350.472	%0,1
Mısır	17.463.563	28.849.766	65,2	2.211.759.893	%1,3
Vietnam	13.768.234	22.219.258	61,4	1.573.070.829	%1,4
Almanya	13.322.351	16.599.305	24,6	21.726.141.892	%0,1
Belçika	12.925.515	11.707.481	-9,4	5.628.382.244	%0,2
Çekya	12.880.014	16.603.732	28,9	2.713.596.785	%0,6
Macaristan	10.780.277	3.733.308	-65,4	1.645.220.979	%0,2
Uruguay	6.552.780	9.563.143	45,9	243.934.008	%3,9
TOPLAM	190.431.262	241.110.141	26,6	77.223.253.064	%0,3

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.06.2022)

Nevşehir ilinin en fazla ithalat yaptığı ülkeler aşağıdaki tabloda listelenmiştir. İlin 2020 yılı ithalatında ilk sırada Hollanda, Almanya ve Çin yer alırken, tabloya göre 2020 yılında 4.9 milyon dolarla ilk sırada olan Hollanda, 2021 yılında %22 azalarak 3.8 milyon dolara gerilemiş ve Nevşehir'in en çok ithalat yaptığı 3. ülke olmuştur. Tabloda dikkat çeken bir diğer ülke ise Çin'dir. Çin ithalatı 2021 yılında %261,1 artarak 7,3 milyon dolara yükselmiş ve Nevşehir ilinin en çok ithalat yaptığı ülke olmuştur. Ayrıca İtalya ve Rusya'dan yapılan ithalat miktarlarında da ciddi artışlar söz konusudur. Söz konusu ülkelere yapılan ithalatın Türkiye'nin aynı ülkelere yaptığı ithalatta Nevşehir ilinin payları oldukça düşük düzeylerde.

Tablo 52: Nevşehir İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	İlin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
Hollanda	4.903.087	3.823.601	-22	4.508.587.180	%0,08
Almanya	4.851.544	2.450.364	-49,5	21.726.141.892	%0,01
Çin	2.022.509	7.303.881	261,1	32.239.350.472	%0,02
Irak	1.735.826	2.300.078	32,5	1.664.100.385	%0,14
Brezilya	1.398.268	247.508	-82,3	3.827.075.950	%0,01
İspanya	1.247.830	515.586	-58,7	6.311.608.230	%0,01
Birleşik Krallık	912.489	1.353.897	48,4	5.558.189.996	%0,02
Mısır	827.705	6.846	-99,2	2.211.759.893	%0,0003
İtalya	507.670	1.492.772	194	11.561.839.944	%0,01
Rusya	307.186	2.042.247	564,8	28.959.361.179	%0,01
TOPLAM	18.714.114	21.536.780	15,1	118.568.015.121	%0,02

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.06.2022)

TR 71 bölgesinin incelenen son ili olan Niğde'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler TÜİK verilerine göre sıralanmıştır (Tablo 53). Tabloya göre İran, Azerbaycan, Çin ve KKTC her iki yılda da Niğde'nin en çok ithalat yaptığı ilk 4 ülke olmuştur. Azerbaycan ve Çin'den yapılan ithalat oranlarında ciddi düşüşler yaşanırken, İran'dan yapılan ithalat oranında %22, Çin'den yapılan ithalat oranında ise %71,3 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. KKTC'den yapılan ithalat 2021 yılında %83,8 artmış ve 4,5 milyon dolar ithalat ile 120,5 milyon dolarlık Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs T.C. ithalatının %3,8'ini KKTC oluşturmaktadır.

Tablo 53: Niğde İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	İlin Türkiye İthalatındaki Payı (2021)
İran	14.450.025	17.624.611	22	2.823.680.432	%0,6
Azerbaycan	10.933.444	5.524.254	-49,5	751.290.077	%0,7
Çin	3.711.050	1.065.786	-71,3	32.239.350.472	%0,003
Kuzey Kıbrıs T.C.	2.498.157	4.591.141	83,8	120.565.622	%3,81
Hindistan	2.478.440	1.912.889	-22,8	7.936.147.400	%0,02
Malezya	2.144.523	3.280.725	53	3.098.059.435	%0,1
ABD	1.802.450	1.380.324	-23,4	13.147.608.572	%0,01
İtalya	1.763.156	1.027.425	-41,7	11.561.839.944	%0,01
Almanya	1.484.237	1.584.873	6,8	21.726.141.892	%0,01
Brezilya	1.039.177	134.345	-87,1	3.827.075.950	%0,004
TOPLAM	42.304.659	38.126.373	-9,9	97.231.759.796	%0,04

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.06.2022)

2.3. TR 71 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi

Ülkelerin ve illerin dış ticaret performanslarını gösteren ölçülerden biri de ihracatın ithalatı karşılama oranıdır. Bu oran ihracatın ithalata bölünmesi ile hesaplanır ve ithalatın ne kadarının ihracat ile karşılandığını gösterir. Çıkan sonuç 100 ile kıyaslanır. Oran 100'den büyükse söz konusu ilin/ülkenin dış ticaret fazlası verdiği, 100'den küçükse dış ticaret açığı verdiği sonucuna ulaşılır. Tablo 54'te TR 71 bölgesi ve Türkiye için 2016-2020 yılları arasında karşılama oranları ve dış ticaret dengeleri verilmiştir.

Tablo 54: TR Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi (%)

	2017		2018		2019		2020		2021	
	O	D	O	D	O	D	O	D	O	D
Türkiye	69	-	77	-	86	-	77	-	83	-
Aksaray	202	+	154	+	329	+	282	+	291	+
Kırıkkale	176	+	93	-	61	-	100	+	75	-
Kırşehir	68	-	69	-	79	-	81	-	87	-
Nevşehir	181	+	114	+	171	+	219	+	303	+
Niğde	215	+	160	+	128	+	103	+	129	+
TR 71	107	+	93	-	114	+	114	+	126	+

Kaynak: TÜİK verilerine göre tarafımca hesaplanmıştır.

(O: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı, D: Dış Ticaret Dengesi)

TR 71 bölgesinin ihracatının ithalatını karşılama oranları 2018 yılı hariç diğer yıllarda sürekli 100'ün üzerindedir ve dolayısıyla bölge genel itibariyle incelenen yıllar aralığında hep dış ticaret fazlası vermektedir. Bölgenin ihracatının ithalatını karşılama oranları Türkiye ile kıyaslandığında ortalama %111 olan TR 71 bölgesi %78 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölge illerinden ihracatın ithalatı karşılama oranı en düşük olan il Kırşehir olurken, Aksaray 2019 yılında %329 ile en yüksek karşılama oranına ulaşmıştır. Aynı zamanda Aksaray TR 71 bölgesinin diğer illerine kıyasla en yüksek karşılama oranına sahip olduğu ilidir. Aksaray, Nevşehir ve Niğde illeri incelenen yıllarda dış ticaret fazlası verirken, Kırşehir sürekli dış ticaret açığı vermiştir. Ayrıca bölgenin dış ticaret dengesi ise 2018 yılı hariç hep pozitif seyrederken, Türkiye'nin ise dış ticaret dengesi hep negatiftir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TR 72 BÖLGESİNİN DIŞ TİCARETİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNDEKİ YERİ

TR 72 bölgesinin dış ticaretinin ayrıntılı olarak ele alınıp dış ticaret yapısının incelendiği bu bölümde TR 72 bölgesi illerinin yıllar itibariyle ihracat rakamları, ihracatın sektörel bileşimi, en çok ihraç edilen ürünler ve bu ürünlerin hangi ülkelere ihraç edildiğine değinilmiştir. Ardından aynı başlıklar ithalat için de ele alınmıştır. Ayrıca illerin tüm ihracat/ithalat göstergelerinin Türkiye ihracatı ve ithalatı içerisindeki payları analiz edilmiştir.

3.1. TR 72 Bölgesinde İhracat

TR 72 bölgesinde ve bölge illerinde yapılan ihracat rakamları Tablo 55’de verilmiştir. Bu rakamlara göre son 5 yılda Türkiye ihracatının ortalama %1,50’si TR 72 bölgesine, %1,44’ü de Kayseri iline aittir. Bölge illerinden de Kayseri hem bölge ihracatı hem de Türkiye ihracatı içerisinde en yüksek paya sahiptir. TR 72 bölgesi ihracatının son 5 yılda ortalama %96’sı Kayseri ili tarafından yapılmaktadır. Sivas ve Yozgat’ın hem bölge hem de Türkiye ihracatı içerisindeki payları düşük kalmaktadır. Bölge ihracatının sadece %4’lük kısmı Sivas ve Yozgat illerine aittir.

TR 72 bölgesinin ihracat rakamları 2017-2021 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. İncelenen yıllar aralığında bölge ihracatı 1,9 milyar dolardan 3,7 milyar dolara yükselerek toplamda %87,6 artış göstermiştir. İl bazında incelendiğinde ise Sivas ili ihracatında 2018 yılından sonra sürekli bir düşüş göze çarparken, Kayseri ve Yozgat ilinin ihracat rakamları sürekli artmıştır. Bölge illerinin Türkiye ihracatından aldıkları pay ise Sivas ve Yozgat için oldukça düşüktür. Kayseri ise 2020 yılında Türkiye ihracatının %1,73’lük kısmını oluşturmuştur (Tablo 56).

Tablo 55: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 72 Bölgesinde İhracat (1000 \$): Genel Toplam

İl		2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye		164.494.619	177.168.756	180.832.722	169.637.755	225.219.237
Kayseri		1.876.654	2.362.967	2.496.210	2.625.611	3.608.624
Sivas		93.109	96.098	92.752	92.246	86.481
Yozgat		11.952	9.522	13.499	15.284	22.667
TR 72		1.981.716	2.468.587	2.602.461	2.733.141	3.717.772
Ülke İhracatındaki Payı (%)	Kayseri	1,14	1,33	1,38	1,73	1,60
	Sivas	0,06	0,05	0,05	0,06	0,04
	Yozgat	0,01	0,01	0,01	0,01	0,04
	TR 72	1,20	1,39	1,44	1,80	1,65

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (20.07.2022).

Kayseri ili ihracatçı firma sayısı ve ihracat potansiyeli bakımından Sivas ve Yozgat'a göre daha üst sıralarda yer almaktadır. Ancak Kayseri'de ihracatçı firma başına düşen ortalama ihracat miktarı düşüktür. Çünkü Kayseri'de ihracat potansiyeli yüksek, yapılan ihracatı büyük oranda karşılayan firmalar mevcuttur. Ancak çok düşük miktarda ihracat yapan firmaların varlığı da söz konusudur. İhracatçı firmaların çokluğu ihracatçı firma başına düşen ortalama ihracat miktarını düşürmektedir. Örneğin İstanbul her yıl ihracatçı firma sayısı ve ihracat kapasitesi açısından ilk sırada yer alırken, ihracatçı firma başına düşen ortalama ihracat miktarı açısından daha gerilerde yer almaktadır. Buna göre yapılması gereken Kayseri'de ihracat potansiyeli düşük firmaların ihracat kapasitelerini, Sivas ve Yozgat illerinde de ihracatçı firma sayısını arttırmaktır (TR 72 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023: 37).

2023 Türkiye İhracat Stratejisi kapsamında ihracatçı firma sayısı ve ihracat kapasitesinin artırılması hedeflenmiştir. Bölge illerinden Sivas ve Yozgat'ta bulunan ihracatçı firma sayısı durağan bir seyir izlerken, Kayseri'de bulunan ihracatçı firma sayısı artmaktadır. Bu durum TR 72 bölgesindeki ihracatçı firma sayısı artışını sağlamıştır (TR 72 Bölgesi Mevcut Durum Analizi 2014-2023: 44).

3.1.1. TR 72 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler ve İhracatın Sektörel Bileşimi

TR 72 bölgesi dış ticaretinde en yüksek rakama sahip olan ürünler Tablo 56'da sıralanmıştır. Tabloya göre mobilya imalatı, elektrikli teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri ve ana metal sanayi ürünleri bölgenin başlıca ihraç ürünleridir. Türkiye mobilya ihracatının %22,8'ini karşılayan TR 71 bölgesi illeri içinde Kayseri

ilinin payı oldukça fazladır. 2021 yılında toplam 880,1 milyon dolar tutarında yapılan mobilya ihracatının 875,1 milyon doları yani %99,5’lik kısmı Kayseri’ye aittir. Mobilya ihracatından sonra Türkiye’nin elektrikli teçhizat ürünleri ihracatından bölgenin aldığı pay %5,5, metal ve cevheri madenciliğinden bölgenin aldığı pay da %5,7’dir. Aslına bakılırsa TR 71 bölgesi ve Kayseri ilinin en çok ihraç ettiği ürünler aynıdır. Çünkü bölgenin ihraç ürünlerinde belirleyici olan il Kayseri’dir.

Bölgenin Tablo’da verilen ihraç ürünlerinin ihracatında 2021 yılında hiç düşüş yaşanmamıştır. Özellikle ana metal sanayi ürünleri ihracatında 2021 yılında %121,9 oranında artış gözlenirken; metal ve cevheri, diğer metalik olmayan ürünler ihracatında da %50’nin üzerinde artış yaşanmıştır.

Tablo 56: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 72 Bölgesinde En Çok İhraç Edilen Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında Bölgenin Payı (2021)
31	Mobilya imalatı	727.203.989	880.134.848	21	3.852.700.203	%22,8
27	Elektrikli teçhizat	631.265.322	805.872.319	27,7	14.657.225.773	%5,5
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	337.252.811	484.233.959	43,6	12.016.038.416	%4
13	Tekstil ürünleri	287.547.440	403.631.354	40,4	14.802.853.676	%2,7
24	Ana metal sanayi	179.691.553	398.712.459	121,9	28.901.932.813	%1,3
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	98.660.895	137.583.161	39,5	13.565.560.175	%1
07	Metal ve cevheri madenciliği	68.493.526	120.492.182	75,9	2.081.954.478	%5,7
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	67.255.208	89.687.336	33,4	10.374.003.415	%0,8
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	53.812.058	58.255.420	8,3	13.514.293.491	%0,4
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	46.499.349	73.309.633	57,7	2.199.031.733	%3,3
	TOPLAM	2.497.682.151	3.451.912.671	38,2	115.965.594.173	%2,9

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (27.07.2022).

TR 72 bölgesi ihracatının sektörel bileşiminin verildiği Tablo 57’de imalat sanayi sektörünün 2021 yılında bölge ihracatının %77,2’sini oluşturduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca bölgenin 2021 yılı imalat sanayi sektöründeki ihracatın %97,5’i da Kayseri iline aittir. Bölgenin ihraç ettiği ürünlerde olduğu gibi, ihracatın sektörel bileşiminde de belirleyici olan ve payı en fazla olan il Kayseri’dir. Söz

konusu sektörlerin Türkiye ihracatı içerisinde bölge için en yüksek oran %4,3 ile kültür, sanat, eğlence ve spor sektörüne aittir.

Tabloya göre bölgenin Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüne yaptığı ihracat miktarında düşüş gözlense de diğer sektörlerin ihracat miktarlarında artışlar yaşanmıştır.

Tablo 57: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 72 Bölgesi İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında Bölgenin Payı (2021)
İmalat Sanayi	2.485.312.578	2.622.056.283	3.541.379.660	212.812.330.967	%1,7
Madencilik ve Taşocakçılığı	77.688.086	83.636.173	137.244.584	4.059.721.355	%3,4
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	33.650.980	21.350.040	29.655.637	7.156.041.479	%0,4
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.623.354	5.917.592	8.785.388	780.840.975	%1,1
Bilgi ve İletişim	180.386	156.623	202.594	148.489.250	%0,1
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	5.584	24.054	503.051	11.772.434	%4,3
TOPLAM	2.602.460.968	2.733.140.765	3.717.770.914	224.969.196.460	%1,7

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (27.07.2022).

Kayseri

TR 72 bölgesi illerinden Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı ürünler Tablo 58'de sıralanmıştır. Tabloya göre mobilya imalatı, elektrikli teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri (makine ve teçhizat hariç) ve tekstil ürünleri ilin önemli ihracat kalemleri arasında yer almaktadır. İlin 2021 yılı ihracatının %24,3'ünü mobilya, %22,3'ünü elektrikli teçhizat ürünleri ihracatı oluşturmaktadır. Söz konusu ürünlerin hepsinin 2021 yılında ihracat miktarlarında artış yaşanırken, en yüksek oranda artış %121,9 ile ana metal sanayi ürünlerinde gerçekleşmiştir. Büyük mobilya firmalarını bünyesinde barındıran Kayseri'nin mobilya ihracatı da Türkiye'nin toplam mobilya ihracatının %22,7 gibi büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca ülke ihracatı içerisinde %5,8 ile metal ve cevheri madenciliği, %5,5 ile elektrikli teçhizat ve %4 ile fabrikasyon metal ürünleri ihracatı yer almaktadır.

Tablo 58: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kayseri İlinin En Çok İhrac Ettiği Ürünler (2019-2020, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
31	Mobilya imalatı	722.549.144	875.417.505	21,2	3.852.700.203	%22,7
27	Elektrikli teçhizat	629.073.486	803.165.990	27,7	14.657.225.773	%5,5
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	334.662.786	481.101.858	43,8	12.016.038.416	%4
13	Tekstil ürünleri	287.106.277	402.968.798	40,4	14.802.853.676	%2,7
24	Ana metal sanayi	179.611.590	398.471.140	121,9	28.901.932.813	%1,4
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	68.096.940	106.019.823	55,7	13.565.560.175	%0,8
07	Metal ve cevheri madenciliği	66.602.388	119.751.336	79,8	2.081.954.478	%5,8
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	65.437.802	88.101.216	34,6	10.374.003.415	%0,8
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	40.406.857	49.810.338	23,3	13.514.293.491	%0,4
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	38.195.930	61.748.991	61,7	2.199.031.733	%2,8
	TOPLAM	2.431.743.200	3.386.556.995	39,3	115.965.594.173	%2,9

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (27.07.2022).

Kayseri mobilya sektöründeki üretim yatırımları sayesinde ülkenin en büyük üreticileri ve markalarını bünyesinde barındırmaktadır. Bu sayede Türkiye'nin lokomotif mobilya üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. İlde faaliyet gösteren irili ufaklı mobilya firmaları hem üretimde hem de ihracatta sektör için oldukça önemlidir. İlde kayıtlı çalışan firmaların yaklaşık 400'ü ihracatçı konumda olan fabrikasyon üretim yapan firmalardır (Kayseri Mobilya Sektörü Stratejik Eylem Planı, 2017-2023: 2).

Türkiye 2023 vizyonu kapsamında Kayseri Mobilya Sektörü Türkiye mobilya üretiminin %30'una ulaşarak 6.6 milyar \$ tutarınca ihracat yapmayı hedeflemektedir (Kayseri Mobilya Sektörü Stratejik Eylem Planı 2017-2023: 2).

Kayseri ili ihracatının sektörel bileşimine bakıldığında ilin ihracatının %95,7'lik kısmını imalat sanayinin oluşturduğu görülmektedir. Kayseri'nin 2021 yılında imalat sanayi sektöründe yaptığı 3.4 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye'nin imalat sanayi sektöründe yaptığı ihracatın %1,6'sını oluşturmaktadır. Ayrıca ilin madencilik ve taş ocaklığı sektörüne yaptığı ihracatın da ülke ihracatından aldığı

pay %3,1'dir. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüne yapılan ihracat dışında diğer sektörlerde yapılan ihracat miktarları incelenen yıllar aralığında artış göstermiştir (Tablo 59).

Tablo 59: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kayseri İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	2.396.612.151	2.531.496.744	3.452.980.992	212.812.330.967	%1,6
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	61.834.275	69.753.195	124.705.107	4.059.721.355	%3,1
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	32.066.963	18.281.794	21.474.521	7.156.041.479	%0,3
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.515.268	5.905.666	8.766.415	780.840.975	%1,1
Bilgi ve İletişim	175.672	149.736	193.536	148.489.250	%0,1
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	5.584	24.054	503.051	11.772.434	%4,3
TOPLAM	2.496.209.913	2.625.611.189	3.608.623.622	224.969.196.460	%1,6

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (27.07.2022).

Sivas

Tablo 60'ta Sivas ilinin en çok ihraç ettiği ürünler verilmiştir. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, diğer madencilik ve taş ocakçılığı, kimyasallar ve kimyasal ürünler ve gıda ürünleri ilin başlıca ihraç ürünleridir. Diğer metalik olmayan mineral ürünler, diğer imalat ürünleri ve fabrikasyon metal ürünlerinin ihracatı hariç diğer ürünlerin ihracatında azalma yaşanmıştır. Özellikle %60,8 ile metal ve cevheri madenciliği, %43,8 ile gıda ürünleri ve %37,1 ile kimyasallar ve kimyasal ürünler ihracatında gözlenen düşüşler dikkat çekmektedir. Söz konusu ürünlerin Türkiye ihracatı içerisindeki payları düşük düzeyde olmakla birlikte, %0,6'lık payı ile madencilik ve taş ocakçılığı ihracatı Türkiye madencilik ve taş ocakçılığı ihracatının diğer ürünlere kıyasla en büyük oranını oluşturmaktadır.

Tablo 60: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Sivas İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	27.854.801	27.828.780	-0,1	13.565.560.175	%0,2
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	13.134.879	8.256.351	-37,1	13.514.293.491	%0,1
08	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	11.947.320	11.782.492	-1,4	1.886.334.330	%0,6
10	Gıda ürünleri	10.486.398	5.898.019	-43,8	17.297.906.886	%0,03
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	8.100.060	9.349.605	15,4	2.199.031.733	%0,4
32	Diğer imalatlar	4.632.805	6.069.923	31	8.578.021.310	%0,1
31	Mobilya imalatı	4.485.668	4.305.538	-4	3.852.700.203	%0,1
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	2.016.345	2.361.185	17,1	12.016.038.416	%0,02
07	Metal ve cevheri madenciliği	1.891.138	740.846	-60,8	2.081.954.475	%0,04
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	1.439.857	1.386.354	-3,7	10.374.003.415	%0,01
	TOPLAM	85.989.271	77.979.093	-9,3	85.365.844.434	%0,1

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022).

Sivas ili ihracatının sektörel bileşiminin gösterildiği Tablo 61’de diğer illerde olduğu gibi en büyük dilimi imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Sektör 2021 yılında 76.9 milyon dolarlık ihracat ile il ihracatının %80’ini, Türkiye imalat sanayi sektörü ihracatının ise yalnız %0,03’ünü oluşturmaktadır. İl için önem arz eden bir diğer sektör olan madencilik ve taşo cakçılığı da il ihracatının %14,5’ini kapsamaktadır.

Tablo 61: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Sivas İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	75.981.164	76.904.366	69.139.240	212.812.330.967	%0,03
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	15.852.390	13.838.458	12.537.329	4.059.721.355	%0,3
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	915.711	1.495.710	2.266.554	7.156.041.479	%0,03
Bilgi ve İletişim	914	6.402	8.793	148.489.250	%0,01
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1.671	689	17.642	780.840.975	%0,002
TOPLAM	92.751.850	92.245.625	83.969.558	224.957.424.026	%0,04

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022).

Yozgat

Yozgat ili ihracatının 2020 yılında büyük kısmını oluşturan gıda ürünleri ihracatında 2021 yılında %74 oranında bir düşüş gözlenmekte ve 2021 yılı ihracatında %254 oranında ciddi bir artışla 3,5 milyon dolara ulaşan bitkisel ve hayvansal ürünler ihracatı Yozgat ilinin 2021 yılında en çok ihraç ettiği ürün olmuştur. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünleri ve ağaç ve mantar ürünleri ihracatı da ilin diğer önemli ihraç kalemleri arasında yer almaktadır. Tabloda verilen ürünlerin çoğunun ihracatında artış gözlenirken gıda ürünleri ihracatındaki yüksek oranda düşüş dikkat çekmektedir (%74). Tabloda verilen ürünlerin Türkiye ihracatında Yozgat ili ihracatının payı ise oldukça düşük düzeydedir (Tablo 62).

Yozgat ili liman ve gümrüklere uzak olan coğrafi yapısı sebebiyle ilde ihracat olanakları önemli ölçüde sınırlanmıştır. Ancak günümüzde taşımacılık sektörü oldukça gelişmiş ve ulaşım maliyetleri makul seviyelere çekilmiştir. Ancak Yozgat ili ihracatının önündeki tek engel taşıma maliyetleri değil, rekabet edilebilir kaliteli ürünler üretememesidir. Bu yüzden maliyetler de göz önünde tutularak yükte hafif, teknoloji yoğunluğu ve rekabet edilebilirliği yüksek ürünler üretmek Yozgat ili ihracatının önünü açacaktır (Yozgat İli İmalat Sanayi Raporu 2013: 38).

Tablo 62: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Yozgat İlinin En Çok İhraç Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
10	Gıda ürünleri	7.320.699	1.899.887	-74	17.297.906.886	%0,01
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	2.709.154	3.590.459	32,5	13.565.560.175	%0,02
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1.572.536	5.566.682	254	6.479.449.401	%0,08
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri	651.197	1.376.293	111,3	1.457.141.848	%0,09
14	Giyim eşyaları	604.363	529.440	-12,4	18.599.092.034	%0,002
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	329.973	92.531	-72	26.770.509.194	%0,0003
13	Tekstil ürünleri	183.317	322.522	75,9	14.802.853.676	%0,002
31	Mobilya imalatı	169.177	329.244	94,6	3.852.700.203	%0,008
	TOPLAM	13.540.416	13.707.058	1,2	102.825.213.417	0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022).

Tablo 63'te verilen Yozgat ili ihracatının sektörlere göre dağılımında imalat sanayi ilin 2021 yılında 22,6 milyon dolar olan toplam ihracatının %56'sını, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ise %24,6'sını oluşturmaktadır. İmalat sanayi sektörü ihracatında ciddi değişim söz konusu değilken, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüne yapılan ihracat miktarı 688 bin dolardan 5,5 milyon dolara yükselmiştir.

Yozgat imalat sanayi sektörü dış ticaretinde teknoloji açığı mevcuttur. Sektördeki teknoloji düzeyi Türkiye ortalamasının oldukça gerisindedir. Daha çok emek yoğun ürünler ihraç eden Yozgat'ın sanayisi orta-düşük ve düşük teknolojiye dayalıdır (Yozgat İli İmalat Sanayi Raporu 2013: 15).

Tablo 63: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Yozgat İli İhracatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İhracatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	12.719.263	13.655.173	12.916.616	212.812.330.967	%0,01
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	688.306	1.572.536	5.566.682	7.156.041.479	%0,08
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	106.415	11.237	1.331	780.840.975	%0,0002
Bilgi ve İletişim	3.782	485	49	148.489.250	%0,00003
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.421	445.520	-	4.059.721.355	--
TOPLAM	13.519.187	15.684.951	18.484.678	224.957.424.026	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022).

3.1.2. TR 72 Bölgesinde En Çok İhracat Yapılan Ülkeler

TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeler Tablo 64'te verilmiştir. Tabloya göre ABD, Irak, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık ve Kayseri Serbest Bölgesi bölgenin her iki yılda da en çok ihracat yaptığı ülkelerdir. 2021 yılında ABD 314 milyon dolarla ilk sırada, onu 296 milyon dolarla Almanya ve 293,3 milyon dolarla Irak takip etmektedir. Bölgenin en çok ihraç ettiği ürünlerinde olduğu gibi en çok ihracat yaptığı ülkelerde de Kayseri ili belirleyicidir. Kayseri ilinin en çok ihracat yaptığı ülkelerle TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeler aynıdır. Türkiye'nin Kayseri Serbest Bölgesi'ne yaptığı ihracatın %43,7'si TR 72 bölgesi tarafından (Kayseri) yapılmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin ABD'ye yaptığı ihracatın %2,1'ini, Irak'a yaptığı ihracatın %2,6'sını ve İsrail'e yaptığı ihracatın ise %2,4'ünü TR 72 bölgesi karşılamaktadır. Tabloda verilen ülkelere yapılan ihracat miktarlarının hepsinde artış söz konusu olurken, en yüksek oranda artış %89 ile Libya, %56,6 ile Belçika ve %54,3 ile İsrail'e yapılan ihracatta gerçekleşmiştir.

Tablo 64: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 72 Bölgesinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
ABD	266.896.080	314.093.244	17,7	14.721.089.882	%2,1
Irak	264.195.318	293.367.137	11	11.125.660.063	%2,6
Almanya	218.014.008	296.021.672	35,8	19.311.226.078	%1,5
İtalya	134.072.005	188.494.492	40,6	11.473.783.675	%1,6
Birleşik Krallık	121.743.260	155.253.859	27,5	13.703.736.089	%1,1
Kayseri Serb. B.	115.708.820	160.375.490	38,6	367.269.930	%43,7
İsrail	98.731.880	152.392.138	54,3	6.355.790.076	%2,4
Fransa	89.103.945	133.188.263	49,5	9.111.136.530	%1,5
Belçika	62.490.961	97.847.210	56,6	4.899.299.653	%2
Libya	36.300.038	68.615.521	89	2.771.261.412	%2,5
TOPLAM	1.407.256.315	1.859.649.026	32,1	93.840.253.388	%2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (29.07.2022).

Kayseri

TR 72 bölgesinin dış ticaretinde belirleyici rol oynayan Kayseri ilinin en çok ihracat yaptığı ülkelerin ilk üç sırasında ABD, Irak ve Almanya yer almaktadır. Bu üç ülkeye de yapılan ihracat miktarı 200 milyon doların üzerindedir. 2021 yılında Türkiye'nin Kayseri Serbest Bölgesi'ne yaptığı ihracatın neredeyse yarısı Kayseri ili tarafından gerçekleştirilmektedir (%43,7). Tabloda sıralanan ülkelere Türkiye'nin yaptığı ihracatta Kayseri'nin payı bölgenin diğer illerine oranla yüksektir, genelde %1 ve %2'nin üzerinde oranlar göze çarparken, ABD ve Irak bu konuda da ilk sırada yer almaktadırlar. Tabloya göre Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı ülkelere yapılan ihracat miktarlarının hepsinde artış yaşanmıştır. Özellikle Libya ihracatında %89,6'lık, Belçika ihracatındaki %56,9'luk artışlar dikkat çekmektedir (Tablo 65).

Tablo 65: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Kayseri İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
ABD	254.166.614	302.215.097	18,9	14.721.089.882	%2,1
Irak	250.806.214	283.028.715	12,8	11.125.660.063	%2,5
Almanya	209.163.339	285.488.016	36,5	19.311.226.078	%1,5
İtalya	132.881.109	187.199.636	40,9	11.473.783.675	%1,6
Birleşik Krallık	116.006.280	153.787.274	32,6	13.703.736.089	%1,1
Kayseri Serbest B.	115.708.520	160.375.490	38,6	367.269.930	%43,7
Fransa	94.571.120	148.999.699	57,6	6.355.790.076	%2,3
İsrail	86.259.515	129.223.714	49,8	9.111.136.530	%1,4
Belçika	61.853.244	97.047.388	56,9	4.899.299.653	%2
Libya	35.777.250	67.836.862	89,6	2.771.261.412	%2,4
TOPLAM	1.357.193.205	1.815.201.891	33,7	93.840.253.388	%1,9

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (29.07.2022).

Bilindiği üzere serbest bölgeler üretimi ve yatırımı teşvik etmek, uluslararası ticareti ve ticaret hacmini geliştirmek, ülkeye girecek olan doğrudan yabancı yatırımlarını artırmak ve teknoloji girişini hızlandırmak amacıyla kurulan; ayrıca ülke sınırları içinde yer alan ancak gümrük sınırları dışında tutulan, kota, vergi ve tarife gibi ticaret engellerinin yok sayıldığı ekonomik bölgelerdir.³

1996 yılında kurulan Kayseri Serbest Bölgesi⁴ ofis-büro mobilyaları, sac boru, profil, elektrostatik toz boya, yatak-baza, dayanıklı tüketim malları vb. üretim ağırlıklı tesislerden oluşmaktadır. Bölgenin ticaret hacmi her geçen gün artarken, aynı zamanda bölge Türkiye'deki en yoğun üretim ağırlıklı bölgedir.⁵

Sivas

Sivas ilinin en çok ihracat yaptığı ülkeler Tablo 66'da sıralanmıştır. Tabloya göre 2022 yılında ABD, Çin ve Almanya ilin en çok ihracat yaptığı ülkelerdir. Çin'e yapılan ihracat 2021 yılında %35,8 azalarak 14,5 milyon dolardan 9,3 milyon dolara gerilemiştir. İhracat oranında %98,2 oranında azalma yaşanan Suudi Arabistan'a yapılan ihracat miktarı da 1,4 milyon dolardan 25 bin dolara düşmüştür. İlin

³ <https://www.isbi.com.tr/SerbestBolge.aspx> (29.07.2022)

⁴ <http://kayseri.gov.tr/serbest-bolge> (29.07.2022)

⁵ <https://www.kayso.org.tr/tr/75/Kayser-AS.html> (29.07.2022)

ihracatında genel itibariyle düşüşler göze çarpmaktadır. Türkiye'nin söz konusu ülkelere yaptığı ihracatta Sivas ilinin payı ise düşüktür.

Tablo 66: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Sivas İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Çin	14.587.362	9.365.933	-35,8	3.662.752.099	%0,2
ABD	12.729.466	11.765.314	-7,6	14.721.089.882	%0,08
Almanya	7.437.877	7.554.865	1,6	19.311.226.078	%0,04
Suriye	5.139.130	2.334.151	-54,6	2.108.416.314	%0,1
İsrail	4.087.947	3.307.038	-19,1	9.111.136.530	%0,04
İsveç	3.736.435	4.700.559	25,8	1.688.591.795	%0,2
Hindistan	2.730.353	3.130.752	14,7	1.304.823.268	%0,2
Romanya	2.393.598	2.987.599	24,8	5.175.978.096	%0,06
Suudi Arabistan	1.412.565	25.707	-98,2	265.399.542	%0,01
Avusturya	1.395.219	1.956.152	40,2	1.520.151.478	%0,1
TOPLAM	55.649.952	47.128.070	-15,3	58.869.565.082	%0,08

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (29.07.2022).

Yozgat

TR 72 bölgesinin son ili olan Yozgat'ın en çok ihracat yaptığı ülkeler Tablo 67'de sıralanmıştır. Birleşik Krallık, Irak ve Hollanda ilin 2021 yılında en çok ihracat yaptığı 3 ülkedir. 2022 yılında ise Hollanda, Almanya ve Fransa Yozgat ilinin en çok ihracat yaptığı 3 ülke olmuştur. İlin ihracatında ciddi düşüş ve yükselişler söz konusudur. Birleşik Krallık'a yapılan ihracat %93,7 oranında düşerek 2021 yılında 283 bin dolara gerilerken, Fransa'ya yapılan ihracat oranı ise %281,1 oranında artmıştır. Yine Hollanda ve Almanya'ya yapılan ihracat miktarında da %100'ün üzerinde bir artış söz konusudur. Tabloda verilen ülkelere Türkiye'nin yaptığı ihracatta Yozgat ilinin payı ise oldukça düşüktür.

Tablo 67: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında Yozgat İlinin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İhracatında İlin Payı (2021)
Birleşik Krallık	4.504.978	283.920	-93,7	13.703.736.089	%0,002
Irak	3.224.447	927.904	-71,2	11.125.660.063	%0,008
Hollanda	1.889.900	3.978.855	110,5	6.767.104.183	%0,05
Almanya	1.412.792	2.978.791	110,8	19.311.226.078	%0,01
Fransa	681.638	2.604.663	281,1	6.355.790.076	%0,04
Polonya	452.937	108.605	-76	4.673.917.151	%0,002
Gürcistan	394.852	31.146	-92,1	1.703.745.967	%0,002
Azerbaycan	186.835	635.836	240,3	2.342.791.721	%0,02
İsveç	137.881	84.531	-38,7	1.688.591.795	%0,005
Çin	122.877	3.262	-97,3	3.662.752.099	%0,0001
TOPLAM	13.009.137	11.637.513	-10,5	71.335.315.222	%0,01

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (29.07.2022) TİM, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari...> (29.07.2022).

3.2. TR 72 Bölgesinde İthalat

TR 72 bölgesinin iller bazında ithalatı Tablo 68’de verilmiştir. Tablo’ya göre 2021 yılında Türkiye ithalatının %0,6’sı TR 72 bölgesi tarafından yapılmaktadır. Bölge illerinin Türkiye ithalatı içerisindeki payları incelendiğinde ortalama %0,6 ile Kayseri ilk sırada alırken, Yozgat ili %0,01, Sivas ise %0,02 gibi düşük paylar almaktadır. Bölgenin ihracat rakamlarında olduğu gibi yine ithalatı en fazla ve dolayısıyla bölge ithalatında da belirleyici olan il Kayseri’dir. Bölgenin ithalatı 2017-2020 yılları arasında düşüş eğiliminde iken 2021 yılında %40,4 artarak 1,8 milyar dolara ulaşmıştır. Bu eğilim bölge illeri için de geçerlidir. Bu dönemde Türkiye ithalatı incelendiğinde ise yine ülke ithalatında da 2020 yılına kadar bir düşüş gözlenirken 2021 yılında Türkiye ithalatı da artmıştır.

Tablo 68: Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) TR 72 Bölgesinde İthalat (1000 \$): Genel Toplam

İl	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye	238.715.128	231.152.483	210.345.203	219.516.807	271.425.540
Kayseri	1.784.386	1.340.390	1.066.746	1.229.581	1.740.195
Sivas	50.254	50.958	45.962	37.476	53.848
Yozgat	28.453	21.884	25.331	20.980	14.317
TR 72	1.863.092	1.413.232	1.137.769	1.288.037	1.808.360
Ülke İthalatındaki Payı (%)	Kayseri	0,7	0,5	0,5	0,6
	Sivas	0,02	0,02	0,02	0,02
	Yozgat	0,01	0,01	0,01	0,01
	TR 72	0,7	0,6	0,5	0,6

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

3.2.1. TR 72 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler ve İthalatın Sektörel Bileşimi

TR 72 bölgesinin en çok ithal ettiği ilk 3 ürün 2020 ve 2021 yılında ana metal sanayi ürünleri, kimyasallar ve kimyasal ürünlerle başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünleri ithalatı olmuştur. Bölgenin en çok ithalat yaptığı ürünlerin hepsinin 2021 yılı ithalatında artış söz konusudur. En yüksek oranda artış %65,8 ile tekstil ürünleri ithalatında yaşanırken onu %53,7 ile kimyasal ürünler ithalatı takip etmektedir. Bölgenin ana metal sanayi ürünleri ithalatı Türkiye'nin ana metal sanayi ürünleri ithalatının %1,7'sini, bitkisel ve hayvansal üretim ithalatı %1,3'ünü ve kimyasal ürünlerin ithalatı ise %1,1'ini oluşturmaktadır. Bu oranlarda belirleyici olan il Kayseri olmakla birlikte TR 72 bölgesinin en çok ithalat yaptığı ana metal sanayi sektörü ithalatının %98,9'luk kısmı Kayseri'ye aittir (Tablo 69).

Tablo 69: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre TR 72 Bölgesinde En Çok İthal Edilen Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında Bölgenin Payı (2021)
24	Ana metal sanayi	437.780.318	622.052.150	42,1	36.011.719.489	%1,7
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	292.775.023	449.929.542	53,7	39.184.318.971	%1,1
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	125.429.862	175.956.407	40,3	22.545.134.216	%0,8
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	118.344.677	158.381.729	33,8	12.003.491.785	%1,3
27	Elektrikli teçhizat	70.756.375	99.526.199	40,7	11.404.744.687	%0,9
13	Tekstil ürünleri	56.847.725	94.254.932	65,8	4.690.665.099	%2
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	29.685.786	34.987.883	17,9	14.868.692.875	%0,2
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	27.255.297	31.035.999	13,9	5.814.004.043	%0,5
17	Kağıt ve kağıt ürünleri	25.811.703	25.854.625	0,2	3.771.728.940	%0,7
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	25.435.004	31.807.411	25,1	4.613.459.649	%0,7
	TOPLAM	1.210.121.770	1.723.786.877	42,4	154.907.959.754	%1,1

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

TR 72 bölgesi ithalatının sektörlere göre dağılımı Tablo 70'te verilmiştir. Bölgenin 2021 yılında 1.8 milyar \$ olan ithalatının %92'lik kısmını (1.6 milyar \$)

imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere imalat sanayi bölge ithalatında önemli rol oynarken sektörün Türkiye imalat sanayi sektörü ithalatından aldığı pay ise %0,8 düzeyindedir. Ayrıca bölgenin 2021 yılı imalat sanayi sektörü ithalatının %96,5'luk kısmını Kayseri ili oluşturmakta, kalan %3,5'luk kısmı Sivas ve Yozgat ili paylaşmaktadır. Bölgenin tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ithalatının Türkiye ithalatı içindeki pay ise en yüksektir (%1,3).

Tablo 70: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre TR 72 Bölgesi İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında Bölgenin Payı (2021)
İmalat Sanayi	1.009.759.854	1.152.999.654	1.662.992.881	205.981.351.611	%0,8
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	113.423.317	118.349.342	158.394.923	12.082.079.255	%1,3
Madencilik ve Taşocakçılığı	8.345.713	7.499.357	9.588.937	40.086.450.730	%0,02
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	6.078.515	9.025.897	11.153.341	13.019.756.551	%0,09
Bilgi ve İletişim	161.398	162.264	235.045	183.244.014	%0,1
TOPLAM	1.137.768.797	1.288.036.514	1.842.365.217	259.270.802.906	%0,6

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Kayseri

TR 71 bölgesi dış ticaretinde belirleyici il olan Kayseri'nin ithalatında öne çıkan ürünler Tablo 71'de sıralanmıştır. Tabloya göre ana metal sanayi, kimyasal ürünler ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünleri ithalatı her iki yılda da ilin en çok ithal ettiği 3 ürün olmuştur. Kağıt ve kağıt ürünleri ithalatında görülen küçük bir düşüş, haricinde diğer ürünlerin ithalatında artış söz konusudur. En yüksek oranda artış %71,5 ile tekstil, %51 ile kimyasal ürünler ithalatında gerçekleşmiştir. Türkiye'nin bitkisel ve hayvansal ürün ithalatından Kayseri ili %1,3'lük, tekstil ürünleri ithalatından ise %2 oranında bir pay almış, ayrıca Türkiye'nin ana metal sanayi ve kimyasal ürünlerin ithalatından %1'in üzerinde pay almaktadır.

Tablo 71: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Kayseri İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
24	Ana metal sanayi	435.846.835	614.925.351	41,1	36.011.719.489	%1,7
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	284.113.479	429.064.248	51	39.184.318.971	%1,1
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	115.614.307	163.177.517	41,1	22.545.134.216	%0,7
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	105.097.176	150.284.200	43	12.003.491.785	%1,3
27	Elektrikli teçhizat	67.791.961	96.357.013	42,1	11.404.744.687	%0,8
13	Tekstil ürünleri	54.654.483	93.722.751	71,5	4.690.665.099	%2
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	27.291.201	33.557.093	23	14.868.692.875	%0,2
17	Kağıt ve kağıt ürünleri	25.724.593	25.709.236	-0,1	3.771.728.940	%0,7
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	24.083.038	28.981.456	20,3	5.814.004.043	%0,5
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	18.722.769	25.962.322	38,7	4.613.459.649	%0,6
	TOPLAM	1.158.939.842	1.661.741.187	43,4	154.907.959.754	%1,1

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Kayseri ili ithalatının sektörel bileşiminde imalat sanayi sektörü önemli rol oynamaktadır. İlin 2021 yılında 1,7 milyar dolarlık ithalatının 1,6 milyar doları (%92,2) imalat sanayi sektörüne aittir. Ayrıca sektörden yapılan ithalat miktarı da incelenen yıllar aralığında sürekli artmıştır. Türkiye ithalatından en fazla pay alan sektör ise %1,2 ile tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü olmuştur (Tablo 72).

Tablo 72: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Kayseri İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	961.599.039	1.108.662.262	1.604.182.319	205.981.351.611	%0,8
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	91.573.235	105.097.176	150.287.223	12.082.079.255	%1,2
Madencilik ve Taşocakçılığı	7.496.775	6.727.317	8.844.759	40.086.450.730	%0,02
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.933.555	8.934.568	10.782.936	13.019.756.551	%0,1
Bilgi ve İletişim	143.399	159.606	230.266	183.244.014	%0,1
TOPLAM	1.066.746.003	1.229.580.929	1.774.327.503	271.352.882.161	%0,7

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Sivas

Tablo 73'te Sivas ilinin en çok ithal ettiği ürünler verilmiştir. 2020 yılında 8,4 milyon dolardan 20,7 milyon dolara yükselerek %145,7'lik bir artış gösteren kimyasallar ve kimyasal ürünlerin ithalatı Sivas ilinin 2021 yılında da en çok ithal ettiği ürün olmuştur. İlin 2021 yılı ithalatının %38,6'sını oluşturmaktadır. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri ve kimyasal ürünler ithalatı da ilin en çok ithal ettiği ürünler arasındadır. 2021 yılında en çok artış oranında sahip olan ürün %265,7 ile ana metal sanayi ürünleri ithalatında gözlenmiştir. Tabloda ithalat miktarında azalma yaşanan ürünler de mevcuttur. %64,5 ile bitkisel ürünler, ithalatında en çok azalma yaşanan ürün olmuştur. Türkiye'nin tabloda sıralanan ürünlerin ithalatının çok düşük oranını Sivas ili karşılamaktadır.

Tablo 73: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Sivas İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	8.449.980	20.762.142	145,7	39.184.318.971	%0,05
25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	6.651.433	5.637.536	-15,2	4.613.459.649	%0,1
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	6.448.723	7.320.985	13,5	22.545.134.216	%0,03
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	3.953.258	1.401.721	-64,5	12.003.491.785	%0,01
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	2.093.493	1.363.563	-34,9	14.868.692.875	%0,01
24	Ana metal sanayi	1.909.988	6.984.663	265,7	36.011.719.489	%0,02
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	1.188.816	2.380.027	100,2	2.199.031.757	%0,1
29	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	1.132.336	691.783	-38,9	19.692.606.422	%0,004
08	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	764.498	739.733	-3,2	504.693.534	%0,1
13	Tekstil ürünleri	191.355	196.581	2,7	4.690.665.575	%0,004
	TOPLAM	32.783.880	47.478.734	44,8	156.313.814.273	%0,03

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Sivas ili ithalatının sektörel bileşimi Tablo 74’te verilmiştir. İmalat sanayi sektörü 2021 yılında 53,8 milyon dolar olan il ithalatının 51,5 milyon dolarını (%95,8) oluşturmaktadır. Ayrıca incelenen yıllar aralığında da sektörden yapılan ithalat miktarı sürekli artış göstermiştir. Tarım sektöründen yapılan ithalat miktarı ise 2019 yılında 14,6 milyon dolarken, 2021 yılında %90,4 azalarak 1,4 milyon dolara gerilemiştir. Sektörlerin Türkiye ithalatı içindeki payları da oldukça düşüktür.

Tablo 74: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Sivas İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2020-1)
İmalat Sanayi	30.189.889	32.750.847	51.569.498	205.981.351.611	%0,02
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	14.634.340	3.957.923	1.411.892	12.082.079.255	%0,01
Madencilik ve Taşocakçılığı	843.377	764.498	739.733	40.086.450.730	%0,001
Bilgi ve İletişim	17.872	2.658	4.088	183.244.014	%0,002
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	6.559	--	1.322	13.019.756.551	%0,00001
Mesleki, Teknik ve Bilimsel Faaliyetler	--	237	--	484.166	--
TOPLAM	45.692.037	37.476.163	53.726.533	259.271.287.072	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Yozgat

TR 72 bölgesinin son ili olan Yozgat'ın en çok ithal ettiği ürünler bitkisel ve hayvansal üretim, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, metalik olmayan mineral ürünler ve kauçuk ve plastik ürünleridir. İlin 2021 yılı ithalatının %46,8'ini bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri, %38,7'sini ise başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ithalatı oluşturmaktadır. 2021 yılında bölge ithalatının da çok küçük kısmını (0,79) oluşturan Yozgat ilinin Türkiye ithalatından aldığı pay da çok düşük seviyelerdedir (Tablo 75).

Tablo 75: ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre Yozgat İlinin En Çok İthal Ettiği Ürünler (2020-2021, \$)

ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	9.924.243	6.695.808	-32,5	12.003.491.785	%0,05
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	3.366.832	5.355.609	59,1	22.545.134.216	%0,02
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	2.770.111	298.288	-89,2	2.199.031.757	%0,01
22	Kauçuk ve plastik ürünleri	2.253.507	211.312	-90,6	5.814.004.043	%0,003
13	Tekstil ürünleri	2.001.887	128.659	-93,6	4.690.665.575	%0,002
26	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	301.092	67.227	-77,7	14.868.692.875	%0,0005
32	Diğer imalatlar	142.208	156.984	10,4	3.372.904.058	%0,004
25	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	60.802	220.008	261,8	4.613.459.649	%0,004
	TOPLAM	20.820.682	13.133.895	-36,9	70.107.383.958	%0,01

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (30.07.2022).

Yozgat ili ithalatının sektörel bileşimi incelendiğinde imalat sanayi sektöründen yapılan ithalat ilin toplam ithalatının %50,6'sını; tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründen yapılan ithalat ise %46,8'ini oluşturmaktadır. Kayseri ve Sivas iline oranla Yozgat ithalatında imalat sanayi sektörünün payının daha düşük olduğu söylenebilir. İlin sektörlere yaptığı ithalat miktarlarının Türkiye'nin aynı sektörlere yaptığı ithalat içerisindeki oranları oldukça düşük düzeylerde (Tablo 76).

Tablo 76: ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre Yozgat İli İthalatının Sektörel Bileşimi, (2019-2021, \$)

Sektör	2019	2020	2021	Türkiye (2021)	Ülke İthalatında İlin Payı (2021)
İmalat Sanayi	17.970.926	11.568.545	7.241.064	205.981.351.611	%0,003
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	7.215.742	9.294.243	6.695.808	12.082.79.255	%0,05
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	138.401	91.329	369.083	13.019.756.551	%0,002
Madencilik ve Taşocakçılığı	5.561	7.542	4.445	40.086.450.730	%0,00001
Bilgi ve İletişim	127	--	691	183.244.014	%0,0003
TOPLAM	25.330.757	20.961.659	14.311.091	271.352.882.161	%0,005

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (28.01.2021).

3.2.2. TR 72 Bölgesinde En Çok İthalat Yapılan Ülkeler

TR 72 bölgesinin 2020-2021 yıllarında en çok ithalat yaptığı ülkeler ve ithalat rakamlarındaki yüzde değişim Tablo 77’de verilmiştir. Tabloya göre Rusya ve Çin her iki yılda da bölgenin en çok ithalat yaptığı 2 ülkedir. Bölgenin 2021 yılı ithalatında 362 milyon dolarla Çin ilk sırada, 263,5 milyon dolarla Rusya 2., ve 108,4 milyon dolarla Güney Kore 3. sıradadır. Türkiye’nin 2021 yılında İran’dan yaptığı ithalatın %2,4’lük, Avusturya’dan yaptığı ithalatın %1,8’lik kısmı TR 72 bölgesi tarafından sağlanmaktadır. Genel itibariyle rakamlarda artış gözlenmekle birlikte ithalatında en fazla artış yaşanan ülkeler %147,7 ile İran, %73,5 ile Çin ve %59,3 ile İspanya olmuştur. Bölgenin ihracat verilerinde olduğu gibi ithalat rakamlarında da Kayseri ili oldukça belirleyicidir. 2021 yılında Çin’den yapılan ithalatın %99,5’i, Rusya’dan yapılan ithalatın ise %95,3’ü Kayseri ili tarafından gerçekleştirilmektedir. Yozgat ve Sivas illerinin payı düşük düzeyde kalmaktadır.

Tablo 77: TR 72 Bölgesinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İthalatında Bölgenin Payı (2021)
Rusya	221.521.346	263.551.496	19	28.959.361.179	%0,9
Çin	208.620.139	362.057.605	73,5	32.239.350.472	%1,1
Almanya	90.543.678	84.133.503	-7,1	21.726.141.892	%0,4
Güney Kore	70.577.431	108.471.231	53,7	7.597.083.628	%1,4
İtalya	62.592.128	64.290.311	2,7	11.561.839.944	%0,6
ABD	62.380.649	56.151.994	-10	13.147.608.572	%0,4
Polonya	40.568.668	50.863.474	25,4	3.635.826.053	%1,4
İspanya	27.215.303	43.342.906	59,3	6.311.610.815	%0,7
İran	26.840.236	66.485.734	147,7	2.823.680.432	%2,4
Avusturya	21.821.075	33.241.412	52,3	1.829.578.340	%1,8
TOPLAM	832.680.653	1.132.589.666	36	129.832.081.327	%0,9

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (01.08.2022)

Kayseri ilinin en çok ithalat yaptığı 10 ülke Tablo 78’de sıralanmıştır. TR 72 bölgesinin dış ticaretinde belirleyici olan Kayseri’nin 2020 yılında en çok ithalat yaptığı 3 ülke Rusya, Çin ve Almanya olurken; 2021 yılında bu sıralama Çin, Rusya ve Güney Kore olarak değişmiştir. 2021 yılında Kayseri’nin Rusya’dan ve Çin’den yaptığı ithalat TR 72 bölgesinin Rusya’dan ve Çin’den yaptığı ithalatın neredeyse tamamını oluşturmaktadır. Almanya ve Belçika’dan yapılan ithalat miktarları dışında diğer ülkelerden yapılan ithalat miktarlarında artış gözlenirken, en yüksek oranda artış %167,7 ile İran’dan yapılan ithalatta olmuştur. Türkiye’nin tabloda verilen ülkelerden yaptığı ithalatta Kayseri’nin payının en yüksek olduğu ülke %2 ile İran’dır.

Tablo 78: Kayseri İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İthalatında İlin Payı (2021)
Rusya	218.703.531	262.228.198	19,9	28.959.361.179	%0,9
Çin	199.322.165	344.994.827	71,3	32.239.350.472	%1,1
Almanya	74.449.973	74.352.091	-0,1	21.726.141.892	%0,3
Güney Kore	70.055.496	104.228.765	48,8	7.597.083.628	%1,4
ABD	61.215.876	55.088.588	-10	13.147.608.572	%0,4
İtalya	59.939.268	60.403.836	0,8	11.561.839.944	%0,5
Polonya	40.443.194	50.157.707	24	3.635.826.053	%1,4
Belçika	34.659.852	19.662.523	-43,3	5.628.382.244	%0,3
İspanya	27.173.985	43.317.545	59,4	6.311.610.815	%0,7
İran	21.192.773	56.723.820	167,7	2.823.680.432	%2
TOPLAM	807.156.113	1.071.157.900	32,7	133.630.885.231	%0,8

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (01.08.2022)

Tablo 79’da Sivas ilinin en çok ithalat yaptığı 10 ülke sıralanmıştır. 2020 ve 2021 yılında ilin en çok ithalat yaptığı ülkeler Çin, Almanya ve İran olmuştur. Çin’den yapılan ithalat ciddi bir artış gerçekleşerek ithalat miktarı %98,5 oranında artmıştır. Aynı şekilde Almanya ve İran’dan yapılan ithalat miktarlarında da artışlar söz konusudur. Tablodaki ülkelerden Güney Kore’den yapılan ithalat tutarı göze çarpmaktadır; 2020 yılında ülkeden yapılan ithalat 521 bin dolarken, 2021 yılında %712,8 oranına bir artış meydana gelmiş ithalat miktarı 4,2 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye’nin tablodaki ülkelerden yaptığı ithalat miktarı içinde Sivas ilinin payı ise oldukça düşüktür (Tablo 79).

Tablo 79: Sivas İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İthalatında İlin Payı (2021)
Çin	8.404.210	16.683.012	98,5	32.239.350.472	%0,05
Almanya	6.061.296	8.276.413	36,5	21.726.141.892	%0,04
İran	5.646.319	9.702.722	71,8	2.823.680.432	%0,3
Rusya	2.817.815	1.357.413	-51,8	28.959.361.179	%0,005
Azerbaycan	1.201.642	--	--	751.290.077	--
İsveç	1.152.020	841.613	-26,9	1.984.442.760	%0,04
Slovakya	777.532	361.174	-53,5	1.057.524.307	%0,03
Birleşik Krallık	660.661	564.639	-14,5	5.558.189.996	%0,01
Güney Kore	521.935	4.242.466	712,8	7.597.083.628	%0,06
Çekya	333.953	377.121	12,9	2.713.596.785	%0,01
TOPLAM	27.577.383	42.406.573	53,8	105.410.661.528	%0,04

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (01.08.2022)

Tablo 80’de Yozgat ilinin en çok ithalat yaptığı ülkeler verilmiştir. 2021 yılında ilin en çok ithalat yaptığı ülke 10 milyon dolarla Almanya olurken, Almanya’dan yapılan ithalat miktarı %85 oranında azalarak 1,5 milyon dolara gerilemiştir. 2020 yılında Almanya’dan sonra ilin en çok ithalat yaptığı ülkeler Hollanda ve İtalya olmuştur. İlin 2020 yılında en çok ithalat yaptığı 2. ülke olan Hollanda ithalatında da %79,6’lık bir düşüş gerçekleşmiştir. İtalya’dan yapılan ithalat miktarı ise 2 milyon dolardan 3.4 milyon dolara yükselerek %67,3 oranında artmıştır. Son olarak tabloda dikkat çeken bir diğer ülke de Danimarka’dır. 2020 yılında ülkeden 1.647 dolar ithalat yapılırken 2021 yılında bu rakam ciddi oranda yükselerek 3 milyon dolara ulaşmış ve Danimarka ilin 2021 yılında en çok ithalat yaptığı 2. Ülke olmuştur. Tablo’ya göre Yozgat’ın Türkiye ithalatı içindeki payının fazla olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 80: Yozgat İlinin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2020-2021, \$)

Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)	Türkiye (2021)	Türkiye İthalatında İlin Payı (2021)
Almanya	10.032.409	1.504.482	-85	21.726.141.892	%0,007
Hollanda	3.684.572	750.547	-79,6	4.508.586.991	%0,01
İtalya	2.048.446	3.426.195	67,3	11.561.839.944	%0,03
Çin	893.764	379.766	-57,5	32.239.350.472	%0,001
ABD	552.777	701.344	26,9	13.147.608.572	%0,005
Bulgaristan	417.593	49.213	-88,2	2.545.471.949	%0,002
Fransa	270.696	92.239	-65,9	7.931.536.075	%0,001
Macaristan	245.200	366.311	49,4	1.645.220.979	%0,02
Polonya	96.121	648.157	574,3	3.635.826.053	%0,01
Danimarka	1.647	3.055.072	185.393,1	1.086.773.695	%0,2
TOPLAM	18.243.223	10.973.326	-39,8	100.028.356.622	%0,01

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (01.08.2022)

3.3. TR 72 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi

TR 72 bölgesinin ve bölge illerinin ihracatın ithalatı karşılama oranı ve dış ticaret dengesi Tablo 81’de verilmiştir. TR 72 bölgesinin ihracatının ithalatını karşılama oranları 2017-2021 yılları arasında hep pozitiftir (100’ün üzerindedir) ve buna göre bölge ele alınan yıllar itibariyle sürekli dış ticaret fazlası vermektedir. Bölgenin ihracatının ithalatını karşılama oranları Türkiye ile kıyaslandığında

ortalama %185 olan TR 72 bölgesi %78 olan Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Bölge illerinden ihracatın ithalatı karşılama oranı en düşük olan il ortalama 2016 yılında %42 ile Yozgat olurken, Sivas 2019 yılında %246 ile en yüksek karşılama oranına ulaşmıştır. Yozgat 2020 yılı hariç incelenen yıllarda sürekli dış ticaret açığı verirken, Sivas ve Kayseri hep dış ticaret fazlası vermiştir.

Tablo 81: TR 72 Bölgesinde İhracatın İthalatı Karşılama Oranı ve Dış Ticaret Dengesi

	2017		2018		2019		2020		2021	
	O	D	O	D	O	D	O	D	O	D
Türkiye	68	-	76	-	85	-	77	-	82	-
Kayseri	105	+	176	+	234	+	213	+	207	+
Sivas	185	+	188	+	201	+	246	+	160	+
Yozgat	42	-	43	-	53	-	72	-	158	+
TR 72	106	+	174	+	228	+	212	+	205	+

Kaynak: TÜİK ve Ticaret Bakanlığı verileri kullanılarak tarafımca hesaplanmıştır.

(O: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı, D: Dış Ticaret Dengesi)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TR 71 VE TR 72 BÖLGELERİNİN DIŞ TİCARETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI GÖRÜNÜMÜ

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde öncelikle TR 71 ve TR 72 bölgelerinin ihracat rakamları, ihracatında öne çıkan ürünler ve ihracatın sektörel bileşimi ile en çok ihracat yaptığı ülkeler karşılaştırılacaktır. Ardından ele alınan bölgelerin ihracat göstergelerinde olduğu gibi ithalat göstergelerinde de ayrıntılı karşılaştırması yapılacaktır. En son olarak da bölgelerin dış ticaret dengelerinin ve ihracatın ithalatı karşılama oranlarının karşılaştırılması yapıldıktan sonra bölüm sonlandırılacaktır.

4.1. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Karşılaştırılması

Bölgelerin ihracatla ilgili tüm göstergeleri bu başlık altında karşılaştırılacaktır.

4.1.1. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İhracat Rakamlarının Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin 2017-2021 yılları arası ihracat rakamları Tablo 88’de karşılaştırılmıştır. Tabloya göre TR 71 bölgesi ihracatı 2020 yılına kadar sürekli artış gösterirken, 2020 yılında %8,9 oranında azalarak 483,5 milyon dolardan 440 milyon dolara gerilemiş, 2021 yılında tekrardan yükselmiştir. TR 72 bölgesinin ihracat rakamları ise sürekli artış eğiliminde olmakla birlikte TR 72 bölgesi 2021 yılı ihracat rakamı TR 71 bölgesi 2021 yılı ihracat rakamının yaklaşık 5,6 katıdır.

TR 71 bölgesi 2021 yılı toplam ihracatının %47,1’i Kırşehir, %26’sı Aksaray, %13’ü Nevşehir, %11,6’sı Niğde ve %2,2’si Kırıkkale iline aitken, TR 72 bölgesi 2021 yılı ihracatının ise %97,1’ini Kayseri, %2,3’ünü Sivas ve %0,6’sını Yozgat ili karşılamaktadır. Görüldüğü üzere TR 71 bölgesi ihracatının neredeyse yarısını Kırşehir’e, TR 72 bölgesi ihracatının da neredeyse tamamının Kayseri’ye ait olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgelerin ihracat rakamlarına en az katkısı olan iller ise TR 71 bölgesi için Kırıkkale olurken, TR 72 bölgesi içinde Yozgat ili gerilerde kalmaktadır. İl bazında ihracat rakamlarına bakıldığında ise TR 71

bölgesinden Aksaray ili ihracatının daha istikrarlı bir seyir izlediği görülürken, TR 72 bölgesinden ise Kayseri, tüm iller içinde ihracat miktarında hiç düşüş olmayan il olmuştur.

Tablo 82: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İhracat Rakamlarının Karşılaştırılması
(2017-2021, 1000\$)

İl	2017	2018	2019	2020	2021
Aksaray	99.344	113.748	119.912	112.029	171.782
Kırıkkale	10.472	11.124	12.731	11.037	14.460
Kırşehir	189.169	225.213	222.932	203.441	311.203
Nevşehir	61.227	54.539	69.545	51.185	85.968
Niğde	61.202	59.106	58.414	62.899	76.866
TR 71	421.414	463.730	483.534	440.491	660.280

Kayseri	1.876.654	2.362.967	2.496.210	2.625.611	3.608.624
Sivas	93.109	96.098	92.752	92.246	86.481
Yozgat	11.952	9.522	13.499	15.284	22.667
TR 72	1.981.716	2.468.587	2.602.461	2.733.141	3.717.772

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (09.06.2022).

4.1.2. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması

Tablo 83'te TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ihracat yaptığı ilk 5 ürün karşılaştırılmıştır. Tabloya göre TR 71 bölgesinde kauçuk ve plastik ürünleri, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri, gıda ve ana metal sanayi ürünleri başlıca ihraç kalemleri iken; TR 72 bölgesinde ise mobilya imalatı, elektrikli teçhizat, fabrikasyon metal ürünleri, tekstil ve ana metal sanayi ürünleri bölgenin en çok ihracat yaptığı ilk 5 üründür. Tabloya bakıldığında her iki bölgenin de ihracatını yaptığı ürünler arasında ilk 5'e giren fabrikasyon metal ve ana metal sanayi ürünleridir. (2. bölümde bölgelerin en çok ihraç ettiği ilk 10 ürün sıralanmıştır ve o sıralamalarda ortak olan daha çok ihraç ürünü mevcuttur.)

2021 yılında 660,2 milyon dolar olan TR 71 bölgesi toplam ihracatının %44,5'ini 293.5 milyon dolarla kauçuk ve plastik ürünleri oluştururken; 2021 yılında 3.7 milyar dolar olan TR 72 bölgesi toplam ihracatının ise %23,7'sini mobilya, %21,7'sini ise elektrikli teçhizat ihracatı oluşturmaktadır. TR 71 bölgesi için kauçuk ve plastik ürünlerinin ihracatında Kırşehir ili önemli rol oynarken, TR 72 bölgesinde ise Kayseri ili mobilya ihracatının neredeyse tamamını gerçekleştirmektedir.

Tablo 83: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)

TR 71 BÖLGESİ	ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim(%)
	22	Kauçuk ve plastik ürünleri	185.096.176	293.596.929	58,62
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	75.424.240	123.334.687	63,52
	10	Gıda ürünleri	14.122.152	20.374.763	44,28
	25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	37.710.455	54.947.399	45,71
	20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	32.414.335	33.660.408	3,84

TR 72 BÖLGESİ	ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)
	31	Mobilya imalatı	727.203.989	880.134.848	21
	27	Elektrikli teçhizat	631.265.322	805.872.319	27,7
	25	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	337.252.811	484.233.959	43,6
	13	Tekstil ürünleri	287.547.440	403.631.354	40,4
	24	Ana metal sanayi	179.691.553	398.712.459	121,9

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ihraç ettiği ürünler Tablo 84’te karşılaştırılmıştır. Tablo 84’te ise bölgelerin en çok ihraç ettiği 10 ürün verilerek bölge illerinin söz konusu ürünlerin 2020 ve 2021 yıllarındaki ihracatının sırası ve bu sıranın nasıl değiştiği ele alınarak karşılaştırılmıştır.

TR 71 bölgesi ihracatında ilk sırada yer alan kauçuk ve plastik ürün ihracatı Kırşehir için her 2 yılda da 1. sırada yer alırken, TR 72 bölgesi için mobilya ihracatı Kayseri ilinin ihracatında ilk sıradadır. Diğer illerin en çok ihraç ettiği ürünler farklı olmasına rağmen söz konusu bu iki ürünün ihracatı oldukça yüksek rakaseyrettiği olduğu için bölgelerin de en çok ihraç ettiği iki ürün olmuştur. TR 72 bölgesi ihracatının büyük kısmını oluşturan mobilya ihracatı TR 71 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ürünler arasında yer almamakta, benzer şekilde kauçuk ve plastik ürünleri ihracatı da TR 72 bölgesi ihracatında oldukça gerilerde (8. sıra) yer almaktadır. TR 71 bölgesinin en çok ihraç ettiği 2. ürün olan başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ürünleri ihracatı 2021 yılında Aksaray ve Kırıkkale ihracatında 1. sırada yer alırken, Sivas ihracatında 1, Yozgat ihracatında 2., Kayseri ihracatında ise 7., dolayısıyla TR 72 bölgesi ihracatında da 7. sıradadır.

TR 71 bölgesi illerinden Nevşehir ve Niğde ele alınan ürünlerin ihracat sıralamasında en az değişkenlik gösteren iller olurken, TR 72 bölgesi illerinden

Kayseri’de ise ürünlerin sıralamasında neredeyse hiç değişiklik olmamıştır. TR 72 bölgesinin en çok ihraç ettiği 10 ürünün 3’ü Sivas’ın en çok ihraç ettiği ürünler arasında yer almazken, bu durum Yozgat için tam tersidir. Yani TR 72 bölgesinin en çok ihraç ettiği 10 ürünün sadece 3 tanesi Yozgat’ın da en çok ihraç ettiği üründür. TR 71 bölgesinde ise rakamlar daha farklıdır. TR 71 bölgesinin en çok ihraç ettiği 10 üründen Aksaray 2, Kırıkkale 1, Kırşehir 3, Nevşehir 2 ve Niğde 3 tanesi illerin en çok ihraç ettiği ürünler arasında yer almamaktadır.

Burandan bölgelerin en çok ihraç ettiği ürünlerle bölge illerinin en çok ihraç ettiği ürünler arasında ne kadar benzerlik varsa söz konusu il bölge ihracatını belirlemede o kadar etkilidir sonucunu çıkarmak mümkündür.

Tablo 84: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İhracat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021)

TR 71 BÖLGESİNİN EN ÇOK İHRAÇ ETTİĞİ ÜRÜNLER	ISIC ADI	SIRALAMA									
		AKSARAY		KIRIKKALE		KIRŞEHİR		NEVŞEHİR		NİĞDE	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
	Kauçuk ve plastik ürünleri	4	4	-	-	1	1	6	9	10	4
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	1	1	1	1	5	4	2	2	6	7
	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	2	3	2	2	2	2	7	5	-	-
	Gıda ürünleri	6	2	3	4	3	3	3	3	2	2
	Ana metal sanayi	-	-	10	7	-	-	1	1	-	-
	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	3	6	4	5	8	9	-	-	1	1
	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork	10	8	5	8	6	6	-	-	3	3
	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	5	10	9	10	4	5	5	6	4	5
	Tekstil ürünleri	9	7	6	3	-	-	10	10	9	10
	Giyim eşyaları	-	-	8	9	-	-	4	4	-	-

TR 72 BÖLGESİNİN EN ÇOK İHRAÇ ETTİĞİ ÜRÜNLER	ISIC ADI	SIRALAMA					
		KAYSERİ		SİVAS		YOZGAT	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
	Mobilya imalatı	1	1	7	7	10	8
	Elektrikli teçhizat	2	2	-	-	-	-
	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	3	3	8	8	-	-
	Tekstil ürünleri	4	4	-	-	9	9
	Ana metal sanayi	5	5	-	-	-	-
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	6	7	1	1	2	2
	Metal ve cevheri madenciliği	7	6	9	10	-	-
	Kauçuk ve plastik ürünleri	8	8	10	9	-	-
	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	9	10	2	3	-	-
	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	10	9	5	3	-	-

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

4.1.3. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgeleri ihracatının sektörel bileşimleri Tablo 85'te karşılaştırılmıştır. Tabloya göre imalat sanayi sektörü her iki bölge içinde kilit rol oynamaktadır. 2021 yılında TR 71 bölgesi toplam ihracatının %97,7'sini, TR 72 bölgesi toplam ihracatının ise %95,3'ünü imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere her iki bölgenin de toplam ihracatının neredeyse tamamı imalat sanayi sektörü üzerinden yapılmaktadır. İmalat sanayi sektörü dışındaki diğer sektörlerden yapılan ihracat rakamları bölgelerin toplam ihracat rakamlarının yalnızca %4,5-5'lik kısmına tekabül etmektedir.

TR 71 bölgesi imalat sanayi sektöründen yapılan ihracat rakamları 2020 yılında düşüşe geçmiş, lakin TR 72 bölgesinde incelenen yıllar arasında sürekli artış gözlenmektedir. Ayrıca TR 72 bölgesinin 2021 yılında imalat sanayi sektöründen yaptığı ihracat miktarı (3,4 milyar \$) TR 71 bölgesinden (44,7 milyon \$) 5,4 kat daha fazla olduğu tabloda da açıkça görülmektedir. Son olarak TR 72 bölgesinin ihracat yaptığı kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektöründen TR 71 bölgesi hiç ihracat yapmamaktadır.

Bölgenin imalat sanayi üretiminde gıda ürünleri işleme sanayi önemli yere sahiptir. Alt sektör olan gıda sektörü büyüklük açısından işyeri sayısına göre ilk sırada yer almaktadır. Bölge gıda sektörü ülkede yer alan işyerlerinin %5,4'ünü, istihdamın %3,3'ünü ve cironun %2'sini oluşturmaktadır (ORAN, TR 72 Bölgesi Stratejik Sektörler Analizi 2014-2023: 17).

Ayrıca ilin imalat sanayisinin gelişmesindeki en önemli faktör yapılan kamu yatırımlarıdır (ORAN, Kayseri Yatırım Rehberi 2017: 27).

Sanayi ve ticarete bölgenin en gelişmiş ili Kayseri'dir. Sivas'ta daha çok enerji, madencilik ve tarım sektörleri hakimken, sanayi sektörü gelişme aşamasındadır (Doğan 2015: 125).

Bölge illerinden Yozgat ekonomisinde tarım ve hayvancılık ön plandadır. İlde sanayi yeterince gelişmemiştir. Bunun sebepleri arasında ilin coğrafi konumu, yetersiz sermaye birikimi, ticaret alanlarına uzaklık, devlet teşvik ve yatırımlarından

fazla yararlanamamak sayılabilir (ORAN, Yozgat İli İmalat Sanayi Raporu 2013: 13).

Tablo 85: TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İhracatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması (2019-2021, \$)

TR 71 BÖLGESİ	Sektör	2019	2020	2021
	İmalat Sanayi	465.822.981	422.950.677	644.772.469
	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	12.690.175	13.477.565	10.753.450
	Madencilik ve Taşocakçılığı	4.157.317	4.054.248	4.574.027
	Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	36.752	3.350	173.939
	Bilgi ve İletişim	7.990	5.627	5.407

TR 72 BÖLGESİ	Sektör	2019	2020	2021
	İmalat Sanayi	2.485.312.578	2.622.056.283	3.541.379.660
	Madencilik ve Taşocakçılığı	77.688.086	83.636.173	137.244.584
	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	33.650.980	21.350.040	29.655.637
	Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.623.354	5.917.592	8.785.388
	Bilgi ve İletişim	180.386	156.623	202.594
	Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	5.584	24.054	503.051

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (10.06.2022).

4.1.4. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ihracat yaptığı ülkeler Tablo 86’da karşılaştırılmıştır. Tabloya göre TR 71 bölgesinde öne çıkan ülkeler ABD, Almanya, Mısır, Irak ve Hollanda olurken; TR 72 bölgesinde ise sıralama ABD, Irak, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık şeklindedir. ABD, Almanya ve Irak her iki bölgenin de en çok ihracat yaptığı ortak ülkelerdir. 2021 yılında TR 71 bölgesi 660,2 milyon dolarlık toplam ihracatının %8’i ABD’ye, %5,7’si Almanya’ya ve %2,9’u Irak’a aitken TR 72 bölgesinin 3,4 milyar dolarlık toplam ihracatının ise 314 milyon dolarlık kısmını (%8,7) ABD, %7,9’unu Irak ve %8’ini ise Almanya oluşturmaktadır.

Her iki bölgenin de tabloda verilen ülkelere yaptığı ihracat miktarlarının hepsinde artış söz konusudur. TR 71 bölgesinde en yüksek oranda artış %72,4 ile ABD’ye yapılan ihracat miktarında olurken, TR 72 bölgesinde ise İtalya’ya yapılan ihracat miktarı en yüksektir (%40,6). Verilen ülkelere yapılan ihracat miktarının büyük çoğunluğunu TR 71 bölgesi için kauçuk ve plastik ürünleri oluştururken, TR

72 bölgesi için ise mobilya ihracatı bu ülkelere yapılan ihracatta önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 86: İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)

TR 71 BÖLGESİ	Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)
	ABD	30.427.165	53.011.149	72,4
	Almanya	27.007.264	37.889.593	40,3
	Mısır	19.750.483	29.745.386	50,6
	Irak	19.470.149	21.259.686	9,2
	Hollanda	18.353.776	27.005.478	47,1

TR 72 BÖLGESİ	Ülke	İhracat (2020)	İhracat (2021)	Değişim (%)
	ABD	266.896.080	314.093.244	17,7
	Irak	264.195.318	293.367.137	11
	Almanya	218.014.008	296.021.672	35,8
	İtalya	134.072.005	188.494.492	40,6
	Birleşik Krallık	121.743.260	155.253.859	27,5

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022)

Tablo 86’da TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ihracat yaptığı 5 ülke karşılaştırılmıştı. Tablo 87’de ise her iki bölgenin tek tek iller bazında 2021 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler karşılaştırılmıştır.

Tablo’ya göre Irak, İtalya, Almanya ve Fas TR 71 bölgesi illerinin hepsinin de ortak ihracat yaptığı ülkeler olurken, TR 72 bölgesi illerinde ise ABD, Irak, Almanya ve İsrail genel olarak 3 ilinde ortak ihracat yaptığı ülkelerdir. 2021 yılında TR 71 bölgesi illerinin en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla Kazakistan, Türkmenistan, Mısır, Gürcistan ve ABD olurken, TR 72 bölgesi illerinde ise sıralama ABD, Çin ve Birleşik Krallık şeklindedir. Sadece Niğde ve Kayseri’nin 2021 yılında en çok ihracat yaptığı ülke aynıdır (ABD). TR 71 bölgesinin en çok ihracat yaptığı 3 ülke Kırşehir’in en çok ihracat yaptığı ilk 3 ülke ile (Mısır, Almanya, ABD) aynı olurken, TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı 5 ülke ise (Irak, ABD, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık) Kayseri’nin en çok ihracat yaptığı ilk 5 ülke ile aynıdır. Dolayısıyla TR 71 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkelerde Kırşehir ili belirleyici iken, TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeleri Kayseri ili belirlemektedir.

Tablo 87: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2021)

TR 71 BÖLGESİ İLLERİ	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde
	Kazakistan	Türkmenistan	Mısır	Gürcistan	ABD
	Bulgaristan	Brezilya	Almanya	İsrail	Rusya
	Irak	İran	ABD	Irak	Almanya
	Ukrayna	Irak	İtalya	Hollanda	Cezayir
	Hindistan	Polonya	Hollanda	Almanya	İran
	İtalya	İtalya	Romanya	Brezilya	Suudi Arabistan
	Azerbaycan	Özbekistan	Fas	Birleşik Krallık	Irak
	Rusya	Ukrayna	Irak	Azerbaycan	Fas
	Fas	Almanya	Afganistan	ABD	Çin

TR 72 BÖLGESİ İLLERİ	Kayseri	Sivas	Yozgat
	ABD	Çin	Birleşik Krallık
	Irak	ABD	Irak
	Almanya	Almanya	Hollanda
	İtalya	Suriye	Almanya
	Birleşik Krallık	İsrail	Fransa
	Kayseri Serbest B.	İsveç	Polonya
	Fransa	Hindistan	Gürcistan
	İsrail	Romanya	Azerbaycan
	Belçika	Suudi Arabistan	İsveç

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (16.06.2022)

4.2. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Karşılaştırılması

Bölgelerin ithalatla ilgili karşılaştırma analizleri bu başlık altında anlatılacaktır.

4.2.1. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İthalat Rakamlarının Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin 2017-2021 yıllarını kapsayan ithalat rakamları Tablo 88’de karşılaştırılmıştır. Tabloya göre TR 71 bölgesi ithalatı 2019 ve 2020 yıllarında düşüş göstermiş, 2021 yılında ise %35,4 oranında artarak 524 milyon dolara ulaşmıştır. TR 72 bölgesinin ithalat rakamları ise 2020 yılına kadar düşüş göstermiş, 2021 yılında %40,4 oranında artmıştır. TR 71 bölgesi 2021 yılı toplam ithalatının %68,3’ü Kırşehir iline aitken, TR 72 bölgesi ithalatının ise %96,2’si Kayseri’ye aittir. Buna göre TR 71 bölgesi ihracatının yarısından fazlasını Kırşehir, TR 72 bölgesi ithalatının da neredeyse tamamını Kayseri’nin yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgelerin ithalat rakamlarına en az katkısı olan iller ise TR 71 bölgesi için Kırıkkale olurken, TR 72 bölgesi içinde Yozgat ili sıralamada gerilerde

kalmaktadır. TR 71 bölgesi toplam ithalatının sadece %3,7'sini Kırıkkale, TR 72 bölgesi toplam ithalatının ise %0,8'ini Yozgat ili oluşturmaktadır. Aynı zamanda TR 72 bölgesinin 2021 yılında yaptığı 1.8 milyar dolarlık ithalat TR 71 bölgesi toplam ithalatının 3,4 katı daha fazladır. TR 72 bölgesi ihracatta olduğu gibi ithalatta da TR 71 bölgesinden açık ara önde bulunmaktadır.

Tablo 88: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin İthalat Rakamlarının Karşılaştırılması
(2017-2021, 1000\$)

İl	2017	2018	2019	2020	2021
Aksaray	49.271	73.734	36.420	39.703	59.009
Kırıkkale	5.958	11.924	20.824	11.072	19.165
Kırşehir	279.245	326.462	281.822	252.088	358.109
Nevşehir	33.762	47.942	40.664	23.325	28.394
Niğde	28.425	36.839	45.578	60.877	59.375
Aksaray	49.271	73.734	36.420	39.703	59.009
TR 71	396.662	496.902	425.308	387.064	524.053

Kayseri	1.784.386	1.340.390	1.066.746	1.229.581	1.740.195
Sivas	50.254	50.958	45.962	37.476	53.848
Yozgat	28.453	21.884	25.331	20.980	14.317
TR 72	1.863.092	1.413.232	1.137.769	1.288.037	1.808.360

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022)

4.2.2. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ithalat yaptığı 5 ürün Tablo 89'da karşılaştırılmıştır. Tablo'ya göre bölgelerin en çok ithal ettiği 5 üründen 4'ü ortaktır. Bitkisel ve hayvansal ürünler, kimyasallar ve kimyasal ürünler, ana metal sanayi ve başka yerde sınıflandırılmamış ürünlerin ithalatı her iki bölgede de ortak iken, farklı olan ürünler TR 71 bölgesi için tekstil ürünleri olmuş, TR 72 bölgesinde ise elektrikli teçhizat ürünlerinin TR 71 bölgesinde ise atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı faaliyetleri ithalatıdır. TR 71 bölgesinin her iki yılda da en çok ithalat yaptığı bitkisel ve hayvansal üretim ithalatı 524 milyon dolarlık TR 71 bölgesi toplam ithalatının %32,2'sini oluştururken; kimyasallar ve kimyasal ürünler ithalatı ise %32,1'lik kısmını oluşturmaktadır. TR 72 bölgesinin en çok ithal ettiği ürün olan ana metal sanayi ürünleri ithalatı ise bölgenin 2021 yılı toplam ithalatının %34,4'ünü, kimyasallar ve kimyasal ürünler ithalatı ise %24,9'unu oluşturmaktadır.

Her iki bölgenin de en çok ithal ettiği 5 ürünün ithalatında artış yaşanmıştır. TR 71 bölgesi için en yüksek oranda artış %54,7 ile kimyasallar ve kimyasal ürünler ithalatında olurken, TR 72 bölgesinde de yine kimyasallar ve kimyasal ürünler ithalatında %53,7 oranında artış yaşanmıştır. TR 71 bölgesi için bitkisel ve hayvansal ürün ithalatında Kırşehir ili belirleyiciyken, TR 72 bölgesinde ise ana metal sanayi ürünleri ithalatının neredeyse tamamı Kayseri ili tarafından yapılmaktadır.

Tablo 89: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)

	ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)
TR 71 BÖLGESİ	01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	135.010.471	168.617.520	24,9
	20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	108.840.191	168.378.982	54,7
	24	Ana metal sanayi	27.985.444	37.768.975	35
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	33.833.372	48.536.233	43,5
	38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	23.264.320	28.846.395	24

	ISIC No	ISIC Adı	2020	2021	Değişim (%)
TR 72 BÖLGESİ	24	Ana metal sanayi	437.780.318	622.052.150	42,1
	20	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	292.775.023	449.929.542	53,7
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	125.429.862	175.956.407	40,3
	01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	118.344.677	158.381.729	33,8
	27	Elektrikli teçhizat	70.756.375	99.526.199	40,7

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (17.06.2022)

Tablo 90’da TR 71 ve TR 72 bölgesi illerinin en çok ithal ettiği ürünler ve bunların sıralamaları karşılaştırılmıştır. Tabloya göre bitkisel ve hayvansal üretim ile ilgili yapılan ithalat TR 71 bölgesi illeri için ilk sıralarda yer alırken, TR 72 bölgesinde ise Kayseri ilinin ithal ettiği ana metal sanayi ürünleri (alüminyum, kurşun, çinko, kalay, bakır, hafif metaller, demir ve çelik dökümü vb. üretimi) ithalatı ilk sıradadır. Her iki bölgenin de en çok ithal ettiği 2. ürün olan kimyasal ve kimyasal ürünler TR 71 bölgesi illerinden sadece Kırşehir için de 2. sırada yer alırken, TR 72 bölgesi illerinden Kayseri için her iki yılda da 2., Sivas’da her iki yılda da 1., ve Yozgat’ın ise en çok ithal ettiği ürünler arasında yer almamaktadır.

Tabloda verilen ürünlerin sıralamasında TR 71 bölgesi için sırasıyla Aksaray, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir daha istikrarlı görünürken, TR 72 bölgesinde ise yine Kayseri’de söz konusu ürünlerin ithalat sıralamasında fazla değişiklik olmamıştır. Ancak ihracat için verilen tabloya kıyasla ithalat için verilen tablo biraz daha istikrarsız görünmektedir. TR 71 bölgesinin en çok ithal ettiği 10 üründen Aksaray 1, Kırıkkale 5, Kırşehir 2, Nevşehir 3 ve Niğde 1 tanesi illerin en çok ithal ettiği ürünler arasında yer almazken, TR 72 bölgesinin ise en çok ithal ettiği 10 ürünün 3’ü Sivas’ın, 5’ü ise Yozgat’ın en çok ithal ettiği ürünler arasında yer almamaktadır. Yozgat’ın ve TR 72 bölgesinin en çok ithal ettikleri ürünler en çok ihraç ettikleri ürünlere göre daha ortaktır.

Tablo 90: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İthalat Yaptığı Ürünlerin Karşılaştırılması (2020-2021)

TR 71 BÖLGESİNİN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER	ISIC ADI	AKSARAY		KIRIKKALE		KIRŞEHİR		NEVŞEHİR		NİĞDE	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	6	5	2	2	1	1	1	3	2	2
	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	4	3	-	-	2	2	6	10	4	5
	Ana metal sanayi	1	1	-	-	6	6	3	1	6	6
	Tekstil ürünleri	8	7	1	6	3	3	5	4	7	8
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	2	2	3	1	4	4	2	2	5	3
	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	5	4	-	-	10	9	9	5	1	1
	Gıda ürünleri	-	-	8	7	-	-	-	-	3	4
	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	9	8	9	9	5	5	-	-	-	-
TR 72 BÖLGESİNİN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER	Kauçuk ve plastik ürünleri	10	10	-	-	7	7	8	8	8	7
	Elektrikli teçhizat	3	6	-	-	-	-	-	-	10	10

TR 72 BÖLGESİNİN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER	ISIC ADI	KAYSERİ		SİVAS		YOZGAT	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
	Ana metal sanayi	1	1	6	3	-	-
	Kimyasallar ve kimyasal ürünler	2	2	1	1	-	-
	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	4	4	4	6	1	1
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	3	3	3	2	2	2
	Elektrikli teçhizat	5	5	-	-	-	-
	Tekstil ürünleri	6	6	10	10	5	7
	Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri	10	9	2	3	-	-
	Kağıt ve kağıt ürünleri	8	10	-	-	-	-
TR 72 BÖLGESİNİN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER	Kauçuk ve plastik ürünleri	9	8	-	-	4	5
	Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	7	7	5	7	6	8

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022)

4.2.3. TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması

Tablo 91’de TR 71 ve TR 72 bölgelerinin ithalatının sektörel bileşimleri karşılaştırılmıştır. İhracatta olduğu gibi ithalat da her iki bölge için imalat sanayi sektörü kilit rol oynamaktadır. 2021 yılında TR 71 bölgesi toplam ithalatının %62,3’ünü imalat sanayi, %32,2’sini tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü oluştururken; TR 72 bölgesi ithalatının ise %89,7’si imalat sanayi sektöründen yapılmaktadır. Diğer sektörlerden yapılan ithalat rakamlarının toplam ithalat içindeki payı iki bölge içinde oldukça düşük orandadır. Bölgelerin 2021 yılında toplam ihracatının içinde imalat sektörünün payı, 2021 yılı toplam ithalatının içinde imalat sanayi sektöründen payından daha yüksektir.

Her iki bölgenin de imalat sanayi sektöründen yaptığı ithalat miktarının son 3 yıllık seyri incelendiğinde, 2019-2020 yıllar aralığında sürekli bir artış söz konusudur. 2021 yılında TR 71 bölgesinin imalat sanayi sektöründen yaptığı ithalat miktarı %42,9, TR 72 bölgesinin imalat sanayi sektöründen yaptığı ithalat ise %44,2 oranında artış göstermiştir. TR 72 bölgesinin 2021 yılında imalat sanayi sektöründen yaptığı 1.8 milyar dolarlık ithalat miktarı 326.4 milyon dolarlık TR 71 bölgesi imalat sanayi sektörü ithalatından 5,09 kat daha fazladır (Tablo 91).

Tablo 91: TR 71 ve TR 72 Bölgeleri İthalatının Sektörel Bileşiminin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)

TR 71 BÖLGESİ	Sektör	2019	2020	2021
	İmalat Sanayi	213.079.957	228.359.432	326.428.394
	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	193.740.850	135.015.598	168.604.478
	Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	17.954.219	23.264.230	28.846.395
	Madencilik ve Taşocakçılığı	514.635	381.162	149.577
	Bilgi ve İletişim	18.515	43.154	6.533
TR 72 BÖLGESİ	Sektör	2019	2020	2021
	İmalat Sanayi	1.009.759.854	1.152.999.654	1.662.992.881
	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	113.423.317	118.349.342	158.394.923
	Madencilik ve Taşocakçılığı	8.345.713	7.499.357	9.588.937
	Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	6.078.515	9.025.897	11.153.341
	Bilgi ve İletişim	161.398	162.264	235.045

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (18.06.2022)

4.2.4. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması

TR 71 ve TR 72 bölgelerinin en çok ithalat yaptığı ülkeler Tablo 92’de karşılaştırılmıştır. Tayland, Çin, Güney Kore, Almanya ve Mısır TR 71 bölgesi için ithalatta önemli ülkeler olurken; TR 72 bölgesinin ise Rusya, Çin, Almanya, Güney Kore ve İtalya en çok ithalat yaptığı ülkelerdir. Güney Kore, Çin ve Almanya her iki bölgenin de en çok ithalat yaptığı 5 ülke arasında ortaktır. TR 72 bölgesi ithalatında Rusya ve Çin çok belirleyici iken, TR 71 bölgesinde ise en çok ithalat 2021 yılında Tayland ve Çin’den yapılmıştır. Oransal olarak açıklayacak olursak, TR 72 bölgesinin 2021 yılı ithalatının %14,6’sı Rusya’dan, %20’si Çin’den yapılırken; TR 71 bölgesinin ise toplam ithalatının %1,4’i Tayland’dan, %10,2’si Çin’den yapılmaktadır.

Her iki bölgenin de bu 5 ülkeden yaptığı ithalat 2021 yılında sadece Almanya’dan yapılan ithalat miktarı düşüş göstermiş, diğer ülkelerden yapılan ithalat miktarı artmıştır. TR 71 bölgesi için en yüksek oranda artış %58,5 ile Mısır’dan yapılan ithalatta gerçekleşirken, TR 72 bölgesinde ise Çin’den yapılan ithalat %73,5 oranında artarak 221,5 milyon dolardan 263,5 milyon dolara yükselmiştir. Ayrıca TR 72 bölgesinin 2021 yılında Çinde yaptığı toplam ithalat TR 71 bölgesinin 2021 yılında Çin’den yaptığı toplam ithalat miktarının 6,7 katı daha fazladır.

Tablo 92: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2020-2021, \$)

TR 71 BÖLGESİ	Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)
	Tayland	48.131.824	75.495.636	56,9
	Çin	36.891.143	53.687.582	45,5
	Güney Kore	32.466.996	36.908.281	13,7
	Almanya	31.173.978	23.428.523	-24,8
	Mısır	18.491.094	29.316.526	58,5
TR 72 BÖLGESİ	Ülke	İthalat (2020)	İthalat (2021)	Değişim (%)
	Rusya	221.521.346	263.551.496	19
	Çin	208.620.139	362.057.605	73,5
	Almanya	90.543.678	84.133.503	-7,1
	Güney Kore	70.577.431	108.471.231	53,7
	İtalya	62.592.128	64.290.311	2,7

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022)

TR 71 ve TR 72 bölgesi illerinin en çok ithalat yaptığı ülkeler Tablo 93’de karşılaştırılmıştır. Tabloya göre Çin, Almanya, İtalya 2021 yılında TR 71 bölgesi illerinin hepsinin de en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında yer alırken; Çin ve Almanya da Kayseri, Sivas ve Yozgat illerinden hepsinin de en çok ithalat yaptığı ülkeler arasındadır. Her iki bölgenin illeri de istisnasız Çin’den ithalat yapmaktadır. Hatta TR 71 bölgesi illerinden Aksaray hariç diğer tüm illerin 2021 yılında en çok ithalat yaptığı 3. ülke Çin olurken; Kayseri ithalatında ise Çin 2., Sivas’ta 1. ve Yozgat ithalatında ise 4. sıradadır. Her iki bölge illerinin ise ithalatında ilk sırada yer alan ülkeler TR 71 bölgesi için Almanya, Türkmenistan, Tayland, Hollanda ve İran olurken; TR 72 bölgesi illeri ithalatında ise Rusya, Çin ve Almanya ilk sıralarda yerlerini almışlardır. Son olarak TR 71 bölgesi ithalatında ilk sıralarda yer alan Tayland, Çin, Güney Kore, Almanya ve Mısır Kırşehir’in de en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında yer alırken; TR 72 bölgesi illerinden Kayseri’nin en çok ithalat yaptığı ilk 4 ülke (Rusya, Çin, Almanya, Güney Kore) TR 72 bölgesinin de en çok ithalat yaptığı ilk 4 ülke olarak tabloda görülmektedir. Buradan TR 71 bölgesinden Kırşehir’in, TR 72 bölgesinden de Kayseri’nin ihracatta olduğu gibi ithalat da bölge için belirleyici olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Tablo 93: TR 71 ve TR 72 Bölgesi İllerinin En Çok İthalat Yaptığı Ülkelerin Karşılaştırılması (2021)

TR 71 BÖLGESİ İLLERİ	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde
	Almanya	Türkmenistan	Tayland	Hollanda	İran
	Çin	İtalya	Güney Kore	Almanya	Azerbaycan
	İtalya	Çin	Çin	Çin	Çin
	Macaristan	Uruguay	Mısır	Irak	K.K.T.C.
	Fransa	Çekya	Vietnam	Brezilya	Hindistan
	Belçika	Macaristan	Almanya	İspanya	Malezya
	ABD	Fransa	Belçika	Birleşik Krallık	ABD
	Danimarka	İspanya	Çekya	Mısır	İtalya
	Slovenya	Cezayir	Macaristan	İtalya	Almanya

TR 72 BÖLGESİ İLLERİ	Kayseri	Sivas	Yozgat
	Rusya	Çin	Almanya
	Çin	Almanya	Hollanda
	Almanya	İran	İtalya
	Güney Kore	Rusya	Çin
	ABD	Azerbaycan	ABD
	İtalya	İsveç	Bulgaristan
	Polonya	Slovakya	Fransa
	Belçika	Birleşik Krallık	Macaristan
	İspanya	Güney Kore	Polonya

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, <https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase> (23.06.2022)

4.3. TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin Dış Ticaret Dengelerinin ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranlarının Karşılaştırılması

Dış ticaret göstergeleri ile ilgili karşılaştırma yapacağımız son başlık bölgelerin dış ticaret dengeleri ve ihracatın ithalatı karşılama oranlarıdır. 2017-2021 yılları arası incelendiğinde TR 71 bölgesinin sadece 2018 yılında dış ticaret açığı verdiği (dış ticaret dengesi 2018 yılında negatif) gözlemlenirken; TR 72 bölgesinin ise incelenen yıllar arasında sürekli dış ticaret fazlası verdiği (dış ticaret dengesi hep pozitif) göze çarpmaktadır. İller bazında incelendiğinde ise TR 71 bölgesi illerinden Aksaray, Nevşehir ve Niğde'nin dış ticaret dengesi sürekli pozitif seyrederken, Kırşehir ili incelenen yıllar arasında hep dış ticaret açığı vermiştir. TR 72 bölgesi illerinden ise Kayseri ve Sivas'ın dış ticaret dengesi hep pozitif seyretmiş ancak Yozgat ili sürekli dış ticaret açığı verirken, sadece 2021 yılında dış ticaret fazlası vermiştir (Tablo 94).

TR 71 bölgesinden Kırşehir, TR 72 bölgesinden ise Yozgat'ın incelenen yıllar arasında sürekli dış ticaret açığı verdiğinden yukarıda bahsetmiştik. Her iki ilin de ihracatın ithalatı karşılama oranları 100'den küçüktür. Ancak Yozgat ilinin karşılama oranları Kırşehir'den daha düşüktür. Örneğin Kırşehir'in 2020 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %81, Yozgat'ın ise %72'tir. Buna göre Kırşehir'in dış ticaret açığını kapatması Yozgat'a göre daha kolaydır yorumu yapılabilir.

Tablo 94: TR 71 ve TR 72 Bölgelerinin Dış Ticaret Dengelerinin ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranlarının Karşılaştırılması (2017-2021)

2021	2017		2018		2019		2020			
	O	D	O	D	O	D	O	D	O	D
Aksaray	202	+	154	+	329	+	282	+	291	+
Kırıkkale	176	+	93	-	61	-	100	+	75	-
Kırşehir	68	-	69	-	79	-	81	-	87	-
Nevşehir	181	+	114	+	171	+	219	+	303	+
Niğde	215	+	160	+	128	+	103	+	129	+
TR 71	107	+	93	-	114	+	114	+	126	+
Kayseri	105	+	176	+	234	+	213	+	207	+
Sivas	185	+	188	+	201	+	246	+	160	+
Yozgat	42	-	43	-	53	-	72	-	158	+
TR 72	106	+	174	+	228	+	212	+	205	+

Kaynak: TÜİK verilerine göre tarafıma hesaplanmıştır.

(O: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı, D: Dış Ticaret Dengesi)

SONUÇ

Çalışmanın 1. bölümünde TR 71 ve TR 72 bölgesinin makroekonomik göstergeleri incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2017)"na göre TR 71 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 3. derece gelişmiş bölge olarak yer alırken; bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ise 18'dir. Bölgenin en rekabetçi ili 2016-2017 yılında Kırşehir olurken; 2018-2019 yılında ise 35. sıra ile Nevşehir olmuştur. TR 72 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 2. derece gelişmiş bölge olarak yer alırken; bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ise 14'tür. Bölgenin en rekabetçi ili olan Kayseri 2018-2019 yılında Türkiye'nin en rekabetçi 18. ili, Sivas 39. Ve Yozgat 64. ili olmuştur.

Çalışmanın 2. ve 3. bölümünde TR 71 ve TR 72 bölgesinin ihracat ve ithalat göstergeleri ayrıntılı şekilde ele alınıp, 4. bölümde bulunan rakamlar karşılaştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre 2021 yılı TÜİK verilerine göre TR 71 bölgesi ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı %0.29, il bazında ise Türkiye ihracatı içinde en yüksek payı alan il %0,14 ile Kırşehir olmuştur. Ayrıca Kırşehir TR 71 bölgesinin 2021 yılı toplam ihracatının da %47,1'ini oluşturmaktadır. TR 72 bölgesinin 2021 yılı toplam ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı ise %1,65, il bazında da Kayseri %1,6 ile en yüksek orana ulaşan TR 72 bölgesi ilidir. Kayseri TR 72 bölgesi 2021 yılı toplam ihracatının neredeyse tamamını (%97,1) oluşturmaktadır.

TR 71 bölgesinin 2021 yılında en çok ihraç ettiği ürün kauçuk ve plastik ürünleri, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ve gıda ürünleri olmuştur. Bölgenin 2021 yılı toplam ihracatının %44,5'i bölgenin 1. ihraç ürünü olan kauçuk ve plastik ürünleri ihracatından sağlanmaktadır. Sektörel bazda ilk sırada olan sektör imalat sanayidir. 2021 yılında TR 71 bölgesi toplam ihracatının %97,7'sini oluşturmaktadır. TR 72 bölgesinin en çok ihraç ettiği ürünler ise mobilya imalatı, elektrikli teçhizat ve fabrikasyon metal ürünleridir. TR 72 bölgesi 2021 yılı toplam ihracatının %24,4'ü mobilya, %21,7'si elektrikli teçhizat ürünlerine aittir. İmalat sanayi sektörüne yapılan ihracat miktarı bölgenin toplam ihracatının neredeyse tamamını oluşturmaktadır.

TR 71 bölgesinin 2021 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla ABD, Almanya, Mısır, Irak ve Hollanda olurken, TR 72 bölgesinin en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla ABD, Irak, Almanya, İtalya ve İngiltere olmuştur.

2021 TÜİK verilerine göre TR 71 bölgesi ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payı oldukça düşüktür (%0,01). Bölge ithalatının %68,3'ünü Kırşehir ili oluşturmaktadır. TR 72 bölgesi ise Türkiye ithalatının %1,65'ini oluştururken, bu oranın %1,6'sı Kayseri'ye aittir.

TR 71 bölgesinin 2021 yılında en çok ithal ettiği ürünler bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri, kimyasallar ve kimyasal ürünler ve ana metal sanayi oluştururken, TR 72 bölgesinde ise başlıca ihraç ürünler ana metal sanayi, kimyasallar ve kimyasal ürünler ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizattır. TR 71 bölgesinin 2021 yılı toplam ithalatının %32,2'sini ana metal sanayi ürünleri ithalatı oluştururken, TR 72 bölgesi toplam ithalatının ise %34,4'ünü oluşturmaktadır. İki bölgenin de ithalatının önemli kısmını imalat sanayi sektörü oluşturmaktadır. 2021 yılında TR 71 bölgesi toplam ithalatının %68,3'ünü, TR 72 bölgesi toplam ithalatının ise %89,7'si imalat sanayi sektörüne yapılmaktadır.

TR 71 bölgesinin 2021 yılında en çok ithalat yaptığı ülkeler sırasıyla Tayland, Çin, Güney Kore, Almanya ve Mısır olurken, TR 72 bölgesinin en çok ithalat yaptığı ülkeler sırasıyla Rusya, Çin, Almanya, Güney Kore ve İtalya olmuştur.

2017-2021 yılları arasında TR 71 ve TR 72 bölgelerinin ve bölge illerinin ihracatın ithalatı karşılama oranı ve dış ticaret dengesi incelendiğinde TR 71 bölgesinin sadece 2018 yılında dış ticaret açığı verirken, TR 72 bölgesinin ise incelenen yıllar arasında sürekli dış ticaret fazlası vermiştir. İller bazında incelendiğinde ise TR 71 bölgesi illerinden Aksaray, Nevşehir ve Niğde'nin dış ticaret dengesi sürekli pozitif seyrederken, Kırşehir ili incelenen yıllar arasında hep dış ticaret açığı vermiştir. TR 72 bölgesi illerinden ise Kayseri ve Sivas'ın dış ticaret dengesi hep pozitif seyretmiş ancak Yozgat ili sürekli dış ticaret açığı verirken, sadece 2021 yılında dış ticaret fazlası vermiştir.

Sonuç olarak TR 71 bölgesinden Kırşehir ilinin, TR 72 bölgesinden de Kayseri'nin bölge dış ticaretinde lokomotif görevi üstlendiğini söylemek yanlış

olmayacaktır. Bölgelerin dış ticaret göstergelerinde bu iki il oldukça belirleyicidir. Özellikle Kayseri TR 72 bölgesi dış ticaretinin tamamına yön veriyor diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA), “Gayri Safi Katma Değer”
<https://bebka.org.tr/haber/bolgesel-gayri-safi-katma-deger-istatistikleri-yayimlandi-103> (Erişim Tarihi:19.11.2021).
- Çetinkaya Şahin ve Ateş Çiğdem (2018). “Orta Anadolu Kalkınma Ajansı ve Bölgesel Gelişmedeki Rolü”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Doğan, Adem (2015). “TR72 Bölgesi Dış Ticaretinin Temel Özellikleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 127-143.
- Efeoğlu, Rabia (2017). “Dış Ticaretin Bölgesel Kalkınma Üzerine Etkileri: Orta Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Araştırma”, *The International New Issues in Social Sciences*, 5(5), 343-360.
- İstanbul İhtisas Serbest Bölgesi (2022), <https://www.isbi.com.tr/SerbestBolge.aspx> (Erişim Tarihi: 29.07.2022).
- İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2020), <https://sehir.istanbul.edu.tr/tr/content/sehir-arastirma-notlari/4--iller-arasi-rekabet-endeksi:-2018-2019> (Erişim Tarihi: 13.11.2020).
- Kayseri İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması (2017), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokumanflipbook/kayseri-ili-uygun-yatirim-alanlari-arastirmasi/701> (Erişim Tarihi: 12.11.2020).
- Kayseri Mobilya Sektörü Stratejik Eylem Planı (2017-2023), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/kayseri-mobilya-sektoru-stratejik-eylem-planinin-hazirlanmasi/698> (Erişim Tarihi: 14.11.2020).
- Kayseri Sanayi Odası (2022), <https://www.kayso.org.tr/tr/75/Kayser-AS.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2022).

- Kayseri Yatırım Rehberi (2017), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/yatirim-destek> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- Kırıkkale Ekonomik Göstergeler (2014), Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokumanflipbook/2014-kirikkale-ekonomi-gostergeleri/687> (Erişim Tarihi: 18.11.2020).
- Kırşehir Kobilerinin İhracat Kapasitesi Araştırma Raporu (2014), Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/strateji-planlari-ve-raporlari/kirsehir-kobi-ihracat-kapasitesi-arastirma-raporu> (Erişim Tarihi: 18.11.2020).
- Özçağlar, Ali (2003). “Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları Ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(1), 3-18.
- Sivas Yatırım Rehberi (2017), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/yatirim-destek> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- T.C. Kayseri Valiliği (2022), <http://kayseri.gov.tr/serbest-bolge> (Erişim Tarihi: 29.07.2022)
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE-2017), 46-49.
- Taş, Barış (2006). “AB Uyum Sürecinde Türkiye İçin Yeni Bir Bölge Kavramı: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (191-193)
- TR 71 Bölgesi Bölge Planı (2014-2023) Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/bolge-planlari/2014-2023-b%C3%B6lge-planı> (Erişim Tarihi: 14.11.2021).
- TR 71 Bölgesi Faaliyet Raporu (2019), Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokumanflipbook/2019-yili-faaliyet-raporu/3990> (Erişim Tarihi: 14.11.2021).

- TR 71 Bölgesi Sanayi Sektörü Durum Analizi (2013), Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/sektor-raporlari/tr71-bolgesi-sanayi-sektoru-durum-analizi-raporu> (Erişim Tarihi: 14.11.2020).
- TR 71 Bölgesi Turizm Araştırma ve Analiz Raporu (2013), Ahiler Kalkınma Ajansı, <https://www.ahika.gov.tr/dokumanflipbook/bolge-plani-hazirliklari-turizm-sektor-raporu/677%20faaliyetraporu> (Erişim Tarihi: 10.11.2021).
- TR 72 Bölgesi Bölge Planı (2014-2023), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/planlama/2014-2023-bolge-plani> (Erişim Tarihi:11.11.2020).
- TR 72 Bölgesi Mevcut Durum Analizi (2014-2023), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/planlama/2014-2023-bolge-plani>(Erişim Tarihi:12.11.2020).
- TR 72 Bölgesi Savunma Sanayine Yönelik İmalat Sanayi Raporu (2013), <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlama> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).
- TR 72 Bölgesi Stratejik Plan (2020-2024), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/planlama/stratejik-plan> (12.11.2020).
- TR 72 Bölgesi Stratejik Sektörler Analizi (2014-2023), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlama> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- TR 72 Bölgesi Tanıtım Broşürü (2014), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/materiyaller/Editor/document/Kurumsal/Dokmerkezi/ORAN-brosur.pdf> (Erişim Tarihi: 05.08.2022).
- TR 72 Bölgesi Tarım Raporu (2013), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlama> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- TR 72 Bölgesinde Öne Çıkan Sektörler Raporu (2015), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlama> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).

TR 72 Yapı Sektörü Raporu (2013-2014), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı,
<https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlama>
(Erişim Tarihi: 11.11.2020).

TRC 2 Bölgesi İstihdam ve İşgücü Piyasası Raporu (2018), Karacadağ Kalkınma
Ajansı,
[https://www.karacadag.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.karacadag.org.tr_211_B
M7L61RA_istihdam_ve_ismucu_piyasasi_raporu.pdf](https://www.karacadag.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.karacadag.org.tr_211_BM7L61RA_istihdam_ve_ismucu_piyasasi_raporu.pdf) (Erişim Tarihi:
09.06.2022).

TÜİK, (2022). “Ulusal Hesaplar” [https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/
degiskenlerUzerindenSorgula.do](https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do) (Erişim Tarihi:08.06.2022).

TÜİK, (2022). “Dış Ticaret İstatistikleri” [https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/
degiskenlerUzerindenSorgula.do](https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do) (Erişim Tarihi:09.06.2022).

TÜİK, (2022). “Ekonomik Faaliyetlere Göre (ISIC, Rev. 4) İhracat ve İthalat (1000
\$): Genel Toplam” [https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777
F34D2R/db-d4ubb95ba7h7478?filters=18792%3D2016%2618792%3D2017
%2618792%3D2018%2618792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&toke
n=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec](https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-d4ubb95ba7h7478?filters=18792%3D2016%2618792%3D2017%2618792%3D2018%2618792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec) (Erişim Tarihi:09.06.2022).

TÜİK, (2022). “ISIC Rev. 4 (Digit 1) Sınıflamasına Göre İhracat ve İthalatın
Sektörel Bileşimi” [https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777
F34D2R/db-
efa77eaa6aa7c92?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&toke
n=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec](https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-efa77eaa6aa7c92?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec) (Erişim Tarihi:10.06.2022).

TÜİK, (2022). “ISIC, Rev. 4 (Digit 2) Kategorisine Göre İhraç ve İthal Ürünler
“[https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-d4ubb95ba
7h7478?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d797
27fff862a891ce574d27220bfebbf66fec](https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-d4ubb95ba7h7478?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec) (Erişim Tarihi:10.06.2022).

TÜİK, (2022). “İhracat ve İthalat Yapılan Ülkeler” [https://iz.tuik.gov.tr/#/
showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-2fo7b9a02eedcr4?filters=
18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce
574d27220bfebbf66fec](https://iz.tuik.gov.tr/#/showcase/SC-2851FY777F34D2R/db-2fo7b9a02eedcr4?filters=18792%3D2019%2618792%3D2020&mode=&token=8d79727fff862a891ce574d27220bfebbf66fec) (Erişim Tarihi:10.06.2022).

- TÜİK, (2022). “İşgücü İstatistikleri” <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do> (Erişim Tarihi:09.06.2022).
- TÜİK, (2022). Coğrafi İstatistik Portalı (CİP), “Enflasyon ve Fiyat” <https://cip.tuik.gov.tr/#> (Erişim Tarihi:09.06 2022).
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (2021). (TİM), “İhracat Rakamları” <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (Erişim Tarihi:17.01.2021).
- URAK (2018), İllerarası Rekabetçilik Endeksi, <https://urak.org/yayinlar/300-illerarasi-rekabetcilik-endeksi-2018.html> (Erişim Tarihi: 13.11.2020).
- Yerel Demokrasi (2021), <https://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri> (Erişim Tarihi: 09.01.2021).
- Yozgat İli İmalat Sanayi Raporu (2013), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/yozyat-ili-imalat-sanayi-raporu/735> Erişim Tarihi: (11.11.2020).
- Yozgat Yatırım Rehberi (2017), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/yatirim-destek> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hatice SAYIM

Uyruğu : T.C

EĞİTİM

Derece

Lisans

Kurum

Erciyes Üniversitesi

Mezuniyet Yılı

2018

İŞ TECRÜBESİ

Tarih

Kurum

Görev

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)